

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain, terveydenhuoltolain sekä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi oppilas- ja opiskelijahuoltolakia, terveydenhuoltolakia sekä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annettua lakia. Esitys liittyy sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukseen, jossa sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämisvastuu siirtyy kunnilta hyvinvointialueille. Oppilas- ja opiskelijahuoltolakia sekä terveydenhuoltolakia esitetään tämän johdosta muutettavaksi siten, että eräitä säännöksiä täsmennetään vastaamaan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta. Ehdotetuilla muutoksilla pyritään varmistamaan eri hallintotasojen välinen yhteistyö opiskeluhuollossa. Lasten ja nuorten yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa esitetään parannettavaksi täsmentämällä säännöksiä, jotka koskevat yhteydenottoa opiskeluhuoltopalveluihin, opiskeluhuollon rekistereitä ja henkilötietojen käsittelyä sekä opiskeluhuoltopalveluissa muodostuneiden tietojen salassapitoa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä Opetushallituksen vastuita opiskeluhuollon ohjaamisessa ja kehittämisessä esitetään selkiytettäväksi. Terveidenhuoltolakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä opiskeluhuoltopalveluista, jossa muun ohella turvattaisiin opiskeluhuoltopalvelujen lähipalveluperiaate. Opiskeluhuoltopalvelujen sisältöihin ei esitetä muutoksia.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2023. Kuitenkin oppilas- ja opiskelijahuoltolain 16 §:n muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2022.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
2 Nykytila ja sen arviointi.....	3
2.1 Opiskeluhoitopalvelut lainsäädännössä	3
2.2 Opiskeluhoitopalvelujen nykytila	5
2.3 Kunnan sivistystoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen yhteistyö opiskeluhoollossa ..	7
2.4 Oppilaiden ja opiskelijoiden yksityiselämän sekä henkilötietojen suoja	9
2.5 Opiskeluhoitopalvelujen ohjaus, kehittäminen ja valvonta.....	11
2.6 Opiskeluhoitopalvelujen lähipalveluperiaate vakiintuneena käytäntönä	12
3 Tavoitteet	13
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	13
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	13
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	16
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot ja niiden vaikutukset	25
6 Lausuntopalaute.....	27
7 Yksityiskohtaiset perustelut	27
7.1 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki	27
7.2 Terveystoimilain	35
7.3 Laki korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta	39
8 Voimaantulo	39
9 Toimeenpano ja seuranta	39
10 Suhde muihin esityksiin sekä talousarvioesitykseen	40
11 Suhde perustuslakiin ja säätämisympäristö	40
LAKIEHDOTUKSET	46
oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta	46
terveydenhuoltolain muuttamisesta.....	51
korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta	54
LIITE	55
RINNAKKAISTEKSTIT	55
oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta	55
terveydenhuoltolain muuttamisesta.....	63
korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta	68

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

Hallitus on antanut eduskunnalle esityksen hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi (HE 241/2020 vp) joulukuussa 2020. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uudesta hallintotasosta eli hyvinvointialueesta. Hyvinvointialueelle siirrettäisiin kunnan vastuulta sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelujen järjestäminen. Poikkeuksena olisi Uudenmaan ratkaisu. Uusimaa esitetään jakautuvaksi neljään hyvinvointialueeseen ja Helsingin kaupunkiin. Edellä mainittua esitystä täydentää hallituksen esitys eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen lainsäädäntöön sekä eräihin muihin lakeihin tehtävistä muutoksista sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksesta johtuen (HE 56/2021 vp eli nk. Sote100). Siinä ehdotetaan muutettaviksi sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen lainsäädäntöä sekä eräitä muita lakeja, jotta kansallinen lainsäädäntö olisi uudistuksen kanssa yhteensopiva. Sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistukseen liittyvät keskeiset ehdotukset sisältyvät hallituksen esityksiin HE 241/2020 vp ja HE 56/2021 vp.

Opiskeluhoitopalvelut, eli koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut sekä psykologi- ja kuraattoripalvelut, ovat osa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmää. Opiskeluhoitopalvelujen toimintaympäristössä yhdistyvät opetus- sekä sosiaali- ja terveystoimi. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen jälkeen kunnat vastaavat opetustoimesta, kun taas opiskeluhoitopalvelut kootaan muiden sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien tavoin hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen tulee sisältymään sekä kuntien että hyvinvointialueiden tehtäviin. Tässä esityksessä ehdotetaan säädettäväksi eräitä täsmennyksiä, joita opiskeluhoitopalvelujen kokoaminen hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle edellyttää.

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelman kohdan 3.6 *Oikeudenmukainen, yhdenvertainen ja mukaan ottava Suomi* mukaan palvelujärjestelmän oikeudenmukaisuuden, yhdenvertaisuuden sekä kustannusten hillinnän näkökulmasta suurimmat haasteet liittyvät perustason palveluiden vahvistamiseen, ennaltaehkäisevään työhön ja kuntoutukseen. Palvelujärjestelmän tavoitteena on edistää ja ylläpitää väestön hyvinvointia, terveyttä, toiminta- ja työkykyä ja sosiaalista turvallisuutta sekä kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja. Tämän esityksen tavoitteena on vahvistaa opiskeluhoitopalveluja hallitusohjelman kohdan 3.7 *Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomi* mukaan.

Esityksen valmistelu on toteutettu sosiaali- ja terveysministeriössä virkatyönä yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Opiskeluhoitopalvelut lainsäädännössä

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) 1 §:ssä säädetään opiskeluhollosta, johon sisältyy perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitettu oppilashuolto sekä lukiolaissa (714/2018) ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) tarkoitettu opiskelijahuolto. Opiskeluhollolla tarkoitetaan opiskelijan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa oppilaitosyhteisössä. Opiskeluhoittoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoitona. Lisäksi opiskelijoilla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §).

Opiskeluhooltoon sisältyvät perusopetuksen järjestäjän (jäljempänä opetuksen järjestäjä) ja toisen asteen koulutuksen järjestäjän (jäljempänä koulutuksen järjestäjä) päättämä opiskeluhoolto sekä opiskeluhooltopalvelut. Näitä palveluja ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut. Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuolto ei sisälly opiskeluhooltoon, sillä oppilas- ja opiskelijahuoltolakea ei sovelleta korkeakouluopiskelijoihin. Opiskeluhoolto toteutetaan opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä oppilaiden ja opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §). Oppilas- ja opiskelijahuoltolain viittaukset opiskelijaan, koulutuksen järjestäjään ja oppilaitokseen koskevat myös perusopetuslaissa tarkoitettua oppilasta, opetuksen järjestäjää ja koulua. (HE 67/2013 vp, s. 45). Opiskeluhooltopalvelujen sisällöistä säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa ja terveydenhuoltolaissa (1326/2010).

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain tarkoituksena on edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia sekä osallisuutta ja ehkäistä ongelmien syntymistä, edistää oppilaitosyhteisön ja opiskeluympäristön hyvinvointia, terveellisyttä ja turvallisuutta, esteettömyyttä, yhteisöllistä toimintaa sekä kodin ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä, turvata varhainen tuki sitä tarvitseville, turvata opiskelijoiden tarvitsemien opiskeluhooltopalvelujen yhdenvertainen saatavuus ja laatu sekä vahvistaa opiskeluhoollon toteuttamista ja johtamista toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena yhteistyönä (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2 §).

Yhteisöllisellä opiskeluhoollolla tarkoitetaan oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa toimintakulttuuria ja toimia, joilla koko oppilaitosyhteisössä edistetään opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Kaikkien kouluissa sekä oppilaitoksessa työskentelevien sekä opiskeluhooltopalveluista vastaavien viranomaisten ja työntekijöiden on oppilas- ja opiskelijatyön tehtävissään toteutettava yhteisöllistä opiskeluhoolltoa. Heidän on edistettävä oppilaiden ja opiskelijoiden sekä koulu- tai oppilaitosyhteisön hyvinvointia sekä lisäksi kotien ja koulun tai oppilaitoksen välistä yhteistyötä. Oppilaitoksen henkilöstöllä on ensisijainen vastuu yhteisön hyvinvoinnista (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §). Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto toimii terveyden edistämisen asiantuntijana koulujen ja oppilaitosten opiskeluhooltoryhmissä, opiskeluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin edistämässä ja tarkastustoiminnassa, sidosryhmäyhteistyössä sekä oman alan terveyttä edistävässä viestinnässä (Yhteisestä työstä hyvinvointia – opiskeluhooltoryhmä perusopetuksessa 2018; Toisella asteella toimien – opas oppilaitoksen opiskeluhooltoryhmälle 2019; Opiskeluterveydenhuollon opas 2021).

Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla tarkoitetaan yksittäiselle oppilaalle tai opiskelijalle annettavia koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluja, opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalveluja, monialaista yksilökohtaista opiskeluhoolltoa sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolain 10 §:ssä tarkoitettuja koulutuksen järjestäjän järjestämiä sosiaali- ja terveyspalveluja. Monialaista yksilökohtaista opiskeluhoolltoa toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Siitä laaditaan opiskeluhoolltokertomus (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 5 §).

Perusopetuksen oppilaille ja toisen asteen oppilaitosten opiskelijoille suunnatut koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut ovat osa oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisia opiskeluhoollon palveluja. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluista säädetään terveydenhuoltolaissa sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolain 8 §:ssä. Niillä tarkoitetaan terveydenhuoltolain 16 §:n mukaista kouluterveydenhuolltoa ja opiskeluterveydenhuollolla mainitun lain 17 §:n mukaista opiskeluterveydenhuolltoa. Kouluterveydenhuolto sisältää muun muassa oppilaan kasvun ja kehityksen sekä terveyden ja hyvinvoinnin seuraamisen ja edistämisen, oppilaan suun terveyden-

huollon sekä oppilaan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeiden varhaisen tunnistamisen ja tukemisen sekä tarvittaessa jatkotutkimuksiin ja -hoitoon ohjaamisen. Lisäksi kouluterveydenhuollossa tuetaan vanhempien ja huoltajien hyvinvointia ja kasvatustyötä (terveydenhuoltolaki 16 §). Opiskeluterveydenhuolto sisältää opiskelijoiden terveyttä edistävän ja sairauksia ehkäisevän toiminnan sekä terveyden- ja sairaanhoitopalvelut, joiden on muodostettava yhtenäinen kokonaisuus [valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011)]. Esiopetuksessa olevien alle kouluikäisten lasten ehkäisevät terveydenhuollon palvelut järjestetään lastenneuvolassa terveydenhuoltolain 15 §:n mukaisesti.

Opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalveluista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain 7 §:ssä. Niillä tarkoitetaan opiskeluhoollon psykologin ja kuraattorin antamaa opiskelun ja koulunkäynnin tukea ja ohjausta, joilla edistetään koulu- ja opiskeluyhteisön hyvinvointia sekä yhteistyötä oppilaiden tai opiskelijoiden perheiden ja muiden läheisten kanssa ja tuetaan oppilaiden tai opiskelijoiden oppimista ja hyvinvointia sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia. Jokaisten koulun tai oppilaitoksen käytettävissä on oltava opiskeluhoollon vastaavan kuraattorin palveluja sekä psykologin palveluja.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta koskevassa hallituksen esityksessä (HE 241/2020 vp) terveydenhuoltolakia on esitetty muutettavaksi lisäämällä siihen uusi 17 a §, joka koskisi opiskeluhoollon psykologipalveluja. Vastaavasti siinä ehdotetaan lisättäväksi sosiaalihuoltolakiin (1301/2014) opiskeluhoollon kuraattoripalveluja koskeva uusi 27 c §. Edellä mainitut muutokset liittyvät palvelujen järjestämisvastuun siirtämiseen hyvinvointialueelle. Työntekijöiden tehtäviin ei esitetä muutoksia.

2.2 Opiskeluhoitopalvelujen nykytila

Lähtökohtaisesti kaikki lapset ja nuoret ovat opiskeluhoitopalvelujen piirissä. Opetushallituksen tilastopalvelun (<https://vipunen.fi>) mukaan vuonna 2019 opiskeluhoitopalvelujen piirissä oli yhteensä yli 665 000 alle 18-vuotiasta lasta ja nuorta. Tämän lisäksi lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskeli yli 360 000 18 vuotta täyttäneitä opiskelijaa. Näin ollen opiskeluhoitopalvelujen piirissä oli yli miljoona oppilasta ja opiskelijaa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2019 tekemän kouluterveyskyselyn tulosten mukaan suuri osa lapsista ja nuorista käyttää opiskeluhoitopalveluja. He kokevat pääsyn vastaanotolle helpoksi ja ovat saaneet opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisilta tukea ja apua hyvinvointiinsa sitä tarvitessaan. Koulussa yleisimmin tukea oli saatu terveydenhoitajalta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tutkimuksesta tiiviisti 39/2020). Toisella asteella parhaiten opiskelijoiden saatavilla olivat terveydenhoitaja- ja kuraattoripalvelut, joita tarjotaan lähes kaikissa lukioissa ja ammatillisten oppilaitosten opetuspisteissä. Opiskelijat olivat käyneet lukuvuoden aikana useimmiten terveydenhoitajalla, jolta oltiin myös saatu yleisimmin tukea. Vaikeimmaksi pääsy koettiin psykologille ja lääkärille (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tutkimuksesta tiiviisti 38/2020).

Oppilas- ja opiskelijahuoltolailla pyrittiin hallituksen esityksen (HE 67/2013 vp) mukaan vastaamaan opiskeluhoitopalvelujen riittämättömyyteen, epäyhtenäisiin käytäntöihin, oppilas- ja opiskelijahuoltolainsäädännön pirstaleisuuteen sekä palvelujen alueellisiin ja kuntakohtaisiin eroihin, joiden vuoksi oppilaat ja opiskelijat eivät saaneet opiskeluhoitopalveluja yhdenvertaisesti. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain tavoitteena on ollut edistää koko koulu- ja oppilaitosyhteisön hyvinvointia, turvallisuutta ja yhteisöllisyyttä siirtämällä toiminnan painopistettä ongelmakeskeisestä toiminnasta ennaltaehkäisevään suuntaan turvaamalla varhainen tuki sekä opiskeluhoitopalvelujen saatavuus ja laatu. Lisäksi tavoitteena on ollut vahvistaa oppilas- ja opis-

kelijahuollon suunnitelmallisuutta ja toteuttamista toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena yhteistyönä, selkiyttää opetussuunnitelman mukaisen oppilas- ja opiskelijahuollon järjestämis- ja toteuttamisvastuut sekä monialaiseen yhteistyöhön liittyvät tietosuojakysymykset.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki tuli voimaan vuonna 2014, mutta ongelmia esiintyy edelleen. Opiskeluhoitopalvelujen hajaantuminen eri hallintokuntien ja palveluntarjoajien alaisuuteen on vaikeuttanut edelleen palvelujen ohjausta, pirstaloanut palvelujärjestelmää ja aiheuttanut merkittävää vaihtelua palveluihin. Pahimmillaan oppilaita on lähetetty työntekijältä toiselle, eikä tieto ole aina siirtynyt työntekijöiden välillä. Nykyisten opiskeluhoitopalvelujen epäkohdina nuoret ovat nähneet esimerkiksi tiedon puutteen eri palvelujen sisällöistä, työntekijältä toiselle siirtämisen ja palvelujen saavutettavuuden. (HE 241/2020 vp, s. 154.)

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon terveyttä edistävän ja varhaista tukea tarjoavan työn runkona ovat määräaikaisten terveydenhoitajan tekemät terveystarkastukset, jotka antavat hyvän mahdollisuuden tunnistaa oppilaiden, opiskelijoiden ja perheiden tuen tarpeet varhain. Koulu-terveydenhuolto tarjoaa myös erityistä tukea suurelle joukolle oppilaita. Määräaikaisten terveystarkastukset toteutetaan pääsääntöisesti yli 90 %:lle lapsista ja nuorista. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tutkimuksesta tiiviisti 26/2019, 27/2019). Terveystarkastukset toteutetaan laajoina tarkastuksina luokilla 1, 5 ja 8, mikä tarkoittaa lääkärin ja huoltajien osallistumista tarkastuksiin. Laajaan terveystarkastukseen sisältyvät terveydenhoitajan ja lääkärin tapaamiset voidaan toteuttaa monella eri tavalla, mutta samalla vaihtelu tarkastuksiin käytetyssä ajassa ja toteuttamistavoissa aiheuttavat myös laatueroja tarkastuksiin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tutkimuksesta tiiviisti 26/2019, 27/2019). Kouluterveyskyselyn (2019) mukaan opiskeluterveydenhuollossa terveystarkastus toteutui laadukkaasti noin kolmella neljästä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten pojista sekä kahdella kolmesta tytöistä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tutkimuksesta tiiviisti 38/2020).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen selvitysten sekä opetus- ja kulttuuriministeriön eduskunnalle 18.6.2018 antaman selvityksen mukaan sekä psykologien että kuraattorien työn sisällöissä, työkäytännössä ja -tavoissa ja opiskelijamäärissä sekä työn edellytyksissä, kuten työnjohdossa on suurta vaihtelua alueellisesti ja oppilaitoskohtaisesti. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tutkimuksesta tiiviisti 4/2019, 5/2019, 54/2019, 55/2019 sekä 38/2020.) Kuraattori- ja psykologipalvelujen toteuttamisedellytysten suuri vaihtelu on johtanut siihen, että oppilaat ja opiskelijat ovat eriarvoisessa asemassa palvelujen saannin sekä niiden laadun ja sisällön suhteen. (HE 241/2020 vp, s. 154). Haasteita opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalveluihin ovat aiheuttaneet sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön puutteellinen tuntemus, epäselvät tehtäväkuvat sekä työntekijöiden ammatillisen osaamisen varmistamisen ja tuen puute. Lisäksi opiskeluhoollon kuraattorien ja psykologien tietojärjestelmissä ja henkilöstön saatavuudessa on ollut puutteita. Joistain kunnista palvelut ovat puuttuneet kokonaan. (HE 241/2020 vp, s. 154).

Opiskeluhoitopalvelujen tilanne on edellä mainittujen selvitysten pohjalta arvioituna samankaltainen kuin ennen oppilas- ja opiskelijahuoltolakia (vrt. HE 67/2013 vp, s. 32). Oppilas- ja opiskelijahuollon palvelut eivät nykyisellään mahdollista palvelujen tasapuolista saatavuutta kaikille lapsille nuorille eivätkä vähennä sosioekonomisten erojen vaikutusta lasten ja nuorten hyvinvointiin ja mahdollisuuksiin selviytyä koulunkäynnistä ja opiskelusta. Tuen saamisessa on epätasa-arvoisuutta, joka johtaa koulutukselliseen epätasa-arvoisuuteen, joka puolestaan lisää eriarvoisuutta yhteiskunnassa. Myöskään henkilötietojen käsittelyyn liittyvien säännösten puutteellisuus ja hajanaisuus eivät riittävästi tue EU:n tietosuoja-asetuksen säännösten noudattamista. Näihin haasteisiin on pyritty tämän esityksen lisäksi vastaamaan sosiaali- ja terveystalveluja sekä pelastustointia koskevalla uudistuksella (HE 241/2020 vp).

2.3 Kunnan sivistystoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen yhteistyö opiskeluhuollossa

Kunnan opetustoimen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyövelvoitteista säädetään sosiaalihuoltolaissa, terveydenhuoltolaissa, lastensuojelulain (417/2007), opetustoimen laeissa sekä eräissä muissa laeissa. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 3 §:n 4 momentin mukaan opiskeluhuoltoa toteutetaan opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Kunnan perusterveydenhuollosta vastaava viranomaisena on terveydenhuoltolain 16 §:n 4 momentin perusteella velvollinen osallistumaan perusopetuslain 15 §:n mukaisen opetussuunnitelman laatimiseen siltä osin kuin se koskee oppilashuoltoa sekä oppilaitoksen ja kodin välistä yhteistyötä. Vastaava velvoite on asetettu toisen asteen opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon osalta terveydenhuoltolain 17 §:n 5 momenttiin. Sen mukaan kunnan perusterveydenhuollosta vastaavan viranomaisen tulee osallistua lukiolain 12 §:ssä tarkoitetun opetussuunnitelman ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 99 §:n 1 momentissa tarkoitettujen opiskelijahuollon järjestämistapojen laatimiseen siltä osin kuin ne koskevat opiskelijahuoltoa sekä oppilaitoksen ja kodin välistä yhteistyötä.

Terveydenhuoltolain 16 ja 17 §:n perusteella kunnan on koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa järjestäessään toimittava yhteistyössä vanhempien ja huoltajien kanssa sekä muun opiskeluhuolto- ja opetushenkilöstön ja muiden tarvittavien tahojen kanssa. Kunnan eri hallinnonalojen toimijoilla on siten jo nykyään velvoite tehdä yhteistyötä opiskeluhuollossa. Yhteistyö on ollut vakiintunutta, vaikka opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen yhteistyörakenteet ja -käytännöt ovat muotoutuneet kunnissa erilaisiksi. Käytännössä toimialojen välistä yhteistyötä tehdään kaikilla tasoilla, yksittäisen tukea tarvitsevan lapsen palvelujen suunnittelemisesta ja toteuttamisesta aina lastensuojelulain mukaisen valtuustokausittaisen strategisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laatimiseen.

Opiskeluhuoltoa toteutetaan kunnissa monialaisesti. Toiminnan suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa kunnissa oppilas- ja opiskelijahuoltolain 14 §:n mukaan monialainen opiskeluhuollon ohjausryhmä, joka voi olla kahden tai useamman koulutuksen järjestäjän yhteinen. Opiskeluhuollon ohjausryhmä voi vahvistaa järjestäjätasosta suunnittelua, kehittämistä ja opiskeluhuollon kytkemistä osaksi opetuksen ja koulutuksen järjestäjän muuta strategista suunnittelua. (HE 67/2013 vp, s. 58). Ohjausryhmä suunnittelee, miten oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa ja muissa määräyksissä mainitut sekä koulutuksen järjestäjän osoittamat tehtävät toteutetaan. Ohjausryhmässä on hyvä olla edustettuina kaikki ne toimialat ja ammattiryhmät, joita opiskeluhuolto koskee sekä edustus alueella toimivien muiden koulutuksen järjestäjien oppilaitoksista sekä opiskelijoiden ja huoltajien edustus. Mukana voi tarpeen mukaan olla myös opiskeluhuollolle asiantuntemusta antavien (erikoissairaanhoido, lastensuojelu, kasvatus- ja perheneuvola ynnä muut erityispalvelut) ja mahdollisesti muiden tahojen (esimerkiksi seurakunta, poliisi, opiskelijoille vapaa-ajan palveluja tarjoavat järjestöt) edustajia. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Monialainen opiskeluhuolto ja sen johtaminen. Opas 36/2015).

Oppilaitoksen opiskeluhuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista vastaa oppilas- ja opiskelijahuoltolain 14 §:n mukaan oppilaitoskohtainen monialainen opiskeluhuoltoryhmä. Oppilaitoskohtaista opiskeluhuoltoryhmää johtaa koulutuksen järjestäjän nimeämä edustaja. Koulutuksen järjestäjä päättää yhteistyössä opiskeluhuollon palveluista vastaavien tahojen kanssa opiskeluhuoltoryhmien kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuksen (2018) mukaan yleisimmin toimipisteiden opiskeluhuoltoryhmissä käsiteltiin lukuvuonna 2017–2018 yksilökohtaisen opiskeluhuollon toimintaperiaatteita, tarkasteltiin ja arvioitiin opiskeluympäristöstä ja -yhteisöstä saatavaa tietoa sekä arvioitiin yhteisöllistä opiskeluhuoltotyötä. Yli kolmasosassa opiskeluhuoltoryhmistä keskusteltiin yksittäisen opiskelijan opiskeluhuollon tuen tai oppimisen tuen järjestämisestä tavalla,

joka ei ole säännösten mukaista. Ryhmät myös kokoontuivat liian harvoin toteuttaakseen tavoitteellista yhteisöllistä työtä ja hoitaakseen opiskeluhooltoryhmille asetetut tehtävät. Yleisimmin opiskeluhooltoryhmän vakituisina jäseninä olivat opinto-ohjaajat, kuraattorit, terveydenhoitajat, toimipisteestä vastaavat henkilöt ja erityisopettajat. Noin puolessa ryhmistä oli opiskelijoiden edustaja. Lääkärit ja vanhempien tai huoltajien edustajat kuuluivat kokoonpanoon vain harvoin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tutkimuksesta tiiviisti 15/2019).

Opiskeluhoollon tasalaatuisuuden ja palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden ja suunnitelmallisen valvonnan varmistamiseksi on tärkeää, että opiskeluhoollon kokonaisuuden sekä opiskeluhoolltopalvelujen seuranta on tiivistä ja ulottuu myös alueelliseen tarkasteluun. Suunnitelmallisella valvonnalla voidaan vahvistaa sekä opiskelijoiden oikeusturvaa että tasa-arvoista oikeutta opiskeluhoolltopalveluihin. Jotta opiskeluhoollon toiminta on johdonmukaista ja suunnitelmallista, kunta tai koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhoollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan oppilaitoskohtainen opiskeluhoolltosuunnitelma oppilas- ja opiskelijahuollotlain 13 §:n mukaisesti. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä oppilaitoksen henkilöstön, opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa ja se voi olla kahden tai useamman oppilaitoksen yhteinen.

Oppilaitoskohtaiseen opiskeluhoolltosuunnitelmaan kirjataan arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoolltopalveluista. Lisäksi siihen kirjataan oppilaitosyhteisön toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoollon edistämiseksi ja tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi, yhteistyön järjestäminen opiskelijoiden ja heidän perheidensä sekä oppilaitoksessa työskentelevien ja muiden tarvittavien tahojen kanssa, suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimenpiteet opiskeluhoolltosuunnitelman toteuttamiseksi ja seuraamiseksi. Opetushallitus antaa opetussuunnitelman perusteissa tai muussa määräyksessä määräykset opiskeluhoolltosuunnitelman laatimisesta. Koulutuksen järjestäjä seuraa oppilaitosten opiskeluhoolltosuunnitelmien toteutumista. Oman koulun tai koulujen opiskeluhoolltosuunnitelman laatimiseen oli vuosina 2016-2017 osallistunut 57 prosenttia terveydenhoitajista, 4 prosenttia lääkäreistä ja vuonna 2018 86 prosenttia koulukuraattoreista ja 79 prosenttia koulupsykologeista (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tutkimuksesta tiiviisti 27/2019, 4/2019, 5/2019). Toisella asteella opiskeluhoolltosuunnitelman laadintaan oli vuonna 2019 kaikissa toimipisteissään osallistunut 63 prosenttia kuraattoreista ja 48 prosenttia psykologeista joko ainoassa tai kaikissa toimipisteissään (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tutkimuksesta tiiviisti 54/2019, 55/19).

Opiskeluhoollon suunnitelmallisuuden varmistamiseksi ja opiskeluhoollon sitomiseksi kunnan muuhun hyvinvointityöhön oppilas- ja opiskelijahuollotlain 12 §:ssä säädetään, että lastensuojelulain 12 §:ssä tarkoitettuun kunnan valtuustossa valtuustokausittain hyväksyttävään lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan kirjataan, miten opiskeluhoollto toteutuu kunnan alueella sijaitsevilla oppilaitoksissa. Hallituksen esityksen oppilas- ja opiskelijahuollotlaiksi (HE 67/2013 vp) mukaan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan tulee kirjata muun muassa opiskeluhoollon tavoitteet ja paikallisen toteuttamistavan keskeiset periaatteet, arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta, käytettävissä olevista opiskeluhoolltopalveluista sekä toimet, joilla vahvistetaan opiskeluympäristön ja yhteisön hyvinvoinnin edistämistä ja opiskelijoiden varhaista tukea. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmiin kirjattavien asioiden sisältö on poistettu oppilas- ja opiskelijahuollotlaista vuoden 2017 alusta alkaen. Voimassa oleva säännös on nyt epäselvä suunnitelman sisällön osalta.

Lasten ja nuorten peruspalvelujen palvelurakenne muuttuu opetustoimen jäädessä kuntiin ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämisvastuun siirtyessä hyvinvointialueille. Hallituksen esityksessä HE 241/2020 vp ehdotetaan hyvinvointialueelle vastaavia yhteistyövelvoitteita.

teita opiskeluhoollolla kuin kunnan sosiaali- ja terveydenhuollolla on tähän saakka ollut. Keskeiset ehdotukset kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyöstä on esitetty hallituksen esityksissä HE 241/2020 vp sekä HE 56/2021 vp. Hallituksen esityksessä HE 241/2020 vp ehdotetaan säädettäväksi laki hyvinvointialueesta (x/x), jonka 14 §:ssä säädettäisiin kunnan ja hyvinvointialueen välisistä neuvotteluista. Hyvinvointialueen on neuvoteltava alueensa kuntien kanssa tehtäviensä hoitamiseen liittyvästä yhteistyöstä, tavoitteista ja työnjaosta muun muassa liittyen asukkaiden tarpeen mukaisesti palveluihin ja palveluketjuihin. Lisäksi on sovittava yhteistyön edellyttämistä yhteistyörakenteista, -toimintamalleista sekä tiedonkulusta. (HE 241/2020 vp, s. 524–525).

Esitykseen (HE 241/2020 vp) sisältyy myös laki sosiaali- ja terveystalouden järjestämisestä. Sen 6 ja 7 §:ssä säädettäisiin terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi kunnassa ja hyvinvointialueella. Ehdotuksen mukaan sekä kunta että hyvinvointialue seuraavat alueensa asukkaiden hyvinvointia, valmistelevat valtuustoilleen hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman valtuustokausittain sekä raportoivat valtuustolleen asukkaidensa hyvinvoinnista. Kuntien ja hyvinvointialueiden on toimittava tähän liittyen yhteistyössä. Hyvinvointialueet ja kunnat neuvottelevat keskenään vähintään vuosittain hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskevista tavoitteista, toimenpiteistä, yhteistyöstä ja seurannasta. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen lausuntopalautteessa tuotiin esiin, että kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyövelvoitteet ja roolit hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tulisi varmistaa. Samoin esiin nostettiin tarve varmistaa lainsäädännöllä opiskeluhoollon yhteistyörakenteiden ja käytäntöjen sekä palvelujen toimivuus. (HE 241/2020 vp, s. 506).

Hallituksen esityksessä (HE 56/2021 vp) täsmennetään kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyötä lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Uudistuvassa palvelurakenteessa lasten ja nuorten hyvinvointikertomuksen ja –suunnitelman ehdotetaan toimivan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 6 ja 7 §:n mukaisena keskeisenä välineenä lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ohjaamisessa ja johtamisessa kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyön varmistamiseksi. Esityksen mukaan lastensuojelulain 12 §:n mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma laaditaan jatkossa sekä kuntakohtaisesti että alueellisesti. Kunnat laativat nykyäänkin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman. Jatkossa kunnan lasten hyvinvointisuunnitelma kattaa kuntaan jäävät toiminnot ja hyvinvointialueen alueellinen suunnitelma hyvinvointialueen palvelut. Hyvinvointialueen tulee yhteen sovittaa alueensa suunnitelmat toimivaksi kokonaisuudeksi yhdessä alueensa kuntien kanssa. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmat hyväksytään sekä kunnan että aluevaltuustossa ja ne tarkastetaan vähintään kerran valtuustokaudessa. Ne ovat osa kunnan ja hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelmaa, joten ne on otettava huomioon talousarviota ja –suunnitelmaa sekä kunta- ja aluestrategiaa laadittaessa.

2.4 Oppilaiden ja opiskelijoiden yksityiselämän sekä henkilötietojen suoja

Oppilaat ja opiskelijat voivat hakeutua opiskeluhoollon palvelujen piiriin oma-aloitteisesti. Tämän lisäksi on tärkeää, että opetustoimen työntekijät voivat tarvittaessa sujuvasti ja viiveettä ohjata tuen tarpeessa olevan lapsen tai nuoren opiskeluhoollon palvelujen piiriin. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 16 §:n nojalla koulun tai oppilaitoksen työntekijä voi ottaa yhteyttä opiskeluhoollon psykologiin tai kuraattoriin. Edellytyksenä on, että oppilaan tai opiskelijan arvioidaan tarvitsevan opiskeluhoollon palveluja opiskelu- tai sosiaalisten taikka psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. Yhteydenotto kuraattoriin ja psykologiin on mahdollista tehdä voimassa olevan 16 §:n 2 ja 3 momentin perusteella ilman oppilaan tai opiskelijan antamaa suostumusta. Lisäksi työntekijä voi antaa oppilaasta tai opiskelijasta tietoja kuraattorille tai psykologille (HE 67/2013 vp, s. 62). Yksityiselämän sekä henkilötietojen suojan kannalta voidaan

pitää ongelmallisena, että yhteydenotto sekä oppilasta tai opiskelijaa koskevien tietojen luovutus voidaan tehdä ilman suostumusta.

Vaikka opiskeluhuoltoon sisältyvät myös koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut, oppilasta ja opiskelijahuoltolain 16 §:ään ei ole sisällytetty yhteydenottomahdollisuutta niihin. Siten yhteydenottomahdollisuuden ulkopuolelle on rajattu puolet opiskeluhuoltopalvelujen henkilöstöstä. Nykytilassa on vaarana, että terveyden- tai sairaanhoitoa tarvitseva oppilas tai opiskelija lähetetään kuraattorille tai psykologille. Myös yhteistyö erikoissairaanhoidon ja muun palvelujärjestelmän kanssa voi olla haasteellista, jos esimerkiksi lähetekäytäntöjen noudattaminen on puutteellista. Tämä voi johtaa siihen, että oppilas tai opiskelija ei saa riittävän ajoissa tarvitsemiaan palveluja.

Opiskeluhuollossa oppilasta ja opiskelijoista saattaa kertyä arkaluonteista tietoa. Tästä syystä opiskeluhuollossa tehtävän tietojen kirjaamisen ja rekisteröinnin osalta sääntelyn on oltava riittävän täsmällistä ja tarkkarajaista. Henkilötietojen yleisestä käsittelystä säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2016/679 luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (jäljempänä tietosuojasetus) sekä tietosuojalainsäädännössä (1050/2018). Tietosuojasetuksen mukaan palvelujen järjestäjä toimii henkilötietojen rekisterinpitäjänä. Kuntien ja kuntayhtymien sosiaali- ja terveystoimi toimii potilastietojen ja sosiaalihuollon asiakastietojen rekisterinpitäjänä järjestämiensä palvelujen osalta. Niissä kunnissa, joissa kuraattori- ja psykologipalvelut järjestetään opetustoimen alaisuudessa, rekisterinpitäjänä toimii opetustoimen viranomainen.

Tietosuojasetuksen 5 artiklassa säädetään henkilötietojen käsittelyä koskevista keskeisistä periaatteista. Henkilötietojen käsittely on oltava lainmukaista, asiallista ja läpinäkyvää. Henkilötiedot on kerättävä tiettyä, nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten, eikä niitä saa käsitellä myöhemmin alkuperäisten tarkoitusten kanssa yhteen sopimattomalla tavalla (käyttötarkoitussidonnaisuus). Henkilötietojen käsittely on rajattava käsittelyyn, joka on tarpeellista suhteessa käsittelytarkoitukseen. Epätarkat ja virheelliset henkilötiedot on poistettava tai oikaistava viipymättä. Lisäksi tiedot on säilytettävä muodossa, jossa rekisteröity on tunnistettavissa ainoastaan niin kauan kuin on tarpeellista tietojen käsittelyn tarkoitusten toteuttamista varten. Henkilötietojen säilytyksessä on huomioitava riittävät turvallisuusnäkökohdat. Tietojen on säilyttävä eheinä, eivätkä ne saa tuhoutua tai vahingoittua. Rekisterinpitäjä on vastuussa käsittelyä koskevien periaatteiden noudattamisesta, ja sen on kyettävä osoittamaan, että periaatteita on noudatettu.

Tietosuojasetuksen 6 artiklassa säädetään henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta. Käsittely on lainmukaista ainoastaan silloin, kun vähintään yksi seuraavista toteutuu: rekisteröidyn nimenomainen suostumus, sopimus, rekisterinpitäjän lakisääteinen velvoite, elintärkeiden etujen suojaaminen, yleistä etua koskeva tehtävä tai julkinen valta sekä rekisterinpitäjän tai kolmannen osapuolen oikeutettu etu. Tietosuojasetuksen 7 artikla määrittää suostumuksen edellytykset. Rekisterinpitäjän on kyettävä osoittamaan, että rekisteröity on antanut suostumuksen henkilötietojensa käsittelyyn. Suostumuspyynnön on oltava helposti ymmärrettävässä ja saatavilla olevassa muodossa. Rekisteröidyllä on myös oikeus peruuttaa suostumuksensa koska tahansa ja suostumuksen peruuttamisen on oltava yhtä vaivatonta kuin sen antamisen. Peruuttaminen ei vaikuta ennen peruuttamista suoritetun henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuuteen.

Alaikäisillä on haavoittuvan asemansa vuoksi tarve erityiseen suojaan. Henkilötietoja, jotka ovat erityisen arkaluonteisia perusoikeuksien ja -vapauksien kannalta, on suojeltava erityisen

tarkasti. Erityisten henkilötietoryhmien kuten terveyttä koskevien tietojen käsittely on lähtökohdaisesti kiellettyä. Käsittely on kuitenkin mahdollista, jos asiasta on säädetty poikkeus joko tietosuoja-asetuksessa tai kansallisessa lainsäädännössä.

Sosiaali- ja terveydenhuollossa tapahtuvasta henkilötietojen käsittelystä säädetään hallinnon-alan erityislainsäädännössä. Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992, jäljempänä potilaslaki) sisältää potilaan oikeuksiin ja hoitoon liittyvät keskeiset periaatteet. Sitä sovelletaan sekä julkisessa että yksityisessä terveydenhuollossa. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000, jäljempänä sosiaalihuollon asiakaslaki) sisältää vastaavasti sosiaalihuollon asiakkaan osallistumiseen, kohteluun ja oikeusturvaan liittyvät keskeiset oikeudelliset periaatteet. Sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista annetussa laissa (254/2015, jäljempänä sosiaalihuollon asiakasasiakirjalaki) säädetään sosiaalihuollon työntekijän velvollisuudesta kirjata ja tallentaa sosiaalihuollon asiakastiedot määrämuotoisiin asiakasasiakirjoihin. Potilasasiakirjoista säädetään myös potilaslain nojalla annetussa sosiaali- ja terveysministeriön antamassa asetuksessa potilasasiakirjoista (298/2009, jäljempänä potilasasiakirja-asetus). Potilas- ja asiakastietojen sähköisestä käsittelystä säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetussa laissa (159/2007, jäljempänä asiakastietolaki). Asiakastietolaki sisältää säännökset muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajien liittymisvelvoitteesta kunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin. Asiakastietolaissa säädetään myös valtakunnallisista tietojärjestelmäpalveluista eli Kanta-palveluista. Asiakastietolaki on uudistettu vuonna 2021 (HE 212/2020 vp).

Opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalvelujen yksilökohtaisten asiakas- ja potilastietojen kirjaamisessa on ollut epäselvyyttä ja vaihtelevia käytäntöjä. Kirjaamiskäytännöissä on ollut haasteita muun muassa rekisteröintiin ja tiedonkulkuun liittyen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen saamien tietojen mukaan tietoja on myös jätetty kirjaamatta. Koska osa opiskeluhuollon psykologeista ja kuraattoreista on ollut sivistystoimen alaisuudessa, kirjaamisessa ja muussa asiakastietojen käsittelyssä ei ole voitu toimia samojen vaatimusten mukaan kuin sosiaali- ja terveystoimen järjestämissä palveluissa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella ei ole myöskään ollut mahdollisuutta antaa tietorakenteisiin liittyvää ohjausta, mikäli toiminta ei ole tapahtunut sosiaali- ja terveystoimessa.

Asiakas- ja potilastietojen kirjaamisella voi olla suuri vaikutus esimerkiksi oppilaan ja opiskelijan avunsaannin oikea-aikaisuuteen, hoidon jatkuvuuteen tai jatkotoimenpiteiden suunnitteluun. Opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalvelujen kokoaminen muiden opiskeluhoitopalvelujen tavoin hyvinvointialueen järjestämisvastuulle edistää kirjaamiseen ja rekisteröintiin liittyvää ohjausta, kun Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ohjaus pystytään kohdentamaan opiskeluhoitopalveluihin kokonaisuudessaan. Yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa käsitellään oppilaan tai opiskelijan yksityiselämän suojan piiriin kuuluvia tietoja. Oikeus yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan on turvattu perustuslain 10 §:n 1 momentissa. Näin ollen opiskeluhoollon kirjaamista koskeva sääntely edellyttää tarkastelua varsinkin tietosuojasääntelyn ja yksityiselämän suojan näkökulmasta.

2.5 Opiskeluhoitopalvelujen ohjaus, kehittäminen ja valvonta

Opiskeluhoitopalvelujen ohjaus ja kehittäminen ovat voimassa olevien säännösten mukaisesti jakautuneet opiskeluhoitopalvelujen tavoin kahdelle eri hallinnonalalle. Opetushallitus on opetus- ja kulttuuriministeriön toimialan viranomainen, jonka tehtäviin kuuluu muun ohella koulutuksen ja oppimisen kehittäminen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on asiantuntija- ja tutkimuslaitos, joka toimii väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi, sairauksien ja sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ja sen palvelujen kehittämiseksi.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 24 §:n mukaan kodin ja oppilaitoksen yhteistyön sekä opiskeluhoollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoollon tavoitteista päätetään osana opetussuunnitelman perusteita tai muussa määräyksessä siten kuin perusopetuslain 14 §:ssä, lukiolain 10 §:ssä ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 99 §:n 1 momentissa säädetään. Edellä mainittujen säännösten mukaan määräyksen opiskeluhoollon keskeisistä periaatteista ja tavoitteista antaa Opetushallitus. Opetushallitus valmistelee määräyksen yhteistyössä Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen kanssa. On perusteltua, että Opetushallitus toimii vastuullisena tahona ohjaten opetustoimeen kuuluvaa yhteisöllistä opiskeluhoolltoa, johon sisältyy koulun tai oppilaitoksen toimintakulttuuri ja toimet, joilla edistetään oppilaiden tai opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia, vuorovaikutusta, osallisuutta, ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä esteettömyyttä. Koulujen ja oppilaitosten johtamisesta vastaa opetustoimi, ja opetustoimeen kuuluva yhteisöllinen opiskeluhoollto on kaikkien kouluyhteisössä työskentelevien tehtävä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 4 §:n mukaan oppilaitoksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 24 §:n mukaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ohjaa ja kehittää opiskeluhoolltopalveluja yhteistyössä Opetushallituksen kanssa. Opetushallituksen ohjausroolia opiskeluhoolltopalvelujen osalta voidaan pitää ongelmallisena, kun opiskeluhoolltopalvelut kootaan hallituksen esityksen (HE 241/2020 vp) mukaisesti hyvinvointialueen järjestämistä vastuulle. Opiskeluhoolltopalvelut ovat jatkossa hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden antamia palveluja. Kunkin hallinnonalan palvelujen ohjaus- ja kehittämisvastuun tulisi kuulua asianomaiselle hallinnonalalle.

Opiskeluhoollon ohjaukseen ja kehittämiseen käytettävissä olleet resurssit ovat olleet niukat. Vaikka Opetushallituksen ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen välisessä yhteistyössä on ollut hyviä elementtejä, opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalvelujen erilaistuminen sekä muun muassa työn kirjaamiseen liittyvät epäselvyydet viittaavat siihen, ettei opiskeluhoolltopalvelujen valtakunnallinen ohjaus ole toiminut parhaalla mahdollisella tavalla. Sosiaali- ja terveystoimen sekä opetustoimen viranomaisten välinen yhteistyö on välttämätöntä jatkossakin opiskeluhoollon kokonaisuuden kehittämisessä sekä ohjauksessa. Lainsäädännöstä tulisi kuitenkin ilmetä yksiselitteisesti eri toimijoiden väliset vastuut ja toimivallat.

Opiskeluhoollon omavalvonnasta ovat vastuussa opetuksen tai koulutuksen järjestäjä, kunnan opetustoimi sekä kunnan sosiaali- ja terveystoimi. Viranomaisvalvontaa toteuttavat aluehallintovirastot alueillaan sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (jäljempänä Valvira) valtakunnallisesti. Aluehallintovirastolla on oikeus ottaa tutkittavaksi oma-aloitteisesti, onko opetussuunnitelman mukainen sekä koulutuksen järjestäjän järjestämä opiskeluhoollto järjestetty oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisesti.

2.6 Opiskeluhoolltopalvelujen lähipalveluperiaate vakiintuneena käytäntönä

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen jälkeen opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalvelut tulee järjestää ensisijaisesti oppilaitoksissa. Opetuksen ja koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus tarjota tarkoitukseen sopivat tilat. Jos tämä ei ole mahdollista, palvelut tulee järjestää oppilaitosten välittömässä läheisyydessä. Välittömällä läheisyydellä tarkoitettaisiin kohtuullista kävelymatkaa oppilaitoksesta kuten samalla kiinteistöllä sijaitsevaa rakennusta. Tämä on ollut vakiintunut käytäntö, josta säädettäisiin laintasoisesti sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen jälkeen. Tällä on pyritty turvaamaan opiskeluhoolltopalvelujen saavutettavuus, opiskeluhoollon yhteistyö oppilaitosyhteisön muiden toimijoiden kanssa sekä opiskeluhoolltopalvelujen henkilöstön koulu- ja oppilaitosyhteisön tuntemus. (Lähipalveluperiaatteesta HE 241/2020 vp, s. 1044–1045).

Vakiintuneen käytännön mukaan myös kouluterveydenhuollon palvelut on järjestetty koulujen tiloissa, lukuun ottamatta suun terveydenhuoltoa sekä kouluterveydenhuoltoon sisältyviä erikoistutkimuksia. Opiskeluterveydenhuollon palvelut on järjestetty joko oppilaitosten tiloissa tai muussa opiskeluterveydenhuollon toimipisteessä. Opiskeluterveydenhuollon kokonaisuus on laaja, koska se sisältää muun muassa perusterveydenhuollon terveyden- että sairaanhoidon. Oppilaitosten tilat eivät aina sovellu kaikkien opiskeluterveydenhuollon palvelujen antamiseen kuten esimerkiksi kuvantamis- tai laboratoriotutkimuksiin tai pientoimenpiteisiin. Opiskelijalla voi myös olla terveysasioita, joita ei ole mahdollista hoitaa oppilaitoksissa. Opiskeluterveydenhuollon laajan kokonaisuuden takia kehitys on johtanut siihen, että palveluja on järjestetty oppilaitosten tilojen lisäksi myös keskitetysti erillisissä opiskeluterveydenhuollon toimipisteissä. Toimipisteet ovat yleensä oppilaitosten läheisyydessä tai muutoin opiskelijoiden helposti saavutettavissa.

3 Tavoitteet

Tämä esitys täydentää hallituksen esitystä sosiaali- ja terveystalouden rakennemuutukseksi, jossa sosiaali- ja terveystalouden järjestämisvastuu, mukaan lukien opiskeluhuoltopalvelut kootaan kunnilta uudelle hallintotasolle eli hyvinvointialueille (HE 241/2020 vp). Esityksen tavoitteena on tehdä opiskeluhuoltoa koskevaan sosiaali- ja terveysministeriön sekä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalojen lainsäädäntöön hyvinvointialueiden perustamisesta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta koskevasta lainsäädännöstä johtuvia muutoksia. Ehdotettujen muutosten jälkeen opiskeluhuoltoa koskeva lainsäädäntö vastaisi paremmin uutta palvelurakennetta ja palvelujen järjestämisvastuuta.

Tässä esitettävien muutosten tavoitteena on vahvistaa kunnan sekä hyvinvointialueen välistä yhteistyötä opiskeluhuollossa. Esityksessä ehdotetaan, että tulevat hyvinvointialueet muodostaisivat alueensa kuntien kanssa alueellisen opiskeluhuollon yhteistyöryhmän. Opiskeluhuollon aseman vahvistamiseksi esitetään lisäksi opiskeluhuoltosuunnitelmien sitomista kunnan ja hyvinvointialueen strategia- sekä taloussuunnitteluprosesseihin.

Oppilaiden ja opiskelijoiden avun ja tuen saanti pyritään varmistamaan laajentamalla koulujen ja oppilaitosten henkilöstön oikeus ottaa tarvittaessa yhteyttä kaikkiin opiskeluhuollon palveluihin. Tavoitteena on myös edistää oppilaan ja opiskelijan itsemääräämisoikeutta sekä yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa tarkentamalla yksilökohtaisen opiskeluhuollon kirjaamiseen, rekisterinpitämiseen sekä tietojen luovuttamista koskevaa sääntelyä. Esityksellä pyritään myös täsmentämään opiskeluhuoltopalvelujen valtakunnallista ohjausta, kehittämistä ja valvontaa koskevaa sääntelyä selkiyttämällä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystalouden välistä yhteistyötä sekä vastuita.

Esitys sisältää niin ikään muutosehdotuksia terveydenhuoltolain koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa koskeviin pykäliin. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sisältöön ei esitetä muutoksia, eikä terveydenhuoltolain koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa koskevien pykälien muutosehdotuksilla ole itsellisiä tavoitteita. Uudella opiskeluhuoltopalveluja koskevalla säännöksellä turvattaisiin palvelujen lähipalveluperiaate laintasoisesti. Opiskeluhuoltopalvelut järjestettäisiin jatkossakin kouluissa tai oppilaitoksissa tai niiden välittömässä läheisyydessä.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Eduskunnalle on annettu hallituksen esitys hyvinvointialueiden perustamisesta ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä

Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi (HE 241/2020 vp) joulukuussa 2020. Mainittu esitys sisältää ehdotuksen koota opiskeluhoitopalvelut hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle. Tällä esityksellä täydennetään ja täsmennetään edellä mainittua esitystä.

Esityksen keskeiset ehdotukset liittyvät kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyöhön, opiskeluhoitopalveluihin ohjaamisen tarkentamiseen, oppilaiden ja opiskelijoiden henkilötietojen käsittelyyn ja tietojen rekisteröintiin sekä opiskeluhoitopalvelujen ohjaukseen, kehittämiseen ja valvontaan. Lisäksi tässä ehdotetaan muutettavaksi terveydenhuoltolain koulu- ja opiskeluterveydenhuollon pykälää niin, että ne ovat yhteensopivat sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen kanssa. Lähipalveluperiaate ehdotetaan ulotettavaksi soveltuvin osin kaikkiin opiskeluhoitopalveluihin.

Yhteistyö kunnan ja hyvinvointialueen välillä

Oppilaiden ja opiskelijoiden sosiaali- ja terveystoimen sekä opetustoimen peruspalvelujen yhteistyörakenteen toimivuudella sekä yhteistyökäytäntöjen sujuvuudella on suuri merkitys, koska palvelut kohdistuvat kohdeväestöön kattavasti. Hallituksen esityksessä (HE 241/2020 vp) ehdotetun hyvinvointialueesta annetun lain 14 §:ssä säädetään hyvinvointialueen sekä kuntien välisestä yhteistyöstä. Hyvinvointialueen ja kuntien on neuvoteltava valtuustokausittain tehtäviensä hoitamiseen liittyvästä yhteistyöstä, tavoitteista sekä työnjaosta. Mainitun esityksen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 6 ja 7 §:ssä säädetään kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyöstä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Hallituksen esityksen HE 56/2021 vp lastensuojelulain 12 §:ssä täsmennetään kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyötä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmien laatimisessa kunnassa sekä hyvinvointialueella.

Esityksellä täsmennetään kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyötä opiskeluhoollon osalta. Tässä ehdotetaan säädetettäväksi hyvinvointialueelle perustettavasta alueellisesta opiskeluhoollon yhteistyöryhmästä. Kunnissa jatkaisivat oppilas- ja opiskelijahuoltolain 14 §:n mukaiset opiskeluhoollon ohjausryhmät. Hyvinvointialueella olisi velvollisuus perustaa alueellinen opiskeluhoollon yhteistyöryhmä, jossa olisi edustus alueen kaikkien kuntien opiskeluhoollon ohjausryhmistä. Yhteistyöryhmän tehtävänä olisi kehittää ja yhteensovittaa opiskeluhoitopalveluja alueellisesti sekä seurata, että opiskeluhoitopalvelut toimivat yhteistyössä opetustoimen, sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden sekä muiden lasten ja nuorten palvelujen kanssa. Alueellisen opiskeluhoollon yhteistyöryhmän tehtävänä olisi myös laatia alueellinen opiskeluhoollon suunnitelma.

Ehdotuksena on, että kunnissa laadittaisiin jatkossakin opiskeluhoollon suunnitelma, joka olisi sisällöllisesti samankaltainen kuin oppilaitoksen opiskeluhoollon suunnitelma. Kunnan opiskeluhoollon suunnitelmassa huomioitaisiin myös opiskeluhoollon alueellista yhteensovittamista ja hyvinvointialueella tehtävää yhteistyötä varten tarvittavat tiedot. Kunnan opiskeluhoollon suunnitelma liitettäisiin lastensuojelulain 12 §:n mukaiseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Esityksessä ehdotetaan myös, että hyvinvointialue vastaisi alueellisen opiskeluhoollon suunnitelman laatimisesta. Se valmisteltaisiin yhdessä hyvinvointialueen kuntien kanssa alueellisessa opiskeluhoollon yhteistyöryhmässä. Hyvinvointialueen alueellinen opiskeluhoollon suunnitelma vastaisi sisällöltään kuntien opiskeluhoollon suunnitelmia. Alueellinen opiskeluhoollon suunnitelma liitettäisiin alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Opiskeluhoollon suunnitelmat tulisivat näin sidotuiksi kunnan sekä hyvinvointialueiden strategioihin ja taloussuunnitelmiin kuntalain 37 ja 110 §:n sekä ehdotetun hyvinvointialueesta annetun lain 41 ja 115 §:n mukaisesti.

Lasten ja nuorten yksityiselämän sekä henkilötietojen suoja

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain kirjaamista, rekisterinpitoa sekä tietojen salassapitoa esitetään muutettaviksi niin, että sääntely huomioisi paremmin EU:n yleisestä tietosuojasta johtuvat vaatimukset. Samalla esitetään tarkennettavaksi eri ammattiryhmien kirjaamiskäytäntöjä koskevia säännöksiä. Säännöksiä täsmennettäisiin siltä osin, kun ne koskevat yksilökohtaisen opiskeluhuollon kirjaamiskäytäntöjä sekä tietojen luovuttamista. Ehdotetulla sääntelyllä selkiytettäisiin myös monialaisen yksilökohtaisen opiskeluhuollon rekisterinpitäjän roolia sekä täsmennettäisiin salassapitosääntelyä. Siten ehdotetulla sääntelyllä parannettaisiin lasten ja nuorten yksityiselämän sekä henkilötietojen suoja.

Opiskeluhoitopalveluihin tehtävää yhteydenottoa oppilaan tai opiskelijan ohjaamiseksi opiskeluhoitopalvelujen piiriin esitetään laajennettavaksi niin, että yhteydenottomahdollisuuden piiriin lukeutuisivat opiskeluhuollon kuraattorin tai psykologin lisäksi myös koulu- ja opiskeluterveydenhuollon ammattihenkilöt. Oppilailla ja opiskelijoilla on oikeus kaikkiin opiskeluhoitopalvelujen yksilökohtaisiin palveluihin, joten perusteita rajata yhteydenotto vain osaan opiskeluhoitopalvelujen henkilöstöstä ei ole.

Esitetyt muutokset vahvistaisivat oppilaiden ja opiskelijoiden itsemääräämisoikeutta sekä yksityiselämän suoja. Jatkossa yhteydenotto opiskeluhoitoon voisi tapahtua vain yhteisymmärryksessä oppilaan tai opiskelijan kanssa. Käytännössä tämä tarkoittaisi, että yhteydenotto opiskeluhoitopalvelujen henkilöstöön tapahtuisi vain oppilaan tai opiskelijan suostumuksella. Sosiaali- ja terveystieteiden palvelujen käyttö perustuu lähtökohtaisesti vapaaehtoisuuteen, eivätkä opiskeluhoitopalvelut muodosta tähän poikkeusta.

Tässä ei esitetä muutettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden kirjaamista koskevia sosiaali- ja terveydenhuollon säännöksiä.

Opiskeluhoitopalvelujen valtakunnallinen ohjaus, kehittäminen ja valvonta

Viranomaistoiminnan osalta esityksessä ehdotetaan selkiytettäväksi Opetushallituksen ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen rooleja ja vastuuta. Opetushallitus olisi jatkossakin vastuussa opetustoimeen kuuluvan yhteisöllisen opiskeluhoitopalvelujen ohjauksesta. Esityksen mukaan yksilökohtaisten opiskeluhoitopalvelujen valtakunnallisen ohjauksen vastuutahoksi tulisi Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos sekä Opetushallitus tekisivät jatkossakin yhteistyötä opiskeluhoitopalvelujen ohjauksessa, kehittämisessä ja seurannassa. Pääasiallinen ohjausvastuu tulisi kuitenkin sille hallinnonalalle, joka on kustakin toiminnasta pääasiallisessa vastuussa.

Opiskeluhoitopalvelujen valvonnan osalta huomioitaisiin lisäksi, että jatkossa opiskeluhoitopalvelujen omavalvontaan osallistuisi kunnan lisäksi myös hyvinvointialue.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto

Kouluterveydenhuolto sekä lukioiden ja ammatillisen koulutuksen oppilaitosten opiskelijoiden opiskeluterveydenhuolto sisältyvät opiskeluhoitopalveluihin. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta säädetään terveydenhuoltolain 16 ja 17 §:ssä, joihin tehtävät muutokset liittyvät sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukseen. Lisäksi terveydenhuoltolakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä opiskeluhoitopalveluista. Siihen koottaisiin sääntely kunnan ja hyvinvointialueen välisestä yhteistyöstä sekä opiskeluhoitopalvelujen lähipalveluperiaate. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta koskevassa hallituksen esityksessä turvataan opiskeluhoitopalvelujen psykologi- ja

kuraattoripalvelujen lähipalveluperiaate laintasoisesti (HE 241/2020 vp, s. 1044–1045). On perusteltua turvata sama periaate pääsääntöisesti myös muihin opiskeluhoitopalveluihin.

Lähipalveluperiaatteesta saisi poiketa kouluterveydenhuollossa suun terveydenhuollon sekä erikoistutkimusten osalta. Näitä ei ole useinkaan mahdollista järjestää koulujen tiloissa, joten lähipalveluperiaatetta ei voida edellyttää niiden järjestämisessä. Lisäksi lähipalveluperiaatteesta poiketen opiskeluterveydenhuollossa sallittaisiin palvelujen järjestäminen myös muussa opiskeluterveydenhuollon palveluja antavassa yksikössä. Poikkeamista opiskeluterveydenhuollossa voi perustella palvelujen laajuudella. Opiskeluterveydenhuoltoon sisältyvät esimerkiksi perusterveydenhuollon terveyden- ja sairaanhoitopalvelut. Kaikkia palveluja ei siten ole mahdollista järjestää oppilaitoksissa. Periaatteesta poikkeamista voidaan perustella myös opiskelijoiden laajalla ikäjakaumalla. Nuorimmat opiskelijat ovat peruskoulunsa juuri päättäneitä, mutta joukossa on runsaasti myös eri ikäistä aikuisväestöä. Opiskeluterveydenhuollossa järjestämistavan valinnassa opiskelijan edun pitäisi olla ensisijaista.

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annettuun lakiin tehdään tekninen muutos, kun Kansaneläkelaitoksen järjestämisvastuuta koskevaan 6 §:ään lisätään maininta yhteistyöstä alaikäisen opiskelijan huoltajien kanssa. Asiasta on säädetty tällä hetkellä terveydenhuoltolain 17 §:ssä.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

Taloudelliset vaikutukset

Ehdotetut muutokset liittyvät sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistukseen ja sen toimeenpanoon. Taloudelliset vaikutukset on arvioitu koko uudistuksen osalta hyvinvointialueiden perustamista sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistusta koskevassa hallituksen esityksessä (HE 241/2020 vp, s. 233–334).

Kunnan ja hyvinvointialueen velvoite tehdä yhteistyötä väestön terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi sekä palvelujen yhteensovittamiseksi syntyy sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä. Tässä ehdotetaan konkreettisia yhteistyön muotoja, joiden avulla varmistettaisiin riittävä kuntien ja hyvinvointialueiden välinen yhteistyö opiskeluhoollon monialaisen toiminnan varmistamiseksi. Ehdotetuilla velvoitteilla voidaan arvioida saavutettavan kustannushyötyä, kun opiskeluhoitosuunnitelmaa voitaisiin hyödyntää aiempaa laajemmin, eikä jokaisen hyvinvointialueen tarvitsisi erikseen luoda omia ratkaisujaan yhteistyön toteuttamiseksi. Säädosperusteisen vaikkakin väljän yhteistyö- ja suunnitelmarakenteen, jossa hyödynnetään olemassa olevia tuttuja elementtejä, voidaan arvioida auttavan jäsentämään ja omaksumaan uuden palvelurakenteen edellyttämiä vaateita. Tämän voidaan arvioida säästävän resursseja kaikilla tasoilla, erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen siirtymävaiheessa.

Koulukuraattori- ja psykologipalvelut ovat sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen (HE 241/2020 vp) ehdotusten mukaisesti jatkossa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Hyvinvointialueiden on tallennettava koulukuraattori ja –psykologipalveluissa kirjattavat asiakas- ja potilastiedot valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin. Tämä edellyttää vaatimusten mukaisen asiakas- ja potilastietojärjestelmien käyttöönottoa esimerkiksi siirtymällä käyttämään hyvinvointialueilla muutenkin käytettäviä tietojärjestelmiä. Vaihtoehtoisesti voitaisiin kehittää nykyisiä järjestelmiä. Asiakas- ja potilastietojärjestelmien mahdollisten muutosten lisäksi kustannuksia aiheutuu esimerkiksi uusien kirjaamiskäytäntöjen käyttöönotosta ja koulutuksista. Toisaalta muutosten jälkeen muut sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilastiedot ovat koulukuraattorien ja –psykologien saatavilla käyttöoikeuksien puitteissa. Tämä todennäköisesti

parantaa tiedonkulkua ja voi tuoda kustannushyötyjä. Kustannusten taso on riippuvainen siitä, millaisia asiakas- ja potilastietojärjestelmiä koulukuraattori- ja psykologitoiminnassa nykyisin käytetään, ja miten tarvittavat muutokset toteutetaan. Taloudellisia vaikutuksia voi muodostua valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin siirtymisestä kuraattori- ja psykologitoiminnassa. Taloudelliset vaikutukset johtuvat kuitenkin sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksesta.

Opiskeluhoitopalvelut tultaisiin jatkossakin järjestämään ensisijaisesti koulujen ja oppilaitosten tiloissa tai niiden välittömässä läheisyydessä. Hyvinvointialueet maksaisivat tiloista korvauksen kunnille. Ehdotus ei toisi muutosta nykytilaan. Uusia kustannuksia ei arvioida muodostuvan siitä, että lähipalveluperiaatteesta säädettäisiin laissa.

Vaikutukset valtion talouteen

Esityksellä ei olisi välittömiä vaikutuksia valtion maksamiin peruspalvelujen valtionosuuksiin. Peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) mukaan valtionosuus uusissa ja laajenevissa tehtävissä on 100 prosenttia. Kunnan opiskeluhoitosuunnitelmaa koskevan tehtävälisäyksen katsotaan olevan niin vähäinen, että valtionosuuksien lisäämisen ei katsota tästä esityksestä johtuvan olevan tarkoituksenmukaista. Alueellista opiskeluhoitoyhteistyöryhmää koskevan sääntelyn katsotaan ainoastaan täsmentävän sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen yhteydessä säädettyä kuntien ja hyvinvointialueen yhteistyövelvoitetta, eikä esitys siten laajentaisi tehtäviä.

Esitys vahvistaisi Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle vastuuta opiskeluhoitoyhteistyön valtakunnallisessa ohjauksessa ja kehittämisessä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toimintamenoja lisättäisiin valtion talousarviossa kattamaan esityksestä muodostuvien velvoitteiden kustannukset. Näiden velvoitteiden kustannuksia arvioidaan esityksen jatkovalmistelussa. Alustavan arvioon mukaan velvoitteet vaatisivat yhden tai kahden henkilötyövuoden lisäämistä laitokseen.

Vaikutukset kuntatalouteen

Esityksen mukaan kunnan tai usean kunnan yhteistyössä olisi liitettävä lastensuojelulaissa säädettyyn kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan kunnan opiskeluhoitosuunnitelma. Opiskeluhoitosuunnitelma olisi laadittava valtuustokausittain ja tarkistettava tarvittaessa. Useimmat kunnat laativat kunnalliset opiskeluhoitosuunnitelmat jo nykyisin. Laskennallisesti kustannusten voidaan arvioida riippuvan soveltamisalan piirissä olevien oppilaitosten määrästä, joita Tilastokeskuksen oppilaitosrekisterin mukaan oli Suomessa vuonna 2020 yhteensä 2665. Oppilaitoskohtainen työmäärän arvioidaan olevan keskimäärin 2 tuntia valtuustokausittain, joka tarkoittaisi koko kuntasektoria tarkastellen noin 0,8 henkilötyövuoden tehtävälisäystä. Koulutussuunnittelijan henkilöstönimikkeellä, olettaen henkilöstömenojen kattavan 80 prosenttia tehtävän kustannuksesta, tämä tarkoittaisi noin 55 000 euron kustannusta kuntasektorille.

Kunnan olisi esityksen mukaan osallistuttava alueellisen opiskeluhoitoyhteistyöryhmän toimintaan, jonka kokoamisesta ja toiminnasta olisi vastuussa hyvinvointialue. Yhteistyöryhmää koskeva sääntely täsmentäisi sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa säädettyä kuntien ja hyvinvointialueen yhteistyötehtävää ja joka tapauksessa tehtävää yhteistyötä kuntien ja hyvinvointialueen toimintojen yhteensovittamiseksi, joten erillisiä kustannuksia ei esityksestä katsota syntyvän.

Vaikutukset valtion talousarvioon

Esitys ei liity vuoden 2022 talousarvioon. Esityksestä johtuen valtion vuoden 2023 talousarvioon esitettäisiin lisämäärärahaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen lisääntyvien toimintamenojen kattamiseksi. Laitoksen toimintamenojen lisääntymistä arvioidaan tarkemmin esityksen jatkovalmistelussa.

Vaikutukset viranomaistoimintaan

Tässä esitetyt muutokset perustuvat sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisvastuun uudistukseen. Hallituksen esityksessä (HE 241/2020 vp, s. 334–355) on arvioitu kattavasti rakenneuudistuksen vaikutukset viranomaistoimintaan. Uudistukseen sisältyy opiskeluhoitopalvelujen järjestämisvastuun muutos. Keskeiset viranomaisvaikutukset on arvioitu sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta koskevassa hallituksen esityksessä HE 241/2020 vp (s. 337–339). Siinä esitetään, että kunnalla olisi velvoite tehdä yhteistyötä uuden hallintotason eli hyvinvointialueen kanssa. Tässä ehdotetaan tarkennettavaksi hyvinvointialueen ja kuntien välisiä yhteistyön rakenteita ja käytäntöjä riittävän yhteistyön varmistamiseksi opiskeluhoollolla.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 14 §:n mukaan koulutuksen järjestäjäkohtaisen opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä. Oppilaitoksen opiskeluhoollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista puolestaan vastaa monialainen oppilaitoskohtainen opiskeluhoolloryhmä tai muu tehtävään soveltuva monialainen oppilaitoskohtainen ryhmä. Edellä mainittujen ryhmien toimintaan ja tehtäviin ei esitetä muutoksia, vaan toiminta jatkuisi niiden osalta ennallaan. Opiskeluhoitopalvelujen siirtyessä hyvinvointialueen järjestämisvastuulle, toimintaa olisi tarpeen sovittaa yhteen myös alueellisesti. Hyvinvointialueelle ehdotetaan perustettavaksi alueellinen opiskeluhoollon yhteistyöryhmä. Alueellisen opiskeluhoollon ohjausryhmän toimintaan osallistuminen tarkoittaisi kuntien opetustoimelle sekä muille koulutuksen ja opetuksen järjestäjille velvollisuutta uudenlaiseen yhteistyöhön opiskeluhoollon monialaisen toiminnan yhteensovittamiseksi. Uusi yhteistyörakenne kokoaisi yhteen opetustoimen ja sosiaali- ja terveydenhuollon opiskeluhoollon toimijoita aiempaa laajemmin. Tämä voisi parhaimmillaan hyödyttää kaikkia osapuolia. Toimivia käytäntöjä olisi mahdollisuus jakaa ja laajentaa koko hyvinvointialueelle. Lisäksi kuntakohtaisia haasteita voitaisiin ratkoa yhdessä alueellisella tasolla, jos se katsotaan tarpeelliseksi.

Hyvinvointialue muodostaisi alueellisen opiskeluhoollon yhteistyöryhmän yhdessä alueensa kuntien kanssa. Hyvinvointialueen alueella voi olla kuntien ohella muitakin opetuksen tai koulutuksen järjestäjiä, josta syystä yhteistyöryhmässä voisi olla edustettuina myös yksityisiä opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä. Mikäli hyvinvointialueen alueella on runsaasti yksityisiä opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä, voi yhteistyöryhmän toimivuuden kannalta olla tarpeellista rajata ryhmään osallistuvien määrää ja sopia edustuksesta alueellisessa opiskeluhoollon yhteistyöryhmässä. Hyvinvointialueen sekä yksityisten opetuksen ja koulutuksen järjestäjien välisestä riittävästä tiedonvaihdosta on tärkeää huolehtia. Uusi tilanne edellyttääkin uudenlaista yhteistyötä kunnilta sekä yksityisiltä opetuksen ja koulutuksen järjestäjiltä. Lisäksi eri toimijoiden välisen laajan yhteistyön merkitys korostuu oppivelvollisuuden laajenemisen myötä, koska opiskeluhoitopalvelujen piirissä olevien ja erityistä tukea tarvitsevien nuorten määrä todennäköisesti kasvaa. Palvelujen yhteensovittaminen ja opiskeluhoollon resurssien kohdentaminen edellyttävät kunnilta ja hyvinvointialueelta jatkuvaa yhteistyötä.

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhoollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan oppilaitoskohtainen opiskeluhoollosuunnitelma oppilas- ja opiskelijahuoltolain

13 §:n mukaisesti. Oppilaitokset voivat laatia myös yhteisen opiskeluhoitosuunnitelman. Useimmissa kunnissa laaditaan kuntakohtainen opiskeluhoitosuunnitelman runko, jota oppilaitokset voivat hyödyntää. Ehdotettu uusi kunnan opiskeluhoitosuunnitelma ei siten olisi uusi käytäntö kaikille kunnille, vaan osalle kunnista kyse olisi vakiintuneen käytännön muuttumisesta laintasoiseksi. Tämän voidaan arvioida helpottavan oppilaitoksen opiskeluhoitosuunnitelman laatimista ja säästävän oppilaitosten hallinnon resursseja.

Kunnilla on oppilas- ja opiskelijahuoltolain 12 §:n mukaan velvollisuus kirjata lastensuojelulain 12 §:ssä tarkoitettuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan, kuinka kunnan alueella sijaitsevista oppilaitoksista opiskeluhoito toteutuu. Säännöksestä ei ilmene, mitä suunnitelmaan tulee tarkalleen ottaen kirjata. Tässä ehdotetaan, että kunnan laatima opiskeluhoitosuunnitelma liitettäisiin osaksi kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa. Tämä selkeyttäisi nykyistä tilannetta ja myös vähentäisi mahdollista päällekkäistä työtä, kun eri suunnitelmat olisivat yhteydessä toisiinsa valmistelun eri vaiheissa.

Alueellisen opiskeluhoitosuunnitelman tulisi sisältää opiskeluhoitopalvelujen alueellisen toteuttamisen tavoitteet ja keskeiset periaatteet, kirjaukset hyvinvointialueiden ja kuntien välisen yhteistyön käytännöistä sekä toimenpiteet opiskeluhoitosuunnitelman toteuttamiseksi ja seuraamiseksi. Alueellisen opiskeluhoitosuunnitelman laatiminen edellyttäisi kunnilta ja hyvinvointialueelta yhteistyötä ja neuvotteluja yhteisen näkemyksen löytämiseksi ja yhteisen tahtotilan sanoittamiseksi eri kuntien ja hyvinvointialueen välillä. Tämä edellyttäisi kuntien ja hyvinvointialueiden viranomaisilta riittävää vuorovaikutusta hallinnonalarajat ylittävästi sekä tietojen vaihtoa kunnan sekä uuden hallintotason välillä. Hyvinvointialueen tulisi sovittaa yhteen alueensa suunnitelmat toimivaksi kokonaisuudeksi. Alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma voidaan nähdä yhteistyön välineenä, joka jäntevoittäisi ja kehittäisi opetustoimen ja opiskeluhoitopalvelujen työtä opiskeluhoitopalvelujen ja opiskeluhoiton kokonaisuuden toteuttamiseksi oppilaitoksissa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa palvelujen ohjauksen ja päätöksenteon yhteistyörakenteet muuttuvat merkittävästi ja vakiintuneet sosiaali- ja terveystoimen sekä kuntiin jäävien palvelujen yhteistyörakenteet ja -käytännöt joudutaan rakentamaan uudelleen. Tämä edellyttää riittävää resursointia muutosten valmisteluun sekä hyvinvointialueilla että kunnissa. Muutosten valmistelu vaatii sekä kuntien virka- että luottamushenkilöiden työpanosta. Esimerkiksi asiantuntijoista asetettujen valmisteluryhmien ohella tarvitaan runsaasti virkatyönä tehtävää taustavalmistelua ja -selvityksiä sekä kunnan että hyvinvointialueen toiminnan ja yhteistyön suunnitteleminen. Kunnan ja hyvinvointialueen yhdyspinnalla toimivan keskeisen palvelun yhteistyörakenteesta esitettävien säännösten voidaan arvioida helpottavan ja nopeuttavan valmistelutyötä, kun jokaisella hyvinvointialueella ei tarvitsisi erikseen päättää yhteistyön perusrakenteista vaan yhteistyötä voitaisiin rakentaa säännösten mukaisesti kullekin alueelle soveltaen.

Opetushallituksen rooli säilyisi ennallaan yhteisölliseen opiskeluhoitoon liittyvissä tehtävissä. Ehdotettujen muutosten myötä yksilökohtaisten opiskeluhoitopalvelujen kehittämisestä ja ohjaamisesta vastaisi Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, jolloin kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävä sosiaali- ja terveydenhuollon työ olisi sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijaorganisaation vastuulla. Tämä edesauttaisi kunkin palvelun, mukaan lukien psykologi- tai kuraattoripalvelun, sisällöllistä kehittämistä, kullekin palvelulle ominaisen lainsäädännön ja ohjeistusten toteuttamista sekä palvelun laadun valvontaa. Ohjausvastuun kohdentaminen Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle tehostaisi myös opiskeluhoiton palvelujen kehittämistä yhtenäiseksi kokonaisuudeksi osana lasten ja nuorten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmää. Tiedonkulku opiskeluhoiton ja muiden lasten ja nuorten sosiaali- ja terveystoimien kehittäviin tahojen

välillä paranisi, kun ohjaus, tiedontuotanto ja tutkimus olisivat pääosin saman laitoksen alaisuudessa. Myös tiedonhallintaan liittyvä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ohjaus ulottuisi jatkossa kaikkiin opiskeluhoitopalveluihin.

Opetushallituksen ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen yhteistyö opiskeluhoitoa ohjaavina viranomaisina olisi välttämätöntä jatkossakin opiskeluhoillon kokonaisuuden kehittämisessä sekä ohjauksessa. Lainsäädännöstä tulisi kuitenkin ilmetä yksiselitteisesti eri toimijoiden väliset vastuut ja toimivallat.

Valvontaviranomaisiin ei kohdistu esityksessä vaikutuksia. Esitetyt muutokset eivät myöskään vaikuta opiskeluhoitopalveluiden ja niissä toimivien ammattihenkilöiden valvontasääntelyyn.

Kielelliset vaikutukset

Sosiaali- ja terveystoimen sekä pelastustoimen rakenneuudistuksen kielelliset vaikutukset on arvioitu hallituksen esityksessä (HE 241/2020 vp, s. 410–417). Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta koskevassa hallituksen esityksessä esitetään muutettavaksi kielilakia (423/2003) sekä saamen kielilakia (1086/2003). Tällä tavoin huomioitaisiin ne hyvinvointialueet, joissa on joko ruotsia tai saamen kieliä äidinkielenään puhuvia. Ruotsinkielisten kielellisten oikeuksien toteutumista on arvioitu hallituksen esityksessä (HE 241/2020 vp, s. 410–414). Hyvinvointialueen tulee turvata alueellaan ruotsin- ja saamenkielisten oikeudet sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa järjestämisvastuu siirtyisi Lapin hyvinvointialueelle saamelaisten kotiseutualueen kunnilta. Näitä ovat Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kunnat sekä osa Sodankylän kunnan alueesta. Lisäksi Lapin hyvinvointialueen järjestämisvastuulle siirtyisivät kotiseutualueella toimivan Lapin sairaanhoitopiirin ja Lapin erityishuoltopiirin tehtävät. Saamen kielilakia on ehdotettu muutettavaksi siten, että Lapin hyvinvointialue lisättäisiin lain soveltamisalaan kuuluviin viranomaisiin. Näin varmistettaisiin, että saamelaisten kielelliset oikeudet säilyisivät sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun siirtyessä kunnilta hyvinvointialueille (tarkemmin HE 241/2020 vp, s. 414–416).

Viittomakielilaisissa (359/2015) säädetään suomalaista ja suomenruotsalaista viittomakieltä käytävien kielellisten oikeuksien toteutumisen edistämisestä. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta koskevassa hallituksen esityksessä HE 241/2020 vp todetaan, että viranomaisten ja muuta julkista hallintotehtävää hoitavien tulee edistää viittomakieltä käyttävän mahdollisuuksia käyttää omaa kieltään ja saada tietoa omalla kielellään. Hyvinvointialueen vastuulla olisi tiedottaa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista sekä suomalaisella että suomenruotsalaisella viittomakielellä (s. 417). Viittomakielisten lasten oikeus erityiseen tukeen sekä opiskeluhoitopalveluihin säilyisi ennallaan.

Esityksellä ei arvioida olevan itsenäisiä kielellisiä vaikutuksia. Hyvinvointialue järjestää kaikki opiskeluhoitopalvelut osana muuta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmää.

Perus-, ihmisoikeus- ja lapsivaikutukset

Hallituksen esityksen (HE 241/2020 vp) mukaan hyvinvointialueilla voidaan arvioida olevan nykyisiä kuntia paremmat mahdollisuudet yhtenäistää hoito- ja palvelukäytäntöjä ja palvelujen laatua järjestämisvastuullaan olevissa palveluissa. Tämän arvioidaan osaltaan edistävän yhdenvertaisuutta. Perustuslain 6 §:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä eikä ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän

syyn perusteella. Säännös sisältää vaatimuksen oikeudellisesta yhdenvertaisuudesta ja myös tosiasiallisesta tasa-arvosta.

Nykyisin opiskeluhoitopalvelujen toteutumisessa on merkittäviä kuntakohtaisia eroja, mitä on pidettävä ongelmallisena muun muassa Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien sopimuksen näkökulmasta. Ehdotettu alueellinen opiskeluhoitoyhteistyöryhmä ja opiskeluhoitosuunnitelma parantaisi lasten ja nuorten yhdenvertaisuutta, kun suunnitelman avulla pystytäisiin varmistamaan opiskeluhoitopalvelujen riittävän yhdenmukaiset palvelut sekä yhtenäiset alueelliset yhteistyörakenteet- ja käytännöt. Tämän voidaan katsoa lisäävän oppilaiden ja opiskelijoiden yhdenvertaisuutta ja tasavertaista palvelujen saantia.

Alueellisessa opiskeluhoitoyhteistyöryhmässä kuntakohtaisia opiskeluhoitopalvelujen hyviä käytäntöjä olisi myös mahdollisuus jakaa ja laajentaa koko hyvinvointialueelle, mikä todennäköisesti yhtenäistäisi eri kuntien lasten ja nuorten opiskeluhoitopalveluja edelleen. Tämä voisi hyödyttää erityisesti esimerkiksi pienten kuntien erityisen tuen tarpeessa olevia oppilaita ja opiskelijoita, joiden kotipaikkakunnalla ei välttämättä ole ollut näihin riittävän laajaa osaamista. Ehdotetun muutoksen voidaan arvioida myös ehkäisevän ja vähentävän lasten ja nuorten hyvinvoinnin polarisoitumista sekä torjuvan syrjintää ja eriarvoisuutta, mikä on yksi Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien sopimuksen kantavista periaatteista.

Kun kunnan opiskeluhoitosuunnitelma laadittaisiin niin, että siinä huomioitaisiin sekä alueellisen opiskeluhoitosuunnitelman laatimiseksi tarvittavat tiedot, että kuntakohtaiset ja oppilaitosten erityistarpeet, pystytäisiin opiskeluhoitopalveluja kohdentamaan oppilaiden ja opiskelijoiden palvelutarvetta vastaavasti. Tällä varmistettaisiin, että lasten ja nuorten opiskeluhoitopalveluja koskeva päätöksenteko perustuisi alue- ja kuntakohtaiseen tietoon ja asianmukaiseen harkintaan, mikä mahdollistaisi tiedolla johtamisen lasten hyvinvoinnin parantamiseksi ja vahvistaisi lasten ja nuorten oikeutta osuuteen yhteiskunnan voimavaroista Kansallisen lapsistrategian (Kansallinen lapsistrategia: Komiteamietintö, Valtioneuvoston julkaisu 2021:8, s. 15) mukaisesti. Ehdotetun muutoksen myötä pystytäisiin todennäköisesti turvaamaan aiempaa paremmin myös haavoittuvassa asemassa olevien tai erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten asemaa ja vahvistamaan heidän tuen ja avun tarpeidensa tunnistamista. Tämän voidaan arvioida tukevan lasten ja nuorten oikeutta myönteiseen tulevaisuuteen ja heidän osallisuuttaan yhteisöissä ja yhteiskunnassa.

Kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyön varmistaminen turvaisi opiskeluhoitopalvelujen toiminnan tavoitteellisuuden ja suunnitelmallisuuden jatkossakin. Alue- ja kuntakohtaisilla suunnitelmilla voitaisiin turvata opiskeluhoitopalvelujen ohjaus, varmistaa palvelujen läpinäkyvyys sekä seurata toiminnan tavoitteita, periaatteita ja toteutumista myös jatkossa, kun opiskeluhoitopalvelut kootaan hyvinvointialueen järjestämisvastuulle. Tämän arvioidaan osaltaan edistävän lasten ja nuorten hyvinvointia.

Opiskeluhoitopalveluihin ohjaamisen liittyvä yhteydenottomahdollisuuden laajeneminen koko opiskeluhoitopalvelujen henkilökuntaan parantaisi lasten ja nuorten mahdollisuutta saada tukea mahdollisimman oikea-aikaisesti. Tuen tarpeessa oleva lapsi tai nuori ohjattaisiin muutoksen myötä aiempaa todennäköimmin suoraan oikean ammattilaisen ja palvelun piiriin, kun yhteyttä voitaisiin ottaa myös koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon. Ehdotettu muutos sujuvoittaisi palveluihin ohjaamista ja vähentäisi todennäköisesti lapsen tai nuoren tarpeetonta siirtelyä ammattihenkilöltä toiselle, mikä olisi lapsen etu. Se myös vähentäisi syrjiviä rakenteita ja joustamattomia käytäntöjä tilanteissa, joissa lapset ja nuoret tarvitsevat tukea tai apua. Tämän voidaan arvioida edistävän Suomea koskevien ihmisoikeusvelvoitteiden toteutumista. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen keväällä 2019 tekemän *Kouluterveyskyselyn* mukaan etenkin terveydenhoitajan tarjoama apu on katsottu tärkeäksi ja vastaanotolle pääsy on koettu helpoksi. Esitetty

muutos olisikin omiaan edistämään oppilaan ja opiskelijan oikeutta lakisääteisiin palveluihin, kun koulun ja oppilaitoksen henkilöstö voisi ohjata opiskelijan psykologi- ja kuraattoripalvelujen lisäksi koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluihin. Koulutetun ja osaavan henkilöstön tarjoamiin palveluihin ohjautuminen turvaisi myös lapsen oikeuksia ja hyvinvointia lapsen oikeuksien sopimuksen 24 artiklan mukaiseen parhaaseen mahdolliseen terveydentilaan ja terveyspalveluihin.

Ehdotetuilla muutoksilla lisättäisiin lapsen ja nuoren osallisuutta, koska vastaisuudessa opiskeluhuoltopalveluihin ei voisi ottaa yhteyttä ilman oppilaan tai opiskelijan suostumusta. Tämän voidaan arvioida edistävän lasten ja nuorten itsemääräämisoikeutta ja osallisuutta itseään koskeviin asioihin. Ehdotettu sääntely edellyttää kuitenkin osaamista ja vastuullisuutta lasten ja nuorten parissa työskenteleviltä, sillä lapset ja nuoret eivät välttämättä aina tiedosta oikeuksiaan taikka pysty arvioimaan realistisesti tuen tarvettaan. Toisinaan palvelujen hakeutuminen voi myös edellyttää voimavaroja, joita kaikilla lapsilla tai nuorilla ei ole.

Lasten ja nuorten yksityiselämän ja henkilötietojen suojan arvioidaan esityksen myötä paranevan, koska esityksessä täsmennettäisiin lasten ja nuorten henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä sekä lasta tai nuorta koskevien tietojen luovutusta koskevaa sääntelyä. Myös salassapitovelvoitetta täsmennetään. Ehdotettu sääntely edistäisi osaltaan yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa sekä lasten ja nuorten toimijuutta. Ehdotettujen muutosten voidaan myös arvioida lisäävän lasten ja nuorten luottamusta opiskeluhuoltopalvelujen henkilöstön salassapitovelvoiteseen. Tämä voisi madaltaa kynnystä avun hakemiseen.

Ehdotettujen muutosten myötä koulun tai oppilaitoksen opiskeluhuoltokertomukseen kirjattaisiin vain välttämätön tieto ja sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö kirjaisi yksilötapaamiset terveyden- ja sosiaalihuollon tietojärjestelmiin. Näin tieto lasten ja nuorten terveydentilaan ja sosiaaliseen tilanteeseen liittyvistä asioista pysyisi asianmukaisesti erillään koulun tietojärjestelmästä. Tämä voisi lisätä joidenkin lasten ja nuorten luottamusta ja halua hakeutua opiskeluhuoltopalvelujen piiriin. Yksilötapaamisten kirjaaminen terveyden- ja sosiaalihuollon tietojärjestelmiin varmistaisi osaltaan lasten ja nuorten avunsaantia. Samalla se edistäisi hoidon jatkuvuutta myös silloin, jos opiskeluhuoltopalvelujen ammattihenkilöt vaihtuvat. Lisäksi kirjaamista koskeva sääntely parantaisi lasten ja nuorten oikeusturvaa ja vahvistaisi lasten ja nuorten oikeutta tulla kuulluksi, kun oppilas- ja opiskelijahuoltolain sanamuoto vastaisi paremmin potilas- ja asiakaslain säännöksiä palvelujen käyttäjän asemasta. Potilaslain 7 §:n 1 momentin mukaan alaikäisen potilaan mielipide on selvitettävä silloin, kun se on hänen ikänsä ja kehitystasoonsa nähden mahdollista. Jos alaikäinen ikänsä ja kehitystasonsa perusteella kykenee päättämään hoidostaan, häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Vastaavasti sosiaalihuollon asiakaslain 10 §:n 1 momentissa edellytetään, että alaikäisen asiakkaan toivomukset ja mielipide on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ohjausvastuun selkeyttäminen tehostaisi opiskeluhuoltopalvelujen kehittämistä osana lasten ja nuorten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmää sekä palvelujärjestelmän kehittämistä kokonaisuutena. Tämä mahdollistaisi paremmin sen, että toiminnan vaikutukset lapsiin arvioidaan huolellisesti ja lapsia koskeva päätöksenteko perustuu tietoon ja asianmukaiseen harkintaan parantaen lasten oikeuksia Kansallisen lapsistrategian (Kansallinen lapsistrategia: Komiteamietintö, Valtioneuvoston julkaisuja 2021:8, s. 15) linjausten mukaisesti.

Esitetyn lakisääteisen lähipalveluperiaatteen voidaan katsoa edistävän opiskeluhuoltopalvelujen saatavuutta, saavutettavuutta sekä lasten ja nuorten omaehtoista palveluihin hakeutumista. Opiskeluhuoltopalvelujen sisäinen yhteistyö on tärkeää, jotta lapsi tai nuori voidaan sujuvasti

ja viivytyksettä ohjata sopivan palvelun piiriin. Lähipalveluperiaatteen varmistaminen siten saattaa edistää osaltaan tuen ja avun oikea-aikaista saatavuutta.

Opiskeluterveydenhuollon palvelut voitaisiin edelleen järjestää joko oppilaitoksissa tai muussa opiskeluterveydenhuollon toimipisteessä. Keskitetyn opiskeluterveydenhuollon toimipisteen etuna olisi palvelujen kokoaminen yhteen paikkaan, jolloin kaikki opiskeluterveydenhuollon palvelut olisivat opiskelijoiden helposti saatavilla yhdestä toimipisteestä. Henkilöstön poissaolot eivät keskitetyssä toimipisteessä todennäköisesti heikentäisi opiskelijoiden palvelujen saatavuutta samalla tavoin kuin yksittäisen työntekijän toimipisteessä, mikä edistäisi palvelujen saatavuutta. Keskitettyjen yksiköiden etuna voitaisiin pitää mahdollisuutta varmistaa ammattihenkilöiden osaaminen sekä ammatillinen tuki. Tämä todennäköisesti kohentaisi välillisesti myös opiskelijoille tarjottavien palvelujen laatua.

Keskitetyssä yksikössä terveysasiat pystyttäisiin todennäköisemmin hoitamaan alusta loppuun saakka samassa toimipisteessä. Opiskelijan olisi myös mahdollista harjoitella itsenäistä terveyspalvelujen käyttöä sekä vastuun ottoa omasta terveydestä ja hyvinvoinnista. Tämän voitaisiin arvioida vahvistavan opiskelijan kykyä hakeutua ja käyttää tarkoituksenmukaisia terveyspalveluja myös nuoruusiän jälkeen itsenäisesti.

Henkilöstövaikutukset

Opiskeluhoitopalvelut kootaan muiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tavoin hyvinvointialueen järjestämisvastuulle. Tältä osin keskeiset vaikutukset on arvioitu hallituksen esityksessä HE 241/2020 vp (s. 337–338).

Opetustoimen sekä opiskeluhoitopalvelujen henkilöstö on aina toiminut läheisessä yhteistyössä kouluissa ja oppilaitoksissa, eikä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus tuo tähän muutosta. Yhteistyö kouluissa ja oppilaitoksissa jatkuu ja opiskeluhoitopalvelujen työskentely-ympäristö säilyy nykyisellään. Hyvinvointialueen ja kunnan yhteistyörakenteiden ja käytäntöjen varmistamisen opiskeluhoitopalveluissa voidaan arvioida tuovan vakautta henkilöstön toimintaympäristöön. Lisäksi sen voidaan katsoa selkeyttävän ja helpottavan sekä opiskeluhoitopalvelujen että opetustoimen henkilöstön työtä ja työnjakoa muuttuvassa tilanteessa.

Kunta- ja aluetasoisien opiskeluhoitosuunnitelmien laatiminen edistäisi yhteisten tavoitteiden asettamista ja yhteisiin käytäntöihin sitoutumista, kun suunnitelmien sisällöstä on sovittava yhdessä eri toimijoiden kesken. Tämä todennäköisesti helpottaisi myös henkilöstön toimintaa. Samalla henkilöstöä johdettaisiin samojen tavoitteiden ja periaatteiden mukaisesti. Suunnitelmien avoimuus parantaisi henkilöstön työn ennustettavuutta ja tavoitteiden toteutumisen seuraamista sekä edistäisi henkilöstön luottamusta.

Kuntatasoisen opiskeluhoitosuunnitelmien liittäminen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan selkeyttäisi nykyistä tilannetta ja vähentäisi hallinnollista työtä siltä osin, että samaa suunnitelmaa voitaisiin hyödyntää oppilaitosten ohjauksessa sekä hyvinvointialueen kanssa tehtävässä yhteistyössä. Lisäksi suunnitelma voitaisiin liittää lakisääteiseen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Kunnan opiskeluhoitosuunnitelman laatimisvelvoite helpottaisi oppilaitosten henkilöstön työtä niissä kunnissa, joissa oppilaitokset ovat joutuneet laatimaan opiskeluhoitosuunnitelmansa alusta alkaen itse kuntatasoisen suunnitelman puuttuessa.

Esityksessä ehdotetaan, että opetustoimen henkilöstö voisi ohjata tuen tarpeessa olevan oppilaan tai opiskelijan kuraattorin ja psykologin lisäksi myös koulu- tai opiskeluhoollon palveluihin. Tämän voidaan arvioida selkeyttävän tilannetta sekä opetustoimen että opiskeluhoollon henkilöstön osalta. Opetustoimen henkilöstö voisi jatkossa ohjata oppilaan tai opiskelijan toimivalle opiskeluhoollon ammattilaiselle. Opiskeluhoollon sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden velvollisuuksiin puolestaan jo lähtökohtaisesti kuuluu arvioida avun ja tuen tarve sekä tarvittaessa ohjata asiakas tai potilas oikeanlaisen avun ja tuen piiriin.

Muutos kuitenkin edellyttäisi, että jokainen lasten ja nuorten parissa työskentelevä tunnistaisi palvelujärjestelmän mahdollisuudet. Mikäli lapsi tai nuori kieltäytyisi yhteydenotosta opiskeluhoolltopalveluihin, lapsen tai nuoren auttamiseksi ja tukemiseksi olisi löydettävä jokin muu keino. Täten työnantajan tulisi huolehtia opetushenkilökunnan riittävästä ohjeistuksesta sellaisen tilanteen varalle, jossa lapsi tai nuori kieltäytyy yhteydenotosta opiskeluhoolltopalveluihin.

Esityksessä ehdotetaan täsmennettäväksi opiskeluhoollon yksilökohtaisen työn kirjaamista, rekisterinpitoa sekä tietojen luovuttamista koskevia säännöksiä. Ehdotettujen muutosten arvioidaan selkeyttävän oikeustilaa, koska eri rekisterinpitäjien vastuut ja velvoitteet ilmenisivät aiempaa täsmällisemmin laista. Tämän arvioidaan helpottavan opiskeluhoollon toimivien toimintaa sekä vahvistavan heidän oikeusturvaansa. Huolellinen ja johdonmukainen kirjaaminen yksilökohtaisessa opiskeluhoollon on omiaan edistämään ja sujuvoittamaan opiskeluhoollon toimijoiden työskentelyä. Tietosuoja-asetus on ollut voimassa vuodesta 2018 alkaen, joten sen keskeisen sisällön tulisi jo olla henkilöstön tiedossa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen selvitysten perusteella on kuitenkin mahdollista, että opiskeluhoollon työskentelevät tarvitsisivat lisäkoulutusta tietojen kirjaamisesta ja rekisterinpidosta (Tutkimuksesta tiiviisti 15/2019 ja 54/2019 sekä Tilastoraportti 19/2019).

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen jälkeen opiskeluhoolltopalvelujen asiakas- ja potilasasiakirjojen rekisterinpitäjänä toimii hyvinvointialue. Tämä edistää opiskeluhoolltopalvelujen kirjaamiskäytäntöjen yhdenmukaistamista, jolloin myös opiskeluhoollon vaikuttavuutta on mahdollista seurata aiempaa paremmin. Jos kirjaamista ei ole aiemmin tehty valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin, tämä edellyttäneen henkilöstön kouluttamista. Opiskeluhoollon kuraattorien ja psykologien osalta kirjaamisen ja tietosuojan kehittämiseen sekä tietojärjestelmiin ja -sisältöihin liittyvät muutokset liittyvät pääosin palvelujen järjestämisvastuun siirtymiseen hyvinvointialueille.

Opiskeluhoollon henkilöstön työn arvioidaan helpottuvan, kun opiskeluhoolltopalvelujen ohjauksesta ja kehittämisestä olisi vastuussa Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Sen toimintaan kuuluu muutoinkin sosiaali- ja terveydenhuollon ohjaus ja kehittäminen. Lisäksi ohjausvastuun selkeyttäminen ehkäisisi esimerkiksi ristiriitaisia viranomaisohjeita.

Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

Esityksen mukaan kunta veloitettaisiin laatimaan kunnan opiskeluhoolltosuunnitelma. Ehdotetut opiskeluhoolltosuunnitelmat oppilaitoksissa, kunnissa ja hyvinvointialueilla olisivat sidoksissa toisiinsa sekä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmiin. Tällöin ne edistäisivät omalta osaltaan kunnan ja hyvinvointialueen yhteistä vastuuta alueensa väestön terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Opiskeluhoolltosuunnitelmien arvioidaan edistävän oppilaiden, opiskelijoiden sekä alaikäisten vanhempien ja huoltajien mahdollisuutta seurata ja arvioida opiskeluhoollon tavoitteita ja niiden toteutumista. Suunnitelmien laatiminen lisäksi osaltaan edistäisi sidosryhmätyöskentelyä opiskeluhoollon.

Opiskeluhuollon asema palvelujärjestelmässä vahvistuisi, koska kunnan opiskeluhoitosuunnitelma olisi sidoksissa kunnan talousarvio- ja suunnitelmaprosessiin. Vastaavasti alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma olisi osa hyvinvointialueen talousarvio- ja suunnitelmaprosessia.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Kirjaaminen, rekisterinpito sekä tietojen luovutus

Ehdotetut terveydenhuoltolain muutokset sekä opiskeluhoollon kirjaamista, rekisterinpitoa ja tietojen luovutusta koskevat muutokset perustuvat hallituksen esitykseen HE 241/2020 vp. Toteuttamisvaihtoehdot ovat siten rajautuneet näiden ehdotusten osalta edellä mainittuun esitykseen. Lakiesityksessä on lisäksi huomioitu EU:n tietosuoja-asetuksen mukainen sääntely.

Yhteistyö hyvinvointialueiden ja koulutuksen järjestäjien välillä

Kuntien ja hyvinvointialueen yhteistyötä voisi vaihtoehtoisesti toteuttaa opiskeluhoollossa siten kuin sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta koskevissa hallituksen esityksissä (HE 241/2020 vp sekä 56/2021 vp) on jo ehdotettu, jättäen säätämättä täsmennetyistä yhteistyökäytännöistä. Tämä voisi aiheuttaa riskin siitä, etteivät kaikki osapuolet näkisi yhteistyötä yhtä tärkeänä eivätkä välttämättä sitoutuisi riittävästi opiskeluhoollon kokonaisuuden yhteiseen suunnitteluun ja toiminnan kehittämiseen. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta koskevassa lausuntopalautteessa tuotiin esiin, että hyvinvointialueen ja kunnan yhteistyö opiskeluhoollossa tulisi varmistaa riittävällä tavalla.

Yhteistyö hyvinvointialueiden ja koulutuksen järjestäjien välillä on tärkeää. Kuitenkin esitetty malli voidaan kokea raskaaksi. Suunnitelmien laatiminen ja ryhmien työskentelyyn osallistuminen sitoo voimavaroja. Esitettyä oppilas- ja opiskelijahuoltolain 14 a §:n voisi vaihtoehtoisesti muuttaa siten, että koulutuksen järjestäjillä olisi aktiivisempi rooli yhteistyön tekemisessä. Aloite pykälässä mainitun ryhmän kokoamiseksi voisi myös olla hyvinvointialueen alueen koulutuksen järjestäjillä ja koulutuksen järjestäjä voisi toimia ryhmän puheenjohtajana.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 9 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän on järjestettävä opiskeluhoolto yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen opiskeluhoitopalveluista vastuussa olevien viranomaisten kanssa siten, että opiskeluhoollosta muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Yhteistyötä koordinoivan alueellisen opiskeluhoollon yhteistyöryhmä voisi olla esitettyä enemmän koulutuksen järjestäjien vetovastuulla. Esitetyssä mallissa vetovastuu olisi hyvinvointialueella.

Opiskeluhoitosuunnitelmien laatimisvelvoite voitaisiin niin ikään jättää nykysäännösten mukaiseksi ainoastaan oppilaitostasolle. Jos opiskeluhoitosuunnitelmia laadittaisiin ainoastaan oppilaitoksissa, niitä ei välttämättä voisi hyödyntää kunta- ja hyvinvointialuetasolla. Jos opiskeluhoitosuunnitelmien välisistä yhteyksistä ei säädettäisi, saattaisi kasvaa riski päällekkäisistä ja kustannusten kannalta tehottomasta työstä. Mikäli kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyöstä ei säädettäisi, hyvinvointialueilla voisi olla erilaisia ratkaisuja yhteistyön varmistamiseksi. Tämä saattaisi mahdollisesti johtaa päällekkäisiin ja ristiriitaisiin suunnitelmiin sekä toimintoihin, mikä tuskin hyödyttäisi palvelurakennetta.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki painottaa opiskeluhoollon järjestämistä hallinnonalojen välisenä monialaisena yhteistyönä. Voimassa olevan lain 3 §:n mukaan opiskeluhoollon toteutetaan ensisijaisesti yhteisöllisenä opiskeluhoollona. Pääpaino on ennaltaehkäisevässä työssä, eivätkä opiskeluhoollon resurssit riitä esimerkiksi mielenterveyspalvelujen järjestämiseen. Opiskelu-

huollolla tarkoitetaan lain 3 §:n mukaan opiskelijan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa oppilaitosyhteisössä.

Kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyöstä olisi myös mahdollista säätää tätä lakiesitystä tarkemmin, esimerkiksi edellyttäen kunnilta ja yhteistyöalueelta ehdotettua tiiviimpää yhteistyötä säädöksin. Tarkempaa sääntelyä ei voida pitää perusteltuna, koska sekä kunnat että hyvinvointialueet ovat itsehallinnollisia toimijoita. Ehdotettu sääntely jättäisi niille riittävästi itsenäistä harkintavaltaa yhteistyörakenteiden ja -käytäntöjen luomiseksi. Liian yksityiskohtainen sääntely voisi tehdä järjestelmästä menettelyllisesti liian raskaan ja joustamattoman.

Opiskeluhuollon ohjaus ja kehittäminen

Valmistelun aikana on tuotu esiin myös vaihtoehto, että Opetushallituksen rooli oppilas- ja opiskelijahuollon ohjauksessa ja kehittämisessä säilyisi entisellään. Voimassa olevan oppilas- ja opiskelijahuoltolain 24 §:n 2 momentin mukaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ohjaa ja kehittää yhteistyössä Opetushallituksen kanssa 7 ja 8 §:ssä tarkoitettuja opiskeluhoitopalveluja. Tällä tavoin Opetushallituksen ja Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen monialainen yhteistyö säilyisi nykyisellään. Voimassa olevan lain mukaan valtakunnallista opiskeluhoitopalveluohjausta koskevassa pykälässä opiskeluhoitopalvelujen kehittämisestä ja ohjauksesta vastaavat Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja Opetushallitus yhdessä. Nyt esitetyssä mallissa opiskeluhoitopalvelujen ohjauksesta kehittämisestä vastaisi Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Opetushallitus voisi ohjata ja kehittää yhteisöllistä opiskeluhoitopalveluohjausta, mutta opiskeluhoitopalveluja yhdessä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa.

Opiskeluhoitopalvelujen ohjausta ja kehittämistä koskevan sääntelyehdotuksen vaihtoehtona olisi siten nykytilan säilyttäminen ennallaan. Tämä todennäköisesti tarkoittaisi, että alueellinen vaihtelu opiskeluhoitopalvelujen sisällössä ja laadussa jatkuisi. Vallitsevassa oikeustilassa ohjaus ei ole toteutunut parhaalla mahdollisella tavalla. Myös tietosuojaan liittyvissä käytänteissä on ollut vaihtelua. Palvelujärjestelmän rakennemuutoksen johdosta ohjauksen selkeyttäminen voidaan nähdä välttämättömänä. Sosiaali- ja terveydenhuollon ohjaus- ja kehittämisvastuu on keskitetty Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle. Opiskeluhoitopalvelut saataisiin esitettyjen muutosten myötä liitettyä muun sosiaali- ja terveydenhuollon ohjauksen yhteyteen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä Opetushallituksen ja muiden viranomaisten välinen yhteistyö olisi kuitenkin tarpeellista ja välttämätöntä vastaisuudessa.

Yhteydenotto opiskeluhoitopalveluihin sekä lähipalveluperiaate

Lakiesityksessä ehdotetaan laajennettavaksi opiskeluhoitopalveluihin tehtävää yhteydenottoa niin, että oppilaitoksen työntekijä voisi oppilaan tai opiskelijan tarpeen mukaisesti ohjata hänet opiskeluhoitopalveluohjauksen tai psykologin ohella myös koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon. Oppilailla ja opiskelijoilla on oikeus kaikkiin opiskeluhoitopalveluihin yksilökohtaisiin palveluihin. Nykyinen oikeustila ei olisi heidän etunsa mukainen. Jos yhteydenottomahdollisuus jätettäisiin koskemaan ainoastaan opiskeluhoitopalveluohjauksen psykologeja ja kuraattoreita, lapsi tai nuori ei välttämättä saisi riittävän oikein kohdennettua tai oikea-aikaista apua tai tukea. Samasta syystä lähipalveluperiaate olisi perusteltua varmistaa opiskeluhoitopalveluissa.

Tässä ehdotetaan mahdollisuutta poiketa lähipalveluperiaatteesta opiskeluterveydenhuollossa. Mikäli hyvinvointialueilla olisi lakisääteinen velvollisuus järjestää opiskeluterveydenhuollon palvelut oppilaitoksissa tai niiden välittömässä läheisyydessä, tilanne voisi olla hankala opiskeluterveydenhuollon sisällön laajuuden vuoksi. Terveydenhuoltolain 17 §:n perusteella opiske-

luterveydenhuoltoon sisältyvät esimerkiksi perusterveydenhuollon terveyden- ja sairaanhoito-palvelut. Tähän sisältyvät myös mielenterveys- ja päihdetyö, seksuaaliterveyden edistäminen ja suun terveydenhuolto. Mikäli opiskeluterveydenhuollon palvelut annettaisiin vain oppilaitosten tiloissa tai niiden välittömässä läheisyydessä, riittäviä palveluja ei välttämättä voitaisi antaa ilman merkittäviä lisäkustannuksia. Terveydenhuollon palvelut tulee järjestää aina tiloissa, joissa on riittävät valmiudet ja henkilöstö palvelujen antamiselle. Oppilaitoksissa ei olisi mahdollista suorittaa esimerkiksi kuvantamis- ja laboratoriotutkimuksia tai pientoimenpiteitä, vaan opiskelijat tulisi näiden palvelujen saamiseksi ohjata toiseen toimipisteeseen.

6 Lausuntopalaute

Esitys on ollut lausuntokierroksella Lausuntopalvelu.fi -sivustolla. Lausuntokierros on ollut kaikille avoin.

Lausuntopalauteen mukaan ...

7 Yksityiskohtaiset perustelut

7.1 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki

3 §. *Opiskeluhuollon kokonaisuus.* Pykälän 4 momentti esitetään muutettavaksi niin, että opiskeluhuoltoa toteutettaisiin opetustoimen sekä hyvinvointialueen monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Momentissa muutettaisiin viittaus sosiaali- ja terveystoimeen viittaukseksi hyvinvointialueeseen. Kyse olisi sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksesta aiheutuvasta teknisestä muutoksesta, eikä muutos vaikuttaisi säännöksen soveltamiseen.

12 §. *Opiskeluhoito lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa.* Pykälä esitettäisiin kumottavaksi tarpeettomana, koska esityksessä ehdotetaan lisättäväksi oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin uusi 13 a §. Kunnan olisi jatkossakin huomioitava lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa, miten opiskeluhoito toteutuu sen alueella. On tarkoituksenmukaista säätää samassa pykälässä, kuinka kirjaaminen tulee tehdä.

13 §. *Oppilaitoksen opiskeluhoitosuunnitelma.* Pykälä esitetään muutettavaksi otsikkoa myöten. Pykälän 1 momentin mukaan koulutuksen järjestäjä vastaisi siitä, että opiskeluhuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan oppilaitoksen opiskeluhoitosuunnitelma. Suunnitelma olisi laadittava yhteistyössä oppilaitoksen henkilöstön, opiskeluhoitopalvelujen, opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Voimassa olevaan säännökseen verrattuna oikeustila muuttuisi niin, että suunnitelman laatimiseen osallistuisivat myös opiskeluhoitopalvelujen edustajat tai edustaja. Muutoksella varmistettaisiin, että koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä psykologi- ja kuraattoripalvelujen edustajilla olisi mahdollisuus osallistua oppilaitoskohtaisen opiskeluhoitosuunnitelman suunnitteluun. Oppilaitoksen opiskeluhoitosuunnitelma voisi jatkossakin olla useamman oppilaitoksen yhteinen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin opiskeluhoitosuunnitelman sisällöstä. Se vastaisi voimassa olevan pykälän 2 momenttia.

Pykälän 3 momentin mukaan Opetushallitus antaisi opetussuunnitelman perusteissa tai muussa määräyksessä määräykset opiskeluhoitosuunnitelman laatimisesta. Tämä velvoite säilyisi nykytilaan nähden ennallaan. Siltä osin, kuin nämä määräykset koskisivat opiskeluhoitopalveluja, Opetushallituksen olisi valmisteltava edellä mainitut määräykset yhteistyössä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa. Opiskeluhoitopalvelut ovat sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, joten riittävä yhteistyö Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa tulisi varmistaa.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että koulutuksen järjestäjän on seurattava oppilaitoksen opiskeluhoitosuunnitelman toteutumista. Säännös vastaisi voimassa olevan pykälän 4 momenttia.

13 a §. Kunnan opiskeluhoitosuunnitelma. Pykälän 1 momentin mukaan kunnan tai useamman kunnan yhdessä olisi laadittava opiskeluhoiton kokonaisuuden toteuttamiseksi valtuustokausittain kunnan opiskeluhoitosuunnitelma, joka hyväksyttäisiin kunkin kunnan kunnanvaltuustossa. Suunnitelma olisi tarkistettava tarvittaessa. Kunta seuraisi suunnitelman tarkistamisen tarvetta. Opiskeluhoitosuunnitelmassa tulisi huomioida 13 §:ssä tarkoitetuissa oppilaitosten opiskeluhoitosuunnitelmissa ilmenneet tarpeet sekä 13 b §:ssä tarkoitetut alueellisen opiskeluhoitosuunnitelman mukaiset tavoitteet. Tarkoituksena on edistää opiskeluhoiton kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista toteutumista kunnissa. Kunnan tai kuntien päätöksen mukaisesti kunnan opiskeluhoitosuunnitelmaa voisi hyödyntää myös silloin, kun kunnat tekevät opiskeluhoiton osalta yhteistyötä hyvinvointialueiden kanssa esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain (x / x) 6 ja 7 §:n mukaisten vuosittaisten, hyvinvointialueen ja kunnan välisten neuvottelujen yhteydessä.

Kunnan opiskeluhoitosuunnitelmaa laadittaessa tulisi huomioida oppilas- ja opiskelijahuoltolain 13 §:ssä tarkoitettuja oppilaitosten opiskeluhoitosuunnitelmista sekä 13 b §:ssä tarkoitettua alueellisesta opiskeluhoitosuunnitelmasta ilmenneet tarpeet. Kunnan opiskeluhoitosuunnitelman tulisi sisältää kuntakohtaiset linjaukset opiskeluhoiton kokonaisuuden toteuttamisesta, käytännöistä ja arvioinnista. Suunnitelman sisältämiä tietoja hyödynnettäisiin oppilaitosten opiskeluhoitosuunnitelmia laadittaessa. Opiskeluhoitosuunnitelman sisältämät tiedot kunnan opiskeluhoiton kokonaistarpeesta huomioitaisiin laadittaessa alueellista opiskeluhoitosuunnitelmaa. Säännöksellä pyrittäisiin varmistamaan, että opiskeluhoiton toiminta olisi tavoitteellista ja suunnitelmallista niin oppilaitoksissa, kunnissa kuin hyvinvointialueillakin.

Pykälän 2 momentin mukaan kunnan opiskeluhoitosuunnitelma tulisi liittää lastensuojelulain (417/2007) 12 §:n 1 momentissa tarkoitettuun kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Tällä vahvistettaisiin opiskeluhoiton asemaa lasten ja nuorten peruspalveluna sitomalla se aiempaa tiiviimmin kuntalain mukaiseen kunnan strategia- ja talousarvioprosessiin. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen jälkeen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on osa kunnan hyvinvointisuunnitelmaa. Kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sisältää kunnan palvelut sekä kunnan alueella tehtävän muun lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämistyön. Se hyväksytään kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään joka neljäs vuosi.

Hyvinvointisuunnitelmien on tarkoitus toimia sekä kunnallisella että alueellisella tasolla konkreettisenä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen yhteistyön ja yhteensovittamisen välineenä. Kunnassa tehtävien sekä hyvinvointialueiden laatimien suunnitelmien tulee olla yhteydessä toisiinsa ja ne tulee laatia yhteistyössä. Kunnan ja hyvinvointialueen on tehtävä yhteistyötä hyvinvointisuunnitelmia laatiessaan (lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmista tarkemmin HE 56/2021 vp, s. 89).

13 b §. Alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma. Pykälän 1 momentin mukaan hyvinvointialueella tulisi olla valtuustokausittainen alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma, joka hyväksyttäisiin hyvinvointialueen aluevaltuustossa. Hyvinvointialueen vastuulla olisi huolehtia siitä, että alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma laadittaisiin yhteistyössä alueen kuntien sekä tarvittaessa muiden opetuksen ja koulutuksen järjestäjien edustajien kanssa. Suunnitelma tulisi ehdotetun 14 a §:n 3 momentin 3 kohdan mukaan valmistella ja tarvittaessa tarkistaa alueellisessa opiskeluhoitollon yhteistyöryhmässä.

Pykälän 2 momentin mukaan alueellisen opiskeluhoitosuunnitelman tulisi sisältää opiskeluhoitopalvelujen alueellisen toteuttamisen tavoitteet ja keskeiset periaatteet (*kohta 1*), suunnitelma hyvinvointialueen ja kuntien välisen yhteistyön järjestämisestä opiskeluhoitollon kokonaisuuden toteuttamiseksi (*kohta 2*), hyvinvointialueen alueella sijaitsevien opetuksen ja koulutuksen järjestäjien ilmoittamat arviot opiskeluhoitopalvelujen kokonaistarpeesta (*kohta 3*), suunnitelma opiskeluhoitopalvelujen voimavarojen kohdentamisesta (*kohta 4*), toimenpiteet alueellisen opiskeluhoitosuunnitelman toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (*omavalvonta*) (*kohta 5*) sekä tämän lain 13 a §:ssä tarkoitettujen kuntien opiskeluhoitosuunnitelmista ilmenneet ja muut tarvittavat toimenpiteet (*kohta 6*).

Alueelliseen opiskeluhoitosuunnitelmaan kirjattaisiin hyvinvointialueen alueella sovitut käytännöt opiskeluhoitollon kokonaisuuden toteuttamiseksi. Suunnitelmasta tulisi ilmetä esimerkiksi alueen opiskeluhoitollon vastaavat tahot ja heidän vastuunsa, sovitut yhteistyörakenteet ja käytännöt opiskeluhoitollon yhteisöllisen sekä yksilökohtaisen työn suunnittelemiseksi, toteuttamiseksi ja arvioimiseksi sekä riittävän tietojenvaihdon varmistamiseksi kuntien ja hyvinvointialueen välillä. Alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma sisältäisi hyvinvointialueen alueella sijaitsevien opetuksen ja koulutuksen järjestäjien ilmoittamat arviot opiskeluhoitopalvelujen kokonaistarpeesta. Kokonaistarpeen arvoissa huomioitaisiin oppilas- ja opiskelijamäärien lisäksi eri ikäisten ja eri taustoista tulevien oppilaiden ja opiskelijoiden arvioitu tuen tarpeen vaihtelu sekä opiskeluun ja oppilaitosyhteisöihin liittyvät tiedot. Hyvinvointialue tarvitsisi alueensa kuntien arvion opiskeluhoitopalvelujen tarpeesta, voidakseen suunnitella opiskeluhoitopalvelujen voimavarojen kohdentamista oppilaiden ja opiskelijoiden tarpeen mukaisesti. Oppilaitosten tilanteet sekä oppilaiden ja opiskelijoiden tuen tarve vaihtelevat, minkä vuoksi hyvinvointialueen sekä kuntien tulisi tehdä jatkuvaa yhteistyötä yhteisöllisen työn sekä oppilaiden ja opiskelijoiden riittävän tuen varmistamiseksi. Alueellisesta opiskeluhoitosuunnitelmasta tulisi ilmetä vähintään opiskeluhoitollon voimavarojen kohdentamisen periaatteet ja käytännöt sekä riittävän pitkälle ajalle laadittu resurssisuunnitelma. Suunnitelmaan tulisi kirjata myös alueella sovitut käytännöt ja toimenpiteet alueellisen opiskeluhoitosuunnitelman toteuttamiseksi sekä sen tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumisen seuraamiseksi. Tällä tavoin hyvinvointialueen alueella voitaisiin toteuttaa omavalvontaa. Alueelliseen opiskeluhoitosuunnitelmaan olisi myös sisällytettävä kirjaukset oppilas- ja opiskelijahuoltolain 13 a §:ssä tarkoitettuista kuntien opiskeluhoitosuunnitelmista ilmenevistä sekä muista mahdollisista opiskeluhoitollon kokonaisuuden kehittämistarpeista sekä suunnitelma kehittämistarpeisiin vastaamiseksi.

Pykälän 3 momentin perusteella alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma tulisi liittää lastensuojelulain (417/2007) 12 §:n 3 momentissa tarkoitettuun alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Kyse olisi samanlaisesta veloitteesta, jonka mukaan kunnan olisi liitettävä kunnan opiskeluhoitosuunnitelma kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Siten sekä hyvinvointialueen että kunnan opiskeluhoitosuunnitelmat liitettäisiin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmiin. Alueellisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman avulla opiskeluhoitosuunnitelma sidottaisiin hyvinvointialueen strategia- ja talousarvioprosessiin.

14 a §. *Alueellinen opiskeluhoollon yhteistyöryhmä.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että hyvinvointialueen olisi yhdessä alueensa kuntien kanssa muodostettava alueellinen opiskeluhoollon yhteistyöryhmä (*yhteistyöryhmä*). Hyvinvointialueen opiskeluhooltopalveluista vastaava taho olisi vastuussa yhteistyöryhmän kokoamisesta ja toiminnasta. Hyvinvointialueen on järjestettävä opiskeluhooltopalvelut alueellaan sijaitseviin oppilaitoksiin, joten sen on otettava huomioon kaikkien alueensa kuntien tarpeet ja näkemykset järjestäessään opiskeluhooltopalveluja. Koska kyse olisi opiskeluhoollon kokonaisuudesta, työtä tulisi tehdä hyvinvointialueen ja kuntien yhteistyönä. Tarkoituksena on varmistaa riittävä yhteistyö ja vuorovaikutus, koska vastaisuudessa opiskeluhoollon kokonaisuuden järjestäminen on jakautunut kahden eri hallintotason välille.

Pykälän 2 momentin mukaan yhteistyöryhmässä voisi olla edustettuina 1 momentissa mainittujen tahojen lisäksi muita opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä, alaikäisten vanhempien ja huoltajien sekä opiskelijoiden edustajia ja muita yhteistyötahoja. Momentti sallisi yhteistyöryhmän kokoonpanon määrittämisen alueellisten tarpeiden mukaisesti. Koska osa opiskeluhooltopalvelujen käyttäjistä on alaikäisiä, myös vanhempien ja huoltajien edustus yhteistyöryhmän kokoonpanossa olisi mahdollinen. Hyvinvointialue ja sen alueen kunnat voisivat sopia kokoonpanosta yhdessä alueensa muiden toimijoiden kanssa.

Pykälän 3 momentin mukaan yhteistyöryhmän tehtävänä olisi kehittää ja yhteen sovittaa opiskeluhooltopalveluja alueellisesti (*kohta 1*). Yhteistyöryhmässä sovittaisiin alueella sovellettavista yhteisistä käytännöistä ja toimintatavoista opiskeluhooltopalvelujen suunnittelemiseksi, toteuttamiseksi ja arvioimiseksi. Se saisi myös päätöksensä mukaisesti sopia yhteisistä käytännöistä alueellaan. Kuntien monialaiset opiskeluhoollon ohjausryhmät vastaisivat edelleen opiskeluhoollon suunnittelusta, kehittämisestä ja arvioinnista kuntakohtaisesti.

Yhteistyöryhmän tehtävänä olisi myös seurata, että opiskeluhooltopalvelut toimisivat yhteistyössä opetustoimen, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän sekä muiden lasten ja nuorten palvelujen kanssa (*kohta 2*). Kyse olisi opiskeluhooltopalvelujen sekä yhteisöllisen opiskeluhoollon tarkoituksenmukaisen yhteistyön seurannasta.

Yhteistyöryhmän tulisi valmistella ja tarvittaessa tarkistaa lain 13 b §:ssä tarkoitettu alueellinen opiskeluhoollon suunnitelma hyvinvointialueen aluevaltuustolle (*kohta 3*). Säännöksellä varmistettaisiin, että hyvinvointialue tekisi riittävästi yhteistyötä alueensa kuntien kanssa edellä mainittua suunnitelmaa laatiessaan. Lisäksi se olisi vastuussa alueellisen opiskeluhoollon suunnitelman tarkistamisesta. Näin ollen sen tulisi työskentelyssään arvioida riittävästi suunnitelman ajantasaisuutta ja päivitystarpeita. Se voisi esittää hyvinvointialueen aluevaltuustolle oma-aloitteisesti alueellisen opiskeluhoollon suunnitelman tarkistamista.

Yhteistyöryhmän tulisi lisäksi huolehtia muista sille erikseen annettavista tehtävistä (*kohta 4*). Tämä jättäisi mahdollisuuden kehittää yhteistyöryhmän toimintaa. Tehtävät tulisi kuitenkin antaa erikseen joko säättämällä asiasta erikseen tai sitten esimerkiksi niin, että yhteistyöryhmä sopii uusista tehtävistä muiden toimijoiden kanssa. Myös hyvinvointialueen aluevaltuusto saisi antaa yhteistyöryhmälle tehtäviä.

16 §. *Yhteydenotto opiskeluhooltopalvelujen henkilöstöön.* Pykälä muutettaisiin kokonaan otsikkoa myöten. Voimassa olevan pykälän otsikko on rajattu opiskeluhoollon psykologiaan ja kuraattoriin. Ehdotetulla muutoksella yhteydenottomahdollisuus laajennettaisiin kaikkiin opiskeluhooltopalveluihin.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että jos oppilaitoksen työntekijä arvioi opiskelijan tarvitsevan opiskeluhooltopalveluja, hänen olisi otettava viipymättä yhteyttä opiskeluhooltopalvelujen

henkilöstöön yhteisymmärryksessä opiskelijan kanssa ja annettava tiedossaan olevat tuen tarpeen arvioimiseksi tarvittavat tiedot. Yhteydenottoon riittäisi havainto tai epäily siitä, että oppilas tai opiskelija tarvitsisi opiskeluhoitopalveluja. Yhteyttä voisi ottaa kehen tahansa opiskeluhoitopalvelujen työntekijään. Oppilaan tai opiskelijan kanssa tulisi keskustella ennen yhteydenottoa, mikä on hänen oma näkemyksensä opiskeluhoitopalvelujen tarpeesta. Yhteydenotto tulisi tehdä mahdollisimman pian, kun työntekijä on arvioinut oppilaan tai opiskelijan tarvitsevan opiskeluhoitopalvelujen tukea tai apua.

Opiskeluhoitopalveluihin olisi otettava yhteyttä yhteisymmärryksessä oppilaan tai opiskelijan kanssa. Yhteisymmärryksen edellyttäminen vastaisi potilaslain 6 ja 7 §:n muotoiluja. Edellä mainittujen pykälien mukaan potilasta on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Käytännössä yhteisymmärryksen vaatimus tarkoittaisi, ettei yhteydenottoa opiskeluhoitopalveluihin voisi tehdä ilman oppilaan tai opiskelijan nimenomaista suostumusta. Oppilas tai opiskelija voisi antaa suostumuksen suullisesti kasvokkain keskustellessa. Suostumuksen voisi antaa myös esimerkiksi puhelimitse tai viestillä edellyttäen, ettei oppilaan tai opiskelijan henkilöllisyydestä ole epäilystä.

Koska yhteydenotto perustuisi oppilaan tai opiskelijan suostumukseen, hän voisi valita, kenen ammattihenkilön tukeen turvauduttaisiin. Terveydellisissä asioissa oppilas tai opiskelija pitäisi kuitenkin ohjata terveydenhuollon ammattihenkilön vastaanotolle. Lisäksi vakiintuneen käytännön mukaan terveydenhuollossa lääkärin vastaanottoa edeltää hoitajan tekemä hoidon tarpeen arviointi. Täten lääkärin vastaanotolle ohjaututtaisiin edelleenkin terveydenhoitajan kautta.

Koska yhteydenotto perustuisi suostumukseen, oppilaalla tai opiskelijalla olisi oikeus käyttää halutessaan myös tietosuoja-asetuksen mukaista kiello-oikeuttaan. Mikäli lapsi tai nuori kieltäytyisi yhteydenotosta, häntä ei saisi jättää vaille riittävää tukea. Sen sijaan lapsen tai nuoren tilanteesta huolestuneen tulisi arvioida tarve ottaa yhteyttä lapsen tai nuoren huoltajiin tai muuhun lailliseen edustajaan. Työntekijän tulisi harkita myös muita keinoja lapsen tai nuoren auttamiseksi. Vaikka alaikäinen kieltäisikin yhteydenoton opiskeluhoitopalveluihin, oppilas- ja opiskelijahuoltolain 18 §:n perusteella alaikäinen ei voi välttämättä kieltää ottamasta yhteyttä huoltajaan tai muuhun lailliseen edustajaan.

Oppilaan tai opiskelijan annettua suostumuksensa, tuen tarpeen havainneen työntekijän tulisi antaa opiskeluhoitopalveluihin tiedossaan olevat tuen tarpeen arvioimiseksi tarvittavat tiedot. Tämä voisi pitää sisällään kuvauksen siitä, mikä on herättänyt työntekijän epäilyksen tuen tarpeesta kuten esimerkiksi runsaat poissaolot tai poikkeuksellinen väsymys. Oppilaan tai opiskelijan kanssa tulisi keskustella etukäteen, millaisia tietoja hänestä kerrottaisiin opiskeluhoitopalveluihin.

Säännös ei estäisi oppilasta tai opiskelijaa hakeutumasta opiskeluhoitopalveluihin oma-aloitteisesti.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle olisi annettava tieto yhteydenotosta opiskeluhoitopalveluihin, ellei lain 18 §:ssä tai muussa laissa säädetä toisin. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 18 §:n 2 momentissa säädetään edellytyksistä, joiden perusteella alaikäinen tai muu vajaavaltainen voi kieltää huoltajaansa tai muuta laillista edustajansa osallistumasta itseään koskevan opiskeluhoitoasian käsittelyyn. Lisäksi siinä säädetään edellytyksistä, jolloin hän voi kieltää antamasta itseään koskevia salassa pidettäviä opiskeluhoitotietoja huoltajalleen tai muulle lailliselle edustajalleen. Arvion alaikäisten kehitystasosta tekisi opiskeluhoitopalvelujen sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö.

Myös muusta lainsäädännöstä voi johtua, että alaikäinen voi kieltää tietojensa antamisen huoltajalleen tai muulle lailliselle edustajalleen. Esimerkiksi potilaslain 9 §:n 2 momentin perusteella alaikäisellä on oikeus kieltää terveydentilaansa koskevien tietojen antaminen huoltajalleen tai muulle lailliselle edustajalleen, jos hän ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden kykenee päättämään hoidostaan. Vastaavasti sosiaalihuollon asiakaslain 10 §:n 1 momentin mukaan alaikäisen asiakkaan toivomukset ja mielipide on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla. Näin ollen kouluissa tai oppilaitoksissa työskentelevien henkilöiden tulisi olla tietoisia alaikäisten ja muiden vajaavalttaisten itsemääräämisoikeutta koskevasta sääntelystä.

Mikäli alaikäisellä ei olisi edellytyksiä kieltää ottamasta yhteyttä hänen vanhempiinsa tai huoltajiinsa, opiskeluhuoltopalvelujen sekä koulun tai oppilaitoksen henkilökunnan olisi sovittava tapauskohtaisesti, kuka ottaa yhteyttä vanhempiin tai huoltajiin. Arvioinnissa tulisi huomioida alaikäisen omat toiveet ja mielipide sekä se, kenellä on parhaat edellytykset kuvata alaikäisen tilannetta ja sen herättämää huolta.

20 §. *Tietojen kirjaaminen yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa.* Pykälän otsikkoa esitetään muutettavaksi siten, että se vastaisi paremmin pykälän sisältöä. Entinen otsikko on opiskeluhuollon kertomukset, kun esitettävä otsikko olisi tietojen kirjaaminen yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa.

Pykälän 1 momentin sanamuotoa esitetään tarkennettavaksi siten, että yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi tarpeelliset tiedot kirjataan opiskeluhoitokertomukseen. Tämä sama tarkennus on tehty myös lain muissa pykälissä. Opiskeluhoitokertomukseen kirjataan muun muassa vain välttämättömät opiskelijan terveydentilaa koskevat tiedot.

Tässä laissa ei säädettäisi sellaisista opiskelijoista koskevista tiedoista, joita tallennetaan oppilasta ja opiskelijarekistereihin opetuksen tai koulutuksen järjestämiseksi ja toteuttamiseksi. Tämä laki ei säätele myöskään oppilaitoksessa tehtävää yhteisöllisen työn kirjaamista.

Pykälän 2 momentti olisi luonteeltaan informatiivinen. Siinä todettaisiin, että opiskeluhoitoa toteuttavat terveydenhuollon ammattihenkilöt kirjaavat opiskelijan yksilötapaamiset potilasasiakirjoihin. Niiden käsittelystä säädetään potilaslain 12 §:ssä ja sen nojalla annetussa potilasasiakirja-asetuksessa. Opiskeluhoitoa toteuttavien kuraattorien, sosiaalipalvelujen antajina, olisi kirjattava opiskelijan yksilötapaamiset sosiaalihuollon asiakasasiakirjoihin. Sosiaalihuollon asiakasasiakirjojen käsittelystä säädetään sosiaalihuollon asiakaslaissa. Opiskeluhuollon kuraattorin kirjaamisesta säädetään sosiaalihuollon asiakasasiakirjalaisissa.

Pykälän 3 momentissa säädetään siitä, missä tarkoituksessa opiskeluhoitokertomukseen tehdään kirjauksia. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi, että jo silloin, kun suunnitellaan opiskeluhuollon tukea, olisi monialaisen asiantuntijaryhmän vastuuhenkilön tehtävä välttämättömät kirjaukset opiskeluhoitokertomukseen. Opiskeluhoitokertomukseen kirjataan opiskelijan opiskeluhuollon tarpeen selvittäminen ja opiskeluhuollon tuen suunnitteleminen tai se, kun monialaisen asiantuntijaryhmän jäsenet toteuttavat jo suunniteltuja ja sovittuja yksilökohtaisia opiskeluhuollon tukitoimia. Opiskeluhoitokertomukseen voisi kirjata vain ne tiedot, jotka ovat välttämättömiä opiskelijan opiskeluhuollon järjestämisen ja toteuttamisen kannalta. Esimerkiksi opiskeluhoitokertomukseen voidaan kirjata muun muassa oppilaan kuormittavan elämäntilanteen tai psyykkisen hyvinvoinnin huomioiminen koulupäivän aikana erilaisin opetusjärjestelyin. Voimassa olevan lain tavoin myös muutkin monialaisen asiantuntijaryhmän jäsenet kuin vastuuhenkilö voisivat tehdä tällaisia kirjauksia salassapitovelvoitteiden estämättä.

Pykälän 4 momentissa säädetään siitä, mitä aikajärjestyksessä etenevään opiskeluhoitokertomukseen kirjataan. Opiskeluhoitokertomukseen kirjattaisiin opiskelijan nimi, henkilötunnus ja kotikunta sekä alaikäisen tai muutoin vajaavaltaisen opiskelijan huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot. Opiskelijan yhteystietoja ei tarvitsisi kirjata opiskeluhoitokertomukseen, koska tiedot ovat saatavissa koulutuksenjärjestäjältä. (kohta 1). Opiskeluhoitokertomukseen kirjattaisiin asian aiheen ja vireille panijan lisäksi myös asian tausta. Asian taustalla tarkoitetaan asiantuntijatyöryhmän kokoamiseen johtaneita syitä ja tapahtumia. (kohta 2). Opiskeluhoitokertomukseen on kirjattava tiedot asian käsittelystä asiantuntijaryhmän kokouksessa, kokoukseen osallistuvat henkilöt ja heidän asemansa (kohta 3). Opiskeluhoitokertomukseen kirjattaisiin suunnitelma toimenpiteistä, joita tarvitaan, kun yksilökohtaista opiskeluhoitoa järjestetään ja toteutetaan. Lisäksi kirjataan ne tahot, jotka toteuttavat kyseiset suunnitelmat ja seuraavat toimenpiteiden toteutumista (kohta 4). Koska opiskeluhoitossa voidaan käsitellä opiskelijaa koskevaa erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvaa tietoa, esimerkiksi opiskelijan terveydentilaa koskevaa tietoa, olisi vain välttämätön opiskelijaa koskeva tieto kirjattava. Tämä tieto liittyisi opiskeluhoitossa jo toteutettuihin ja toteutettaviin toimenpiteisiin (kohta 5). Lisäksi opiskeluhoitokertomukseen olisi kirjattava, kuten tähänkin asti, kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatinsa tai virka-asemansa. Samalla muutettaisiin siten teknisenä muutoksena ammattiasema ammatiksi. (kohta 6).

Pykälän 5 momentissa on säädetty opiskeluhoitokertomukseen sisältyvien tietojen luovuttamisesta sivulliselle ja asiakirjaan tehtävistä merkinnöistä, kun tietoja luovutetaan. Momenttia esitetään tarkennettavaksi sivullisen määrittelyllä. Sivullisella tarkoitettaisiin henkilöä tai tahoa, joka ei osallistu opiskelijan yksilökohtaisen opiskeluhoitollon tarpeen selvittämiseen tai sen toteutukseen taikka niihin liittyviin tehtäviin.

21 §. *Yksilökohtaisen opiskeluhoitollon rekisterit.* Pykälän otsikkoa esitetään täsmennettäväksi siten, että opiskeluhoitollon rekisterit sijasta otsikko olisi yksilökohtaisen opiskeluhoitollon rekisterit.

Pykälän 1 momentissa säädetään opiskeluhoitokisteriin tallennettavista tiedoista. Momenttia esitetään tarkennettavaksi siten, että opiskeluhoitokisteriin tallennettaisiin opiskeluhoitokertomusten lisäksi opiskelijan ja hänen laillisen edustajansa tahdonilmaisut, kuten esimerkiksi opiskelijan ja hänen laillisen edustajansa suostumukset. Opiskeluhoitokertomuksen rekisterinpitäjän on määriteltävä opiskeluhoitokisterille vastuuhenkilö, joka määrittelee käyttöoikeudet opiskeluhoitokisteriin tallennettaviin tietoihin.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että sekä potilasrekisterin että sosiaalihuollon asiakasrekisterin osalta rekisterinpitäjänä toimisi palvelujen järjestäneen kunnan sijaan hyvinvointialueen toimielin.

Kun opiskeluhoitoa toteuttava terveydenhuollon ammattihenkilö tekee kirjauksia potilasasiakirjoihin ja sosiaalihuollon ammattihenkilö sosiaalihuollon asiakirjoihin, määräytyvät käyttöoikeudet näihin tietoihin siten kuin, potilasasiakirja-asetuksen 4 §:ssä ja asiakasasiakirjalain 23 §:ssä säädetään. Potilasasiakirja-asetuksen mukaan potilaan hoitoon tai siihen liittyviin tehtäviin osallistuvat saavat käsitellä potilasasiakirjoja vain siinä laajuudessa kuin heidän työtehtävänsä ja vastuunsa sitä edellyttävät. Asiakasasiakirjalain mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon ammatillisen henkilöstön käyttöoikeudet sähköisesti talletettuihin sosiaalihuollon asiakastietoihin on määriteltävä palvelutehtävittäin ja ottaen huomioon kunkin henkilön tehtävät. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos antaa määräykset niistä perusteista, joiden mukaisesti sosiaalihuollon palvelunantajan on määriteltävä käyttöoikeudet sosiaalihuollon asiakastietoihin.

Pykälän 3 momenttiin tehtäisiin tekninen korjaus ja lisättäisiin sana *edellä* momentin alkuun. Pykälässä säädetään siitä, että vastuuhenkilö päättää vastaamaansa rekisteriin sisältyvien tietojen luovuttamisesta tilanteissa, joissa niitä pyytävällä on lakiin perustuva oikeus tiedon saantiin. Koulutuksen järjestäjä ei saa käyttää tässä pykälässä tarkoitettuun rekisteriin sisältyviä tietoja muuhun tarkoitukseen kuin kyseisen yksilökohtaisen opiskeluohjelman palvelun järjestämiseen ja toteuttamiseen, ellei laissa muuta säädetä.

Pykälän 4 momentissa on viitattu julkisuuslakiin ja henkilötietolakiin (523/1999). Koska henkilötietolaki on kumottu, esitetään viittausta muutettavaksi siten, että henkilötietolain sijasta viitataan Euroopan parlamentin ja neuvoston yleiseen tietosuojasetukseen (EU) 2016/679, jäljempänä tietosuojasetus) ja tietosuojalakiin (1050/2018). Tietosuojasetus sisältää kansallista liikkumavaraa, minkä perusteella kansallisella lainsäädännöllä on voitu täydentää ja täsmentää asetuksessa nimenomaan määriteltyjä seikkoja. Yleistä tietosuojasetusta täsmentää kansallinen tietosuojalaki. Tietosuojalaille kumottiin aiemmin voimassa ollut henkilötietolaki.

22 §. *Opiskeluohjelmarekisteriin sisältyvien tietojen salassapito.* Pykälän 1 momentin sanamuotoa esitetään tarkennettavaksi siten, että käsite *yksittäinen opiskelija* korvattaisiin käsitteellä *opiskelija*. Muuten pykälä jäisi ennalleen. Momentin mukaan edellä 21 §:n 1 momentissa tarkoitettuun opiskeluohjelmarekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat opiskelijaa taikka muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä siten kuin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (jäljempänä julkisuuslaki) 24 §:ssä säädetään. Julkisuuslain 24 §:ssä on luettelo salassa pidettävistä viranomaisen asiakirjoista. Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 30 kohdan mukaan salassa pidettäviä ovat oppilashuoltoa ja oppilaan opetuksesta vapauttamista koskevat asiakirjat, oppilaan ja kokelaan koesuoritukset sekä sellaiset oppilaitoksen antamat todistukset ja muut asiakirjat, jotka sisältävät oppilaan henkilökohtaisten ominaisuuksien sanallista arviointia koskevia tietoja, samoin kuin asiakirjat, joista ilmenee ylioppilastutkintolautakunnan määräämien arvostelijoiden arvostelutehtäviä koskeva koulukohtainen työnjako, kunnes on kulunut vuosi kyseisestä tutkintakerrasta.

Pykälän 2 momenttiin esitetään muutettavaksi siten, että täsmennetään momentissa olevaa sivullisen käsitettä ilmaisulla henkilöllä, joka ei osallistu kyseisen opiskelijan yksilökohtaiseen opiskeluohjelmaan. Momentissa säädetään siitä, millä edellytyksillä oppilaitoksen henkilöstö, opiskeluohjelmatoimintaa toteuttavat sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt taikka niiden toimeksiannosta tai muutoin niiden lukuun opiskeluohjelman toimenpiteisiin osallistuvat ammattihenkilöt, opetusharjoittelua suorittavat ja muut opetuksen tai yksilökohtaisen opiskeluohjelman toteutukseen osallistuvat henkilöt taikka opetuksen ja koulutuksen järjestämisestä vastaavien toimielinten jäsenet voivat luovuttaa yksilökohtaisen opiskeluohjelman asiakirjoihin sisältyviä tai muuten tietoonsa saamia opiskelijaa koskevia salassa pidettäviä tietoja henkilölle, joka ei osallistu kyseisen opiskelijan yksilökohtaiseen opiskeluohjelmaan.

Pykälän 3 ja 4 momentti esitetään kumottavaksi. Pykälän 3 momentissa on määritelty sivullisen käsite. Tämä määritelmä olisi tarpeeton. Sivullisen käsite on korvattu 20 §:n 5 momenttiin suoraan sen määritelmällä. Sivullisella tarkoitettaisiin henkilöä, joka ei osallistu asianomaisen opiskelijan yksilökohtaisen opiskeluohjelman tarpeen selvittämiseen tai sen toteutukseen taikka niihin liittyviin tehtäviin.

Pykälän 4 momentissa on viitattu julkisuuslain 22 §:ssä säädettyyn asiakirjasalaisuuteen ja 23 §:ssä säädettyyn vaihteluvollisuuteen ja hyväksikäyttökieltoon. Laissa on jo aiemmin viitattu julkisuuslain kyseisiin säännöksiin, joten tässä kohtaa viittaussäännös on turha.

24 §. *Valtakunnallinen ohjaus.* Pykälän 2 momentti esitetään muutettavaksi niin, että Opetushallitus ohjaisi ja kehittäisi yhteistyössä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa 4 §:ssä

tarkoitettua yhteisöllistä opiskeluhoitoa. Yhteisöllistä opiskeluhoitoa toteuttavat kaikki kouluissa tai oppilaitoksessa toimivat oppilaitosten ja opiskeluhoitopalvelujen työntekijät. Yhteisöllisen opiskeluhoiton osalta valtakunnallinen ohjaus ja kehittäminen säilyisi ennallaan.

Pykälään esitetään lisättäväksi uusi 3 momentti, jossa säädettäisiin oppilas- ja opiskelijahuoltolain 7 ja 8 §:ssä tarkoitettujen opiskeluhoitopalvelujen eli koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä psykologi- ja kuraattoripalvelujen ohjauksesta ja kehittämisestä. Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä opiskeluhoiton kuraattori- ja psykologipalvelut ovat sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja ja niiden järjestämisvastuu siirtyy sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa hyvinvointialueelle. Säännöksellä halutaan selkeyttää opiskeluhoitopalvelujen pääasiallinen ohjausvastuu järjestämisestä vastaavan hallinnonalan mukaiseksi. Kyse ei olisi Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle uudesta tehtävästä vaan nykyisen tehtävän selkeyttämisestä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos tekisi edelleen yhteistyötä Opetushallituksen kanssa esimerkiksi riittävän pedagogisen osaamisen hyödyntämiseksi. Yhteistyötä voisi tehdä myös muiden viranomaisten kanssa tarvittaessa.

26 §. Opiskeluhoiton valvonta. Pykälän 2 momentti esitetään kumottavaksi. Kansanterveyslaki (66/1972) kumotaan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisuudistuksen myötä. Lisäksi momentissa viitataan jo kumottuun sosiaalihuoltolakiin. Sosiaali- ja terveydenhuollon ohjauksesta valvonnasta säädetään esimerkiksi Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetun lain (669/2008) 2 §:ssä. Näin ollen pykälän 2 momentti jäisi tarpeettomaksi. Pykälän 3 momentti siirtyisi uudeksi 2 momentiksi.

Hallituksen esityksessä HE 241/2020 vp on esitetty, että pykälän 1 momentti muutettaisiin siten, että kunnan sosiaali- ja terveystoimen tilalle muutetaan hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystoimi. Muutos on tekninen eikä vaikuta velvollisuuteen toteuttaa opiskeluhoiton valvontaa. (HE 241/2020 vp, s. 1045.)

7.2 Terveydenhuoltolaki

15 a §. Opiskeluhoitopalvelut. Pykälän 1 momentin mukaan opiskeluhoitopalveluilla tarkoitettaisiin terveydenhuoltolain 16 §:ssä tarkoitettuja kouluterveydenhuollon palveluja, 17 §:ssä tarkoitettuja lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palveluja ja 17 a §:ssä tarkoitettuja psykologipalveluja sekä sosiaalihuoltolain 27 c §:ssä tarkoitettuja kuraattoripalveluja. Opiskeluhoitoon ei sisälly korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuolto, joten opiskeluterveydenhuollon osalta momentti olisi rajattava koskemaan vain lukioiden ja ammatillisen koulutuksen oppilaitosten opiskelijoiden opiskeluterveydenhuolto.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 3 §:n 3 momentissa määritetään opiskeluhoiton palveluiksi psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut. Esitettävän 15 a §:n 1 momentin mukainen määritelmä olisi edellä mainittua määritelmää tarkempi. Opiskeluhoitopalveluissa on kyse sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmään lukeutuvista palveluista. Siten on perusteltua säätää niiden määritelmästä sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännössä.

Pykälän 2 momentin mukaan hyvinvointialueen olisi järjestettävä opiskeluhoitopalvelut alueellaan sijaitsevien koulujen ja oppilaitosten oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1 §:ssä tarkoitettuille oppilaille ja opiskelijoille heidän kotikunnistaan riippumatta. Opiskeluhoitopalveluita järjestäessä olisi myös huomioitava, mitä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa sekä sosiaalihuoltolaissa säädetään opiskeluhoitosta. Momentti sisältäisi informatiivisen viittauksen muuhun lainsäädäntöön, koska opiskeluhoitoa koskeva sääntely on hajaantunut useaan eri lakiin: Koulu-

ja opiskeluterveydenhuollosta säädetään terveydenhuoltolain 16 ja 17 §:ssä. Kouluterveydenhuolto sekä lukioiden ja ammatillisen koulutuksen oppilaitosten opiskelijoiden opiskeluterveydenhuolto sisältyvät opiskeluhuoltopalveluihin. Opiskeluhuollon kuraattoripalvelusta säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa sekä sosiaalihuoltolaissa. Opiskeluhuolto on sosiaalipalvelu sosiaalihuoltolain 14 §:n 2 momentin perusteella. Sosiaali- ja terveystieteiden järjestämistieteiden (HE 241/2020 vp) myötä sosiaalihuoltolakiin esitetään lisättäväksi uusi opiskeluhuollon kuraattoripalveluja koskeva 27 c § sekä terveydenhuoltolakiin uusi 17 a § opiskeluhuollon psykologipalveluista.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että hyvinvointialueen olisi opiskeluhuoltopalveluja järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksen ja koulutuksen järjestäjien, oppilaan vanhempien ja huoltajien tai alaikäisen opiskelijan vanhempien ja huoltajien, muun opiskeluhuolto- ja opetushenkilöstön sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa. Säännös vastaisi sisällöllisesti voimassa olevan terveydenhuoltolain kouluterveydenhuoltoa koskevan 16 §:n 3 momenttia sekä opiskeluterveydenhuoltoa koskevan 17 §:n 3 momenttia. Alaikäisten kohdalla olisi pyrittävä varmistamaan riittävä yhteydenpito vanhempiin ja huoltajiin sekä tarvittaessa muihin yhteistyötahoihin. Muut tarvittavat tahot voisivat olla esimerkiksi viranomaisia, julkisyhteisöjä tai muita lasten ja nuorten parissa toimivia yhteisöjä.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että hyvinvointialueen olisi osallistuttava perusopetuslain 15 §:n mukaisen opetussuunnitelman laatimiseen siltä osin kuin se koskee oppilashuoltoa sekä koulun ja kodin välistä yhteistyötä. Hyvinvointialueen tulisi osallistua myös lukiolain 12 §:ssä tarkoitettujen opetussuunnitelman ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 99 §:n 1 momentissa tarkoitettujen opiskelijahuollon järjestämistapojen laatimiseen siltä osin kuin ne koskevat opiskelijahuoltoa sekä oppilaitoksen ja kodin välistä yhteistyötä. Säännös vastaisi sisällöllisesti voimassa olevan terveydenhuoltolain 16 §:n 4 momenttia sekä 17 §:n 5 momenttia.

Pykälän 5 momentin mukaan opiskeluhuoltopalvelujen olisi oltava oppilaiden ja opiskelijoiden helposti saavutettavissa. Hyvinvointialueen olisi järjestettävä opiskeluhuoltopalvelut ensisijaisesti kouluissa tai oppilaitoksissa. Koulu ja opetuksen järjestäjä viittaavat operustoimen lainsäädännössä perusopetukseen sekä oppilaitos ja koulutuksen järjestäjä puolestaan lukiokoulutukseen sekä ammatilliseen koulutukseen. Opetuksen tai koulutuksen järjestäjän olisi tarjottava hyvinvointialueen käyttöön tarkoitukseen soveltuvat tilat palvelujen järjestämiseksi. Mikäli oppilaitokseen ei olisi mahdollista tarjota tarkoitukseen soveltuvia tiloja, hyvinvointialueen olisi järjestettävä palvelut opetuksen tai koulutuksen järjestäjän tarjoamissa koulun tai oppilaitoksen välittömässä läheisyydessä sijaitsevissa, tarkoitukseen soveltuvissa tiloissa. Välittömällä läheisyydellä tarkoitettaisiin kohtuullista kävelymatkaa koulusta tai oppilaitoksesta kuten esimerkiksi samaan kiinteistöön kuuluvaa erillistä rakennusta. Opetuksen tai koulutuksen järjestäjä olisi oikeutettu saamaan tilojen käytöstä aiheutuvista kustannuksista täyden korvauksen hyvinvointialueelta.

Hallituksen esityksessä HE 241/2020 vp on huomioitu opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelujen lähipalveluperiaate. Näin ollen sääntelyllä turvattaisiin laintasoisesti kaikkien opiskeluhuoltopalvelujen säilyminen lähipalveluina yhdenvertaisesti riippumatta siitä, mistä opiskeluhuoltopalvelusta on kyse.

Pykälän 6 momentin mukaan mitä 3 momentissa säädettäisiin opiskeluhuoltopalvelujen järjestämisestä kouluissa tai niiden välittömässä läheisyydessä, ei koskisi terveydenhuoltolain 16 §:n 2 momentin 4 kohdassa tarkoitettua kouluterveydenhuoltoon sisältyvää suun terveydenhuoltoa eikä saman momentin 6 kohdassa tarkoitettuja kouluterveydenhuollon erikoistutkimuksia. Suun terveydenhuoltoa tai oppilaan terveydentilan toteamista varten tarpeellisia erikoistutkimuksia

on harvoin mahdollista järjestää kouluissa laitteistojen ja tilojen erityisvaatimusten vuoksi. Erikoistutkimukset ja suun terveydenhuolto on järjestettävä asianmukaisissa tiloissa.

Pykälän 7 momentin mukaan terveydenhuoltolain 17 §:n 1 momentissa tarkoitettuja opiskeluterveydenhuollon palveluja voitaisiin perustellusta syystä järjestää myös muussa opiskeluterveydenhuollon palveluja antavassa yksikössä. Kyse olisi lähipalveluperiaatteesta poikkeamisen sallimisesta opiskeluterveydenhuollon osalta. Opiskeluterveydenhuollon palveluja antavalla yksiköllä tarkoitettaisiin yksikköä, jossa on riittävä osaaminen ja voimavarat opiskeluterveydenhuollon palvelujen antamiseen. Palvelujen keskittäminen esimerkiksi erillisiin yksiköihin tai terveysasemille sallittaisiin. Opiskeluterveydenhuoltoa antavien yksiköiden tulisi olla sijoitettuina niin, että opiskelijat pystyisivät hakeutumaan niihin mahdollisimman vaivatta.

Lähipalveluperiaatteesta poikkeamisen edellytyksenä olisi, että opiskeluterveydenhuolto muodostaisi yhtenäisen kokonaisuuden. Yhtenäisellä kokonaisuudella tarkoitettaisiin valtioneuvoston neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta antaman asetuksen (338/2011) 17 §:n 2 momentin mukaista velvoitetta. Kyseisen lainkohdan mukaan opiskelijoiden terveyttä edistävän ja sairauksia ehkäisevän toiminnan sekä terveyden- ja sairaanhoitopalvelujen on muodostettava yhtenäinen kokonaisuus, jonka on edistettävä opiskelijan terveyttä, hyvinvointia ja opiskelukykyä. Käytännössä tämä tarkoittaa, että opiskeluterveydenhuollon luonteen ja erityispiirteiden takia henkilöstön tulee olla perehtynyt erityisesti opiskelevien nuorten ja nuorten aikuisten kehitysvaiheeseen, terveysongelmiin ja opiskelukykyyn vaikuttaviin tekijöihin. Opiskelijan tilanteeseen liittyvät tarpeet sekä opiskeluun ja opiskeluyhteisöön liittyvät näkökohdat tulisi tunnistaa opiskeluterveydenhuollossa.

Momentissa edellytettäisiin, että muussa opiskeluterveydenhuollon palveluja antavassa yksikössä järjestämisen olisi oltava tarkoituksenmukaista opiskelijoiden tarpeiden, palvelujen laadun, potilasturvallisuuden taikka muun näihin rinnastettavan syyn perusteella. Tällainen muu rinnastettava syy voisi olla esimerkiksi palvelun edellyttämä erityisosaaminen, joka on keskitetty tietyille ammattihenkilöille tai palvelun antamiseksi tarvittava henkilöstö, laitteisto tai välineistö.

Lähipalveluperiaatteesta poikkeamisen tarkoituksenmukaisuutta ja perusteltavuutta tulisi arvioida ensisijaisesti opiskelijalähtöisesti. Hyvinvointialueella tulisi olla mahdollisuus suunnitella toimintaansa ja arvioida, mitkä järjestämistavat vastaavat parhaiten alueen opiskelijaväestön tarpeisiin. Palvelujen tulisi kuitenkin olla järjestämistavasta riippumatta opiskelijoiden saatavissa ja saavutettavissa mahdollisimman vaivattomasti.

Hyvinvointialue voisi järjestää opiskeluterveydenhuollon oppilaitoksissa tai niiden välittömässä läheisyydessä aina, kun se on mahdollista järjestää kokonaisuutena. Oppilaitoksissa voitaisiin tarjota esimerkiksi palvelut, joiden tarve johtuu äkillisistä, oireiltaan lievähköistä sairastumista tai lievistä tapaturmista. Terveystarkastukset ja opiskelukykyä edistävää työtä voitaisiin jatkossakin tehdä oppilaitoksissa. Järjestämistavan valinnassa opiskelijan edun tulisi olla ensisijaista.

16 §. Kouluterveydenhuolto. Koko pykälä muutettaisiin. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kouluterveydenhuollon sisällöstä, josta säädetään voimassa olevan pykälän 2 momentissa. Kouluterveydenhuollon sisältö ei muuttuisi. Voimassa olevan 1 momentin sisältö jää turhaksi, koska hyvinvointialueen järjestämismääräykset ilmenisi ehdotettujen muutosten jälkeen terveydenhuoltolain uuden 15 a §:n 1 momentista. Kouluterveydenhuoltoon olisivat jatkossakin oikeutettuja perusopetuksen oppilaat.

Voimassa olevan pykälän 3 momentin sisällöstä säädettäisiin uuden 15 a §:n 3 momentissa.

Voimassa olevan pykälän 4 momentin sisällöstä säädettäisiin uuden 15 a §:n 4 momentissa.

Pykälän uuden 2 momentin mukaan se hyvinvointialue, jonka alueella oppilaan kotikunta sijaitsee, olisi vastuussa oppilaan ja tarpeellisen saattajan kouluterveydenhuoltoon liittyvästä matkasta aiheutuneista kohtuullisista kustannuksista, jos matkaa ei ole mahdollista yhdistää koulumatkaan. Momentissa muutettaisiin viittaus kuntaan viittaukseksi siihen hyvinvointialueeseen, jonka alueella oppilaan kotikunta sijaitsee. Lisäksi lisättäisiin viittaus kotikuntalakiin (201/1994). Käytännössä kyse olisi suun terveydenhuollon käynneistä sekä kouluterveydenhuoltoon sisältyvistä erikoistutkimuksista. Tällaiset toimintayksiköt eivät ole yleensä sijoitettuina kouluihin.

Pykälän uudessa 3 momentissa säädettäisiin, että jos 16 §:n 2 momentin 6 kohdassa tarkoitettujen erikoistutkimukset on hankittu kouluterveydenhuollon piiriin kuuluvalle oppilaalle, jonka kotikunta ei sijaitse sen hyvinvointialueen alueella, jossa hänen koulunsa sijaitsee, olisi sen hyvinvointialueen, jonka alueella oppilaan kotikunta sijaitsee, suoritettava erikoistutkimuksen hankinnalle terveyskeskukselle korvaus tutkimuksesta sekä oppilaan ja tarpeellisen saattajan matkasta aiheutuneista kohtuullisista kustannuksista. Momentissa muutettaisiin viittaukset kuntaan ja kotikuntaan viittauksiksi hyvinvointialueeseen ja sen hyvinvointialueen alueeseen, jossa oppilaan kotikunta sijaitsee. Lisäksi momenttia täsmennettäisiin erikoistutkimusten osalta lisäämällä viittaus kouluterveydenhuoltoa koskevan 16 §:n 2 momentin 6 kohtaan, jossa kouluterveydenhuollon erikoistutkimukset on määritetty.

17 §. Opiskeluterveydenhuolto. Koko pykälä muutettaisiin. Lukioiden ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämisvastuu ilmenisi ehdotettujen muutosten jälkeen terveydenhuoltolain 15 a §:stä. Tästä syystä hyvinvointialueen järjestämisvastuuta ei olisi perusteltua enää toistaa 17 §:ssä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin opiskeluterveydenhuollon sisällöstä, josta säädetään voimassa olevan pykälän 2 momentissa. Opiskeluterveydenhuollon sisältöön ei esitettäisi muutoksia. Opiskeluterveydenhuoltoon olisivat oikeutettuja lukioiden ja ammatillisen koulutuksen opiskelijat sekä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 2 §:ssä tarkoitettujen opiskelijat. Oikeustila säilyisi tältä osin ennallaan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että opiskeluterveydenhuoltoon kuuluu myös opiskelijan muun kuin oppisopimukseen perustuvan työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja työharjoittelun tai työpaikalla järjestettävän koulutuksen aikainen terveydenhuolto. Kyse olisi voimassa olevan pykälän 3 momentista, joten ehdotus ei toisi muutosta nykytilaan. Momenttiin lisättäisiin maininta työpaikalla järjestettävästä koulutuksesta, koska työharjoittelu viittaa korkeakouluopintoihin. Työpaikalla järjestettävä koulutus viittaa puolestaan ammatilliseen koulutukseen.

Pykälän uuden 3 momentin mukaan korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetussa laissa säädettäisiin Kansaneläkelaitoksen velvollisuudesta järjestää opiskeluterveydenhuolto korkeakouluopiskelijoille. Kyse olisi informatiivisesta viittauksesta opiskeluterveydenhuoltolakiin.

Voimassa olevan pykälän 4 momentin sisältö korkeakouluopiskelijoiden osalta siirrettäisiin opiskeluterveydenhuoltolain 6 §:ään uudeksi momentiksi. Lukioiden ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden opiskeluterveydenhuolto kuuluu opiskeluhuoltoon. Tästä syystä heidän osaltaan säädettäisiin ehdotetun terveydenhuoltolain 15 a §:n 3 momentissa, että hyvinvointialueen tulisi huolehtia riittävästä yhteistyöstä esimerkiksi alaikäisten opiskelijoiden vanhempien ja huoltajien sekä eri toimijoiden kanssa.

Voimassa olevan pykälän 5 momentin sisällöstä säädettäisiin uuden 15 a §:n 4 momentissa.

7.3 Laki korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta

6 §. *Opiskeluterveydenhuollon järjestäminen.* Pykälään lisättäisiin uusi momentti, jonka mukaan Kansaneläkelaitoksen olisi korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuoltoa järjestäessään toimittava yhteistyössä koulutuksen järjestäjien, alaikäisen opiskelijan vanhempien ja huoltajien, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa. Momentti olisi vastaavan sisältöinen kuin voimassa olevan terveydenhuoltolain 17 §:n 3 momentti. Lukioiden ja ammatillisen koulutuksen osalta vastaava velvoite ilmenisi esitettyjen muutosten jälkeen terveydenhuoltolain 15 a §:stä. Siten terveydenhuoltolain 17 §:n 3 momentti jäisi koskemaan vain korkeakouluopiskelijoita. Opiskeluterveydenhuoltolain 6 §:ssä säädetään korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämisestä. Kansaneläkelaitoksen yhteistyövelvoitteista olisi johdonmukaisempaa samassa pykälässä, jossa muutoinkin säädetään opiskeluterveydenhuollon järjestämisestä.

8 Voimaantulo

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2023, kuitenkin samanaikaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen kanssa. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 16 §:n muutos on kuitenkin tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2022.

9 Toimeenpano ja seuranta

Koska uudistus täsmentää sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta (HE 241/2020 vp), toimeenpano tapahtuu samoin ehdoin kuin muukin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun uudistus. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen alueellinen valmistelu perustuu nykyisten järjestämisvastuullisten kuntien ja kuntayhtymien alueelliseen yhteistyöhön. Alueilla tapahtuva valmistelu voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen: (i) sosiaali- ja terveydenhuollon sisällöllinen kehittäminen valtionavustushankkeissa, (ii) lakien voimaantumisen jälkeen väliaikaisen valmistelutoimielimen toiminta sekä (iii) aluevaltuuston toiminta ennen sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämistehtävien siirtymistä. Uudistuksen alueellisen toimeenpanon suunnitteleminen sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut alueellisen valmistelun jaoston.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamista koskevassa hallituksen esityksessä (HE 241/2020 vp) todetaan, ehdotukseen saattaa liittyä odottamattomia vaikutusmekanismeja ja yllättäviä seurannaisvaikutuksia. Siksi olisi olennaista jatkuvaluonteisesti seurata ja tutkimuksellisin keinoin jälkikäteisesti arvioida uudistuksen odotettuja ja odottamattomia vaikutuksia. Koska ehdotetut muutokset täsmentävät sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisuudistuksesta annettua esitystä, seurannassa on huomioitava opiskeluhuoltopalvelut niin osana sosiaali- ja terveydenhuoltoa kuin itsenäisenä osana palvelujärjestelmää.

Hallituksen esityksen (241/2020 vp) mukaan hyvinvointialueen on seurattava alueensa väestön hyvinvointia ja terveyttä, järjestämänsä sosiaali- ja terveydenhuollon tarvetta, saatavuutta, laatua, vaikuttavuutta ja yhdenvertaisuutta, kustannuksia ja tuottavuutta sekä sitä, miten asiakkaiden palvelujen yhtensovittaminen on toteutunut. Hyvinvointialueen on myös laadittava selvitys sosiaali- ja terveydenhuollon toteutumisesta ja talouden tilasta alueellaan vuosittain. Valvira ja kukin aluehallintovirasto laativat vuosittain sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnan yhteydessä saatujen tietojen perusteella selvityksen sosiaali- ja terveydenhuollon yhdenvertaisesta toteutumisesta hyvinvointialueilla. Tähän seurantaan sisältyy myös opiskeluhuoltopalvelujen seuranta.

Esitetyillä muutoksilla vahvistettaisiin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ohjaus- ja kehittämisvastuuta. Tähän olisi varattava riittävät resurssit. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos sekä Opetushallitus ovat seuranneet opiskeluhuollon kokonaisuuden toteutumista säännöllisin seurantatutkimuksin. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen sekä tässä esityksessä ehdotettujen muutosten toteutumista, kuten kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyön toimivuutta, seurataan ja arvioidaan osana edellä mainittua seurantaa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos toteuttaa säännöllisesti Kouluterveyskyselyn kahden vuoden välein. Kysely kohdistetaan perusopetuksen 4., 5., 8. ja 9. vuosiluokan oppilaille sekä lukiokoulutuksen ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoille. Kouluterveyskysely tuottaa monipuolista ja luotettavaa, maakunnallista ja paikallista seurantatietoa eri ikäisten lasten ja nuorten hyvinvoinnista, terveydestä, koulunkäynnistä ja opiskelusta, osallisuudesta sekä avun saamisesta ja palvelujen tarpeisiin vastaavuudesta. Oppilaitokset voivat käyttää Kouluterveyskyselyn tarjoamaa tietoa koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämisessä ja opiskeluhoitotyössä. Kunnat voivat hyödyntää tuloksia hyvinvointijohtamisessa, esimerkiksi laadittaessa hyvinvointistrategiaa, lapsi- ja nuorisopoliittista ohjelmaa tai lastensuojelusuunnitelmaa. Valtakunnan tasolla Kouluterveyskyselyn tuloksia voidaan käyttää esitettyjen muutosten toimeenpanon seurannassa ja arvioinnissa.

10 Suhde muihin esityksiin sekä talousarvioesitykseen

Esitys on riippuvainen ja alisteinen hallituksen esitykselle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi (HE 241/2020 vp). Lisäksi esitys on riippuvainen hallituksen esityksestä HE 56/2021 vp, jossa esitetään lastensuojelulain 12 §:n muutos kosken lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmia.

11 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Hyvinvointialueiden perustamisen perustuslainmukaisuutta on arvioitu hallituksen esityksessä HE 241/2020 vp (s. 1105–1109). Esitetyt muutokset ovat riippuvaisia sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksesta sekä sille alisteisia. Esityksen kannalta keskeisiä perusoikeuksia ovat perustuslain 6 §:n mukainen oikeus yhdenvertaisuuteen, 10 §:n 1 momentin mukainen oikeus yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan, 19 §:n 3 momentin mukainen oikeus riittäviin sosiaali- ja terveystalouteihin, perusoikeuksien turvaamista koskeva 22 § sekä kuntien itsehallintoa koskeva 121 §. Koska esitys koskee suurelta osin alaikäisiä, muutosehdotuksia tulee arvioida myös Suomea velvoittavan Yhdistyneiden kansakuntien Lapsen oikeuksien sopimuksen näkökulmasta.

Yhdenvertaisuus

Perustuslain 6 §:n 1 ja 2 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Luettelo ei ole tyhjentävä. Perustuslain 6 §:n 1 momentista ilmenee vaatimus oikeudellisesta yhdenvertaisuudesta ja tosiasiallisesta tasa-arvosta. (HE 309/1993 vp, s. 42).

Yhdenvertaisuussäännös velvoittaa myös lainsäätäjää. Lailla ei voida asettaa ihmisiä tai ihmisryhmiä muita edullisempaan eikä epäedullisempaan asemaan. Yhdenvertaisuussäännös ei kuitenkaan edellytä kaikkien ihmisten kaikissa suhteissa samanlaista kohtelua, elleivät asiaan vaikuttavat olosuhteet ole samanlaisia. Yhdenvertaisuusnäkökohdilla on merkitystä myönnettäessä

lailla etuja ja oikeuksia sekä asetettaessa velvollisuuksia. Toisaalta lainsäädännöllä on ominaista, että se kohtelee tietyn hyväksyttävän yhteiskunnallisen intressin vuoksi ihmisiä eri tavoin edistääkseen muun muassa tosiasiallista tasa-arvoa (HE 309/1993 vp, s. 42–43, myös PeVL 31/2014 vp, s. 3/I). Perustuslakivaliokunnan käytännössä on vakiintuneesti korostettu, ettei yhdenvertaisuusperiaatteesta voi johtua tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn (esim. PeVL 28/2009 vp, s. 2/II, PeVL 38/2006 vp, s. 2/I, PeVL 1/2006 vp, s. 2/I sekä PeVL 59/2002 vp, s. 2/II). Keskeistä on, voidaan kulloisetkin erottelut perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla. (esim. PeVL 75/2014 vp, PeVL 67/2014 vp, PeVL 31/2014 vp, s. 8, PeVL 46/2006 vp, s. 2, PeVL 16/2006 vp, s. 2, PeVL 73/2002 vp). Erottelut eivät saa olla mielivaltaisia eivätkä muodostua kohtuuttomiksi. (esim. PeVL 47/2018 vp, PeVL 20/2017 vp, PeVL 58/2014 vp, PeVL 7/2014 vp, s. 5–6, PeVL 11/2012 vp, s. 2, PeVL 37/2010 vp, s. 3, PeVM 11/2009 vp, s. 2, PeVL 60/2002 vp, s. 4).

Esitettävän terveydenhuoltolain 15 a §:n mukaisella opiskeluhoitopalvelujen lähipalveluperiaatteella tavoitellaan palveluiden saavutettavuuden edistämistä. Yhdenvertaisuusperiaatteen kannalta on kuitenkin huomionarvoista, että lähipalveluperiaatteesta saisi poiketa opiskeluterveydenhuollon osalta. Siten opiskelijat olisivat erilaisessa asemassa perusopetuksen oppilaisiin verrattuna. Lisäksi opiskelijat saattaisivat olla keskenään erilaisessa asemassa. Opiskeluterveydenhuollon palveluvalikoima on laaja. Palvelujen järjestämisessä on huomioitava esimerkiksi henkilöstöä ja toimitiloja koskevat vaatimukset. Siten opiskeluterveydenhuollon olosuhteiden voidaan katsoa poikkeavan muista opiskeluhoitopalveluista. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelujen käyttäjien osalta on kyse myös iältään ja kehitystasoltaan erilaisista väestöryhmistä. Osa lukioiden ja ammatillisen koulutuksen oppilaitosten opiskelijoista on täysi-ikäisiä.

Perustuslakivaliokunta on pitänyt tärkeänä, etteivät eri opiskelijaryhmien palvelut, edut tai velvoitteet perusteettomasti poikkea toisistaan (PeVL 33/2018 vp, s. 2 ja PeVL 24/2014 vp, s. 3–4, myös PeVL 37/2014 vp, s. 3). Lähipalveluperiaatteesta poikkeaminen tarkoittaisi, että opiskeluterveydenhuollon järjestämistavoissa saattaisi ilmetä alueellista vaihtelua. Poikkeaminen olisi toisaalta sallittua vain, jos se olisi hyvinvointialueen alueella opiskelevien opiskelijoiden edun mukaista.

Perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Säännöksellä on esitöiden mukaan korostettu vaatimusta lasten kohtelemisesta paitsi keskenään yhdenvertaisesti myös aikuisväestöön nähden tasa-arvoisina, periaatteessa yhtäläiset perusoikeudet omaavina ihmisinä (HE 309/1993 vp, s. 45/I). Lasta tulee kohdella yksilönä, ei pelkästään passiivisena toiminnan kohteena. (PeVL 64/2018 vp, s. 2). Lapsen kehitystaso on otettava huomioon arvioitaessa lapsen suostumuksen sekä tahdon merkitystä päätettäessä lapsen asioista. (PeVL 15/2011 vp, s. 4 ja PeVL 24/2010 vp, s. 3–4).

Lapsen oikeutta saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti edistettäisiin. Jatkossa oppilaan tai opiskelijan suostumus olisi edellytys yhteydenotolle opiskeluhoitopalvelujen henkilöstöön. Esitetty muutos olisi voimassa olevaa säännöstä paremmin sopusoinnussa perustuslain 6 §:n 3 momentin sekä samalla potilaslain 7 §:n ja sosiaalihuollon asiakaslain 10 §:n 1 momentin kanssa.

Yksityiselämän ja henkilötietojen suoja

Henkilötietojen suoja sekä oikeus yksityiselämän suojaan on taattu perustuslain 10 §:n 1 momentissa. Lisäksi henkilötietojen suojasta säädetään EU:n tietosuojasetuksessa. Kirjaamista

ja rekisterinpitoa koskevat ehdotukset (ehdotetut oppilas- ja opiskelijahuoltolain 20–22 §) perustuvat tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan alakohtaan (c). Yhteydenotto opiskeluhuolto-palveluihin (ehdotettu oppilas- ja opiskelijahuoltolain 16 §) perustuu tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan alakohtaan (a).

Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan alakohdan (a) mukaan henkilötietojen käsittely on lainmukaista ainoastaan jos ja vain siltä osin kuin rekisteröity on antanut suostumuksensa henkilötietojensa käsittelyyn yhtä tai useampaa erityistä tarkoitusta varten. Saman artiklan 1 kohdan alakohdan (c) mukaan henkilötietojen käsittely on lainmukaista ainoastaan jos ja vain siltä osin kuin käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi.

Perustuslakivaliokunta on todennut, että tietosuoja-asetus on EU:n säädös, joka on kaikilta osiltaan velvoittava ja jota sovelletaan sellaisenaan kaikissa jäsenvaltioissa. Euroopan unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin lainsäädäntö on ensisijaista suhteessa kansallisiin säännöksiin oikeuskäytännössä määriteltyjen edellytysten mukaisesti (PeVL 1/2018 vp.) Perustuslakivaliokunta on kuitenkin esittänyt huomioita unionin lainsäädännön ja kansallisen lainsäädännön suhteesta. Valiokunta on tulkintakäytännössään pitänyt tärkeänä, että siltä osin kuin Euroopan unionin lainsäädäntö edellyttää kansallista sääntelyä tai mahdollistaa sen, tätä kansallista liikkumavaraa käytettäessä otetaan huomioon perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset (PeVL 25/2005 vp.) Valiokunta on tämän johdosta painottanut, että erityisesti perusoikeuksien kannalta merkityksellisen sääntelyn osalta on syytä tehdä selkoa kansallisen liikkumavaran alasta (PeVL 26/2017 vp, s. 42, PeVL 2/2017 vp, s. 2, PeVL 44/2016 vp, s. 4).

Perustuslakivaliokunnan mukaan henkilötietojen suojan valtiosääntöisessä arvioissa painopiste on henkilötietojen suojan ja käsittelyä määrittävien säännösten sisällöllisessä arvioinnissa. Kansallisen liikkumavaran käyttöön kohdistuvassa valtiosääntöisessä arvioinnissa ovat merkityksellisiä esimerkiksi paitsi yksityiselämän ja henkilötietojen suojan asettamat sisällölliset vaatimukset myös muiden informaatioon liittyvien perusoikeuksien suojan suhde yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan. Valtiosääntöisiä kysymyksiä liittyy myös esimerkiksi kansallista sääntelyä edellyttäviin oikeusturvan ja hyvän hallinnon takeisiin (ks. PeVL 14/2018 vp, s. 7.) Perustuslakivaliokunta on painottanut, ettei yksityiselämän ja henkilötietojen suojalla ole etusijaa muihin perusoikeuksiin nähden (ks. PeVL 14/2018 vp, s. 8).

Perustuslakivaliokunnan mielestä tietosuoja-asetuksen yksityiskohtainen sääntely, jota tulkitaan ja sovelletaan EU:n perusoikeuskirjassa turvattujen oikeuksien mukaisesti, muodostaa yleensä riittävän säännöspohjan myös perustuslain 10 §:ssä turvattun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Valiokunnan käsityksen mukaan tietosuoja-asetuksen sääntely vastaa asianmukaisesti tulkittuna ja sovellettuna myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan määräytyvää henkilötietojen suojan tasoa. Perustuslakivaliokunnan mielestä henkilötietojen suoja tulee jatkossa turvata ensisijaisesti tietosuoja-asetuksen ja säädettävän kansallisen yleislainsäädännön nojalla (PeVL 14/2018 vp, s. 4).

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että sääntelyn selkeyden vuoksi kansallisen erityislainsäädännön säätämiseen tulee jatkossa suhtautua pidättyvästi ja rajata sellainen säätäminen vain välttämättömään tietosuoja-asetuksen antaman kansallisen liikkumavaran puitteissa. Perustuslakivaliokunnan mielestä on kuitenkin selvää, että erityislainsäädännön tarpeellisuutta on arvioitava myös tietosuoja-asetuksen edellyttämän riskiperustaisen lähestymistavan mukaisesti kiinnittämällä huomiota tietojen käsittelyn aiheuttamiin uhkiin ja riskeihin. Mitä korkeampi riski käsittelystä aiheutuu luonnollisen henkilön oikeuksille ja vapauksille, sitä perustellumpaa on yksityiskohtaisempi sääntely. Tällä seikalla on erityistä merkitystä arkaluonteisten tietojen käsittelyn osalta. (PeVL 14/2018 vp, s. 5.)

Perustuslakivaliokunnan mukaan arkaluonteisten tietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä on syytä arvioida myös aiemman sääntelyn lakitasoisuutta koskevan käytännön pohjalta (PeVL 14/2018 vp ja PeVL 15/2018 vp). Vaikka tietosuoja-asetuksen soveltamisen alkamisen johdosta kansallisessa lainsäädännössä tulee tietosuoja-asetuksen 9 artiklaan valitun erityisten henkilö-tietoryhmien käsitteen vuoksi välttää arkaluonteisten tietojen käsitteen käyttämistä sääntelyn selvyiden vuoksi (myös PeVL 14/2018 vp), pitää perustuslakivaliokunta perusteltuna kuvata valtiosääntöisesti tiettyjä henkilötietoryhmiä nimenomaan arkaluonteisiksi (PeVL 15/2018 vp). Näillä tarkoitetaan laajempaa tietojoukkoa kuin vain tietosuoja-asetuksessa tarkoitettujen erityisten henkilötietoryhmät (ks. tältä osin myös esim. PeVL 17/2018 vp). Perustuslakivaliokunta on painottanut arkaluonteisten tietojen käsittelyn aiheuttamia uhkia. Valiokunnan mielestä arkaluonteisia tietoja sisältäviin laajoihin tietokantoihin liittyy tietoturvaan ja tietojen väärinkäyttöön liittyviä vakavia riskejä, jotka voivat viime kädessä muodostaa uhan henkilön identiteetille (PeVL 15/2018 vp, myös 13/2016 vp, PeVL 14/2009 vp).

Perustuslakivaliokunta on antanut erityistä merkitystä luovutettavien tietojen luonteelle arkaluonteisina tietoina arvioidessaan täsmällisyyttä ja sisältöä. Mikäli ehdotetut säännökset tietojen luovutuksesta ovat kohdistuneet myös arkaluonteisiin tietoihin, on tavallisen lain säätämisjärjestyksen käyttämisen edellytyksenä ollut sääntelyn täsmentäminen selostetun perustuslakivaliokunnan viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä koskevan käytännön mukaiseksi (ks. PeVL 15/2018 vp ja esim. PeVL 38/2016 vp). Perustuslakivaliokunta on painottanut, että erottelussa tietojen saamisen tai luovuttamisen tarpeellisuuden ja välttämättömyyden välillä on kyse tietosisältöjen laajuuden ohella myös siitä, että salassapitosäännösten edelle menevässä tietojensaantioikeudessa on viime kädessä kysymys siitä, että tietoihin oikeutettu viranomainen omine tarpeineen syrjäyttää ne perusteet ja intressit, joita tiedot omaavaan viranomaiseen kohdistuvan salassapidon avulla suojataan. Mitä yleisluonteisempi tietojensaantiin oikeuttava sääntely on, sitä suurempi on vaara, että tällaiset intressit voivat syrjäytyä hyvin automaattisesti. Mitä täydellisemmin tietojensaantioikeus kytketään säännöksissä asiallisiin edellytyksiin, sitä todennäköisemmin yksittäistä tietojensaantipyyntöä joudutaan käytännössä perustelemaan. Myös tietojen luovuttajan on tällöin mahdollista arvioida pyyntöä luovuttamisen laillisten edellytysten kannalta. Tietojen luovuttaja voi lisäksi kieltäytymällä tosiasiallisesti tietojen antamisesta saada aikaan tilanteen, jossa tietojen luovuttamisvelvollisuus eli säännösten tulkinta saattaa tulla ulkopuolisen viranomaisen tutkittavaksi. Tämä mahdollisuus on tärkeä tiedonsaannin ja salassapitointressin yhteensovittamiseksi (esim. PeVL 7/2019 vp, PeVL 15/2018 vp ja PeVL 17/2016 vp, s. 6 ja siinä viitatus lausunnot).

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistamisen jälkeen hyvinvointialueesta tulee opiskeluhoitopalveluissa kertyvän sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilastiedon rekisterinpitäjä. Hyvinvointialueelle kuuluu tietosuoja-sääntelyssä säädetty rekisterinpitäjän vastuut ja velvoitteet. Sosiaali- ja terveydenhuollossa kertyvät tiedot kuuluvat pääsääntöisesti erityisiin henkilötietoryhmiin, ja käsiteltävät tiedot ovat usein arkaluonteisia. Ehdotettujen muutosten jälkeen opiskeluhoitopalveluissa tapahtuvaa henkilötietojen käsittelyä koskeva sääntely vastaisi tietosuoja-asetuksen sekä kansallisen tietosujasääntelyn asettamia vaatimuksia.

Ehdotettu sääntely toisi ennen kaikkea rajoitteita ja vaadittua tarkkarajaisuutta oppilaiden ja opiskelijoiden henkilötietojen käsittelyyn opiskeluhoitokertomuksessa. Lisäksi opiskeluhoitopalveluihin tehtävä yhteydenotto tulisi vastaisuudessa tapahtua oppilaan tai opiskelijan suostumuksella, joka olisi myös mahdollista peruuttaa.

Lähipalveluperiaate ja opiskeluhoitopalvelujen saatavuus

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Viittaus lailla toteutettavaan tarkempaan sääntelyyn jättää lainsäätäjälle liikkumavaraa oikeuksien sääntelyssä. Viittaus tarkoittaa myös sitä, että perusoikeuden täsmällinen sisältö määräytyy perusoikeussäännöksen ja tavallisen lainsäädännön muodostamassa kokonaisuudessa (PeVM 25/1994 vp, s. 5–6). Samalla on kuitenkin otettava huomioon, että oikeus riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin on taattava yksilötasolla. Palvelujen riittävyyttä arvioidaan viime kädessä juuri yksilötasolla. (PeVL 30/2013 vp, s. 3/I). Perustuslain 19 §:n 3 momentti viittaa yhtäältä sosiaali- ja terveydenhuollon ehkäisevään toimintaan ja toisaalta yhteiskunnan olosuhteiden kehittämiseen julkisen vallan eri toimintaloikoilla yleisesti väestön terveyttä edistävään suuntaan. Kysymys on etenkin palvelujen saatavuuden turvaamisesta. Palvelujen saatavuuteen vaikuttavat välillisesti myös muut perusoikeussäännökset, kuten yhdenvertaisuus ja syrjinnän kielto (PeVL 26/2017 vp, s. 32, PeVL 63/2016 vp, s. 2, PeVL 67/2014 vp, s. 3/II, myös HE 309/1993 vp, s. 71).

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisella vallalla on velvollisuus turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Esityksen kannalta perustuslain 22 § kytkeytyy perustuslain 6 §:stä ja 19 §:n 3 momentista johtuvaan julkisen vallan velvoitteeseen turvata riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut yhdenvertaisesti.

Lähipalveluperiaatteella edistettäisiin opiskeluhoitolpalvelujen saavutettavuutta. Opiskeluhoitolpalvelut on tarkoitettu ennalta ehkäiseviksi palveluiksi. Koska näiden palvelujen saavutettavuutta parannettaisiin, esitettyjen muutosten voidaan katsoa myös edistävän oppilaiden ja opiskelijoiden terveyttä ja hyvinvointia. Lisäksi vastaisuudessa opiskeluhoitolpalveluihin tehtävässä yhteydenotossa ei enää lueteltaisi laissa syitä yhteydenotolle. Tämän voidaan katsoa edistävän ennalta ehkäisevien palvelujen saatavuutta, koska perusteena olisi ylipäänsä oppilaan tai opiskelijan käsitys omasta palvelutarpeesta.

Kuntien itsehallinto

Suomi jakaantuu perustuslain 121 §:n 1 momentin mukaan kuntiin, joiden hallinnon tulee perustua kunnan asukkaiden itsehallintoon. Saman pykälän 2 momentin mukaan kuntien hallinnon yleisistä perusteista ja kunnille annettavista tehtävistä säädetään lailla. Kunnan tulee voida itse päättää tehtävistä, joita se itsehallintonsa nojalla ottaa hoidettavakseen. Muuten kunnalle voidaan antaa tehtäviä vain lailla. (PeVL 20/2013 vp, s. 4). Tavallisella lailla ei voida puuttua itsehallinnon keskeisiin ominaispiirteisiin tavalla, joka asiallisesti ottaen tekisi itsehallinnon merkityksettömäksi (esim. PeVL 22/2006 vp, s. 2/I). Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti korostanut, että kunnan tehtävistä säädettyä on myös huolehdittava kuntien tosiasiallisista edellytyksistä suoriutua velvoitteistaan. (PeVL 41/2014 vp, s. 3/II, PeVL 36/2014 vp, s. 3, PeVL 34/2013 vp, s. 3, PeVL 30/2013 vp, s. 5, PeVL 20/2013 vp, s. 4, PeVL 42/2010 vp, s. 5/I, PeVL 29/2009 vp, s. 2 sekä PeVL 41/2002 vp, s. 3/II).

Kunnan on voimassa olevan oppilas- ja opiskelijahuoltolain 12 §:n mukaan kirjattava lastensuojelulain (417/2007) 12 §:ssä tarkoitettuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan, kuinka kunnan alueella sijaitsevilla oppilaitoksissa opiskeluhoito toteutuu. Ehdotetun oppilas- ja opiskelijahuoltolain 13 a §:n mukaan kunnan tulisi laatia opiskeluhoitosuunnitelma. Kunnat ja oppilaitokset voisivat hyödyntää toistensa opiskeluhoitosuunnitelmia. Tämä on mahdollistettu jo voimassa olevan oppilas- ja opiskelijahuoltolain 13 §:ssä.

Ehdotetun oppilas- ja opiskelijahuoltolain 14 a §:n 1 momentin mukaan kunnan tulisi osallistua kunnan ja hyvinvointialueen muodostamaan alueelliseen opiskeluhoiton yhteistyöryhmään.

Tämä olisi kunnille uusi velvoite, joka kuitenkin perustuisi sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukseen liittyvään terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen liittyvään yhteistyöhön.

Kunnan velvoitteista säädetään vaaditulla tavalla laintasoisesti. Esitettujen velvoitteiden toteuttamiseen kunnille arvioidaan jäävän riittävästi itsehallinnollista liikkumavaraa. Kunnilla arvioidaan olevan hyvät mahdollisuudet suoriutua esitettävistä velvoitteistaan. Lisäksi ehdotetulla sääntelyllä kunnille turvattaisiin riittävät valtuudet tehdä yhteistyötä uuden hallintotason kanssa. Tätä voidaan pitää kuntien etuna.

Suomea koskevat kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet – lapsen oikeuksien sopimus

Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus velvoittaa sopimusvaltion turvaamaan lapsille oikeuden suojeluun ja huolenpitoon, osuuden yhteiskunnan voimavaroista sekä oikeuden osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon ja yhteiskuntaelämään. Sopimuksen 3 artiklan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. (myös PeVL 16/2019, s. 5, PeVL 18/2018 vp, s. 3 sekä PeVL 17/2018 vp, s. 3.) Lapsen oikeuksia turvaavan sääntelyn on hyväksyttävyyden lisäksi täytettävä myös muut perusoikeusrajoituksia koskevat yleiset edellytykset, kuten vaatimukset sääntelyn tarkkaraajaisuudesta ja oikeasuhtaisuudesta (PeVL 58/2006 vp, s. 3/II).

Opiskeluhoitopalveluihin tehtävää yhteydenottoa koskevilla muutoksilla edistettäisiin lapsen osallisuutta sekä mahdollisuuksia osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon. Toisaalta oikeutta saada suojelua edistettäisiin huomioimalla, ettei lapsen edun vaatiessa alaikäinen voisi estää yhteydenottoa vanhempiinsa tai huoltajiinsa. Lisäksi ehdotetuilla muutoksilla parannettaisiin lasten yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa. Ehdotettujen muutosten taustalla on siten lapsen etu.

Esityksen voidaan arvioida täyttävän perustuslain 6 ja sekä 19 §:n 3 momentista johtuvan velvoitteen turvata riittävät sosiaali- ja terveystyöpalvelut yhdenvertaisesti. Samalla julkinen valta turvaa perustuslain 22 §:n mukaisesti perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Esityksen voidaan myös katsoa olevan sopusoinnussa kuntien itsehallintoa koskevan perustuslain 121 §:n kanssa. Lisäksi esityksen voidaan arvioida edistävän osaltaan lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisia velvoitteita.

Edellä esitetyin perustein hallitus katsoo, että ehdotetut lait voidaan säätää tavallisessa lain säätämisyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) 12 § ja 26 §:n 2 momentti
muutetaan 3 §:n 4 momentti, 13 § ja otsikko, 16 § ja otsikko, 20 § ja otsikko, 21 § ja otsikko
ja 22 § sekä 24 §
sellaisina kuin niistä ovat 13 § osin laissa 1501/2016, 20 § osin laissa 1409/2014, 24 § osin
laissa 886/2017, sekä
lisätään uusi 13 a, 13 b ja 14 a § sekä 24 §:n 3 momentti seuraavasti:

3 §

Opiskeluhuollon kokonaisuus

Opiskeluhuoltoa toteutetaan opetustoimen sekä hyvinvointialueen monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa.

13 §

Oppilaitoksen opiskeluhoルトosuunnitelma

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan oppilaitoksen opiskeluhoルトosuunnitelma. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä oppilaitoksen henkilöstön, opiskeluhoルトopalvelujen, opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Opiskeluhoルトosuunnitelma voi olla myös kahden tai useamman oppilaitoksen yhteinen.

Opiskeluhoルトosuunnitelmaan on kirjattava:

- 1) arvio opiskeluhoルトon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoルトopalveluista;
- 2) oppilaitosyhteisön toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoルトon edistämiseksi ja tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi;
- 3) yhteistyön järjestäminen opiskelijoiden ja heidän perheidensä sekä oppilaitoksessa työskentelevien ja muiden opiskelijoiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa;
- 4) suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä;
- 5) toimenpiteet opiskeluhoルトosuunnitelman toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (*omavalvonta*).

Opetushallitus antaa opetussuunnitelman perusteissa tai muussa määräyksessä määräykset opiskeluhoルトosuunnitelman laatimisesta. Siltä osin, kuin määräykset koskevat opiskeluhoルトopalveluja, Opetushallitus valmistelee edellä mainitut määräykset yhteistyössä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa.

Koulutuksen järjestäjän on seurattava oppilaitoksen opiskeluhoルトosuunnitelman toteuttamista.

13 a §

Kunnan opiskeluhooltosuunnitelma

Kunnan tai useamman kunnan yhdessä on laadittava opiskeluhoollon kokonaisuuden toteuttamiseksi valtuustokausittain kunnan opiskeluhooltosuunnitelma, joka hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa. Suunnitelma on tarkistettava tarvittaessa. Opiskeluhooltosuunnitelmassa huomioidaan tämän lain 13 §:ssä tarkoitetuissa oppilaitosten opiskeluhooltosuunnitelmissa ilmenneet tarpeet sekä 13 b §:ssä tarkoitettujen alueellisen opiskeluhooltosuunnitelman mukaiset tavoitteet.

Kunnan opiskeluhooltosuunnitelma tulee liittää lastensuojelulain (417/2007) 12 §:n 1 momentissa tarkoitettuun kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan.

13 b §

Alueellinen opiskeluhooltosuunnitelma

Hyvinvointialueella tulee olla valtuustokausittainen alueellinen opiskeluhooltosuunnitelma, joka hyväksytään hyvinvointialueen aluevaltuustossa.

Alueellisen opiskeluhooltosuunnitelman tulee sisältää:

- 1) opiskeluhooltopalvelujen alueellisen toteuttamisen tavoitteet ja keskeiset periaatteet;
- 2) suunnitelma hyvinvointialueen ja kuntien välisen yhteistyön järjestämisestä opiskeluhoollon kokonaisuuden toteuttamiseksi;
- 3) hyvinvointialueen alueella sijaitsevien opetuksen ja koulutuksen järjestäjien ilmoittamat arviot opiskeluhooltopalvelujen kokonaistarpeesta;
- 4) suunnitelma opiskeluhooltopalvelujen voimavarojen kohdentamisesta;
- 5) toimenpiteet alueellisen opiskeluhooltosuunnitelman toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (*omavalvonta*); sekä
- 6) tämän lain 13 a §:ssä tarkoitettujen kuntien opiskeluhooltosuunnitelmista ilmenneet ja muut tarvittavat toimenpiteet.

Tässä pykälässä tarkoitettu opiskeluhooltosuunnitelma tulee liittää lastensuojelulain (417/2007) 12 §:n 3 momentissa tarkoitettuun alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan.

14 a §

Alueellinen opiskeluhoollon yhteistyöryhmä

Hyvinvointialueen on yhdessä alueensa kuntien kanssa muodostettava alueellinen opiskeluhoollon yhteistyöryhmä (*yhteistyöryhmä*).

Yhteistyöryhmässä voi olla edustettuina 1 momentissa mainittujen tahojen lisäksi muita opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä, alaikäisten vanhempien ja huoltajien sekä opiskelijoiden edustajia ja muita yhteistyötahoja.

Yhteistyöryhmän tehtävänä on:

- 1) kehittää ja yhteensovittaa opiskeluhooltopalveluja alueellisesti;
- 2) seurata, että opiskeluhooltopalvelut toimivat yhteistyössä opetustoimen, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän sekä muiden lasten ja nuorten palvelujen kanssa;
- 3) valmistella ja tarvittaessa tarkistaa tämän lain 13 b §:ssä tarkoitettu alueellinen opiskeluhooltosuunnitelma hyvinvointialueen aluevaltuustolle; sekä
- 4) huolehtia muista sille erikseen annettavista tehtävistä.

16 §

Yhteydenotto opiskeluhooltopalvelujen henkilöstöön

Jos oppilaitoksen työntekijä arvioi opiskelijan tarvitsevan opiskeluhoitopalveluja, hänen on otettava viipymättä yhteyttä opiskeluhoitopalvelujen henkilöstöön yhteisymmärryksessä opiskelijan kanssa ja annettava tiedossaan olevat tuen tarpeen arvioimiseksi tarvittavat tiedot.

Opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle on annettava tieto tässä pykälässä säädetystä yhteydenotosta, ellei tämän lain 18 §:ssä tai muussa laissa säädetä toisin.

20 §

Tietojen kirjaaminen yksilökohtaisessa opiskeluhoitossa

Yksilökohtaisen opiskeluhoitollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi tarpeelliset tiedot kirjataan opiskeluhoitokertomukseen siten kuin tässä pykälässä säädetään. Tässä laissa ei säädetä sellaisista opiskelijoista koskevista tiedoista, joita tallennetaan oppilas- ja opiskelijarekistereihin opetuksen tai koulutuksen järjestämiseksi ja toteuttamiseksi.

Opiskeluhoitoa toteuttavat terveydenhuollon ammattihenkilöt kirjaavat opiskelijan yksilötapaamiset potilasasiakirjoihin, joiden käsittelystä säädetään potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 12 §:ssä ja sen nojalla annetuissa säännöksissä. Opiskeluhoitoa toteuttavat kuraattorit kirjaavat opiskelijan yksilötapaamiset sosiaalihoitollon asiakasasiakirjoihin, joiden käsittelystä säädetään sosiaalihoitollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000). Opiskeluhoitollon kuraattorin kirjaamisessa noudatetaan sosiaalihoitollon asiakasasiakirjoista annettua lakia (245/2015).

Kun 14 §:ssä tarkoitetussa opiskeluhoitollon monialaisessa asiantuntijaryhmässä selvitetään opiskelijan opiskeluhoitollon tarvetta ja suunnitellaan opiskeluhoitollon tukea, tai kun sen jäsenet toteuttavat jo suunniteltuja ja sovittuja yksilökohtaisia opiskeluhoitollon tukitoimia, asiantuntijaryhmän vastuuhenkilön on kirjattava opiskelijan opiskeluhoitollon järjestämisen ja toteuttamisen kannalta välttämättömät tiedot opiskeluhoitokertomukseen. Myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet voivat tehdä tällaisia kirjauksia salassapitovelvoitteiden estämättä.

Opiskeluhoitokertomus laaditaan jatkuvaan muotoon aikajärjestyksessä eteneväksi ja siihen kirjataan opiskelijan:

- 1) nimi, henkilötunnus ja kotikunta sekä alaikäisen tai muutoin vajaavaltaisen opiskelijan huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot;
- 2) asian aihe, tausta ja vireillepanija;
- 3) tiedot asian käsittelystä monialaisen asiantuntijaryhmän kokouksessa, kokoukseen osallistuvat henkilöt ja heidän asemansa;
- 4) suunnitelma toimenpiteistä opiskelijan yksilökohtaisen opiskeluhoitollon järjestämiseksi ja niiden toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot;
- 5) opiskelijaa koskeva välttämätön tieto liittyen opiskeluhoitollossa toteutettuihin ja toteutettaviin toimenpiteisiin; sekä
- 6) kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatinsa tai virka-asemansa.

Jos opiskeluhoitokertomukseen sisältyviä tietoja annetaan henkilölle, joka ei osallistu opiskelijan yksilökohtaisen opiskeluhoitollon tarpeen selvittämiseen tai sen toteutukseen taikka niihin liittyviin tehtäviin, asiakirjaan on merkittävä, mitä tietoja, kenelle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.

21 §

Yksilökohtaisen opiskeluhoitollon rekisterit

Koulutuksen järjestäjä ylläpitää rekisterinpitäjänä monialaisen yksilökohtaisen opiskeluhoitollon rekisteriä (*opiskeluhoitollon rekisteri*). Rekisteriin tallennetaan oppilaitoksen monialaisessa yksilökohtaisessa opiskeluhoitollon laadittavat opiskeluhoitokertomukset ja opiskelijan ja hänen laillisen edustajansa antamat tahdonilmaisut. Opiskeluhoitokertomuksen rekisterinpitäjän

on nimettävä opiskeluhoitokisterille vastuuhenkilö. Vastuuhenkilö määrittelee käyttöoikeudet opiskeluhoitokisteriin tallennettaviin tietoihin.

Edellä 20 §:n 2 momentissa tarkoitetut potilasasiakirjat tallennetaan potilasrekisteriin, jonka rekisterinpitäjänä toimii palvelun järjestänyt hyvinvointialueen toimielin tai 10 §:ssä tarkoitetussa tapauksessa koulutuksen järjestäjä. Edellä 20 §:n 2 momentissa tarkoitetut opiskeluhoitokisterin kuraattorin asiakaskertomukset tallennetaan sosiaalihoitokisteriin, jonka rekisterinpitäjänä toimii palvelun järjestänyt hyvinvointialueen toimielin tai 10 §:ssä tarkoitetussa tapauksessa koulutuksen järjestäjä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu vastuuhenkilö päättää myös vastaamaansa rekisteriin sisältyvien tietojen luovuttamisesta tilanteissa, joissa niitä pyytävällä on lakiin perustuva oikeus tiedon saantiin. Koulutuksen järjestäjä ei saa käyttää tässä pykälässä tarkoitettuun rekisteriin sisältyviä tietoja muuhun tarkoitukseen kuin kyseisen yksilökohtaisen opiskeluhoitokisterin palvelun järjestämiseen ja toteuttamiseen, ellei laissa muuta säädetä.

Sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, opiskeluhoitokisteriin tallennettavien tietojen käsittelystä säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa, Euroopan parlamentin ja neuvoston yleisessä tietosuoja-asetuksessa (EU) 2016/679, (jäljempänä tietosuoja-asetus) ja tietosuojalaissa (1050/2018).

22 §

Opiskeluhoitokisteriin sisältyvien tietojen salassapito

Edellä 21 §:n 1 momentissa tarkoitettuun opiskeluhoitokisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat opiskelijaa taikka muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä siten kuin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:ssä säädetään.

Oppilaitoksen henkilöstö, opiskeluhoitopalveluja toteuttavat sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt taikka niiden toimeksiannosta tai muutoin niiden lukuun opiskeluhoitokisterin toimintoihin osallistuvat ammattihenkilöt, opetusharjoittelua suorittavat ja muut opetuksen tai yksilökohtaisen opiskeluhoitokisterin toteutukseen osallistuvat henkilöt taikka opetuksen ja koulutuksen järjestämisestä vastaavien toimielinten jäsenet eivät saa antaa henkilölle, joka ei osallistu kyseisen opiskelijan yksilökohtaiseen opiskeluhoitokisteriin yksilökohtaisen opiskeluhoitokisterin asiakirjoihin sisältyviä tai muuten tietoonsa saamia opiskelijaa koskevia salassa pidettäviä tietoja, jos siihen ei ole:

- 1) asianomaisen henkilön tai, ellei hänellä ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, hänen laillisen edustajansa kirjallista, yksilöityä suostumusta; taikka
- 2) tiedon luovuttamiseen oikeuttavaa lain säännöstä.

24 §

Valtakunnallinen ohjaus

Opetushallitus ohjaa ja kehittää yhteistyössä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa tämän lain 4 §:ssä tarkoitettua yhteisöllistä opiskeluhoitokisteria.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ohjaa ja kehittää 7 ja 8 §:ssä tarkoitettuja opiskeluhoitokisteripalveluja. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos voi tehdä yhteistyötä Opetushallituksen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa.

26 §

Opiskeluhoitokisterin valvonta

Koulutuksen järjestäjä vastaa yhteistyössä oppilaitoksen sijaintikunnan opetustoimen ja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystoimen kanssa opiskeluhoollon kokonaisuuden omavalvonnan toteutumisesta.

Aluehallintovirastolla on oikeus oma-aloitteisesti ottaa tutkittavaksi, onko koulutuksen järjestäjä järjestänyt 6 §:ssä tarkoitetun opiskeluhoollon tämän lain mukaisesti.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Sen 16 § tulee kuitenkin voimaan jo päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

terveydenhuoltolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan terveydenhuoltolain (1326/2010) 16 ja 17 §, sellaisena kuin niistä on 17 § laissa 696/2019, sekä

lisätään uusi 15 a § seuraavasti:

15 a §

Opiskeluhoitopalvelut

Opiskeluhoitopalveluilla tarkoitetaan tämän lain 16 §:ssä tarkoitettuja kouluterveydenhuollon palveluja, 17 §:ssä tarkoitettuja lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palveluja ja 17 a §:ssä tarkoitettuja psykologipalveluja sekä sosiaalihoitolaissa (1301/2014) 27 c §:ssä tarkoitettuja kuraattoripalveluja.

Hyvinvointialueen on järjestettävä opiskeluhoitopalvelut alueellaan sijaitsevien koulujen ja oppilaitosten oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) 1 §:ssä tarkoitetuille oppilaille ja opiskelijoille heidän kotikunnistaan riippumatta. Opiskeluhoitopalveluja järjestettäessä on tämän lain säännösten lisäksi huomioitava, mitä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa sekä sosiaalihoitolaissa säädetään opiskeluhoollosta.

Hyvinvointialueen on opiskeluhoitopalveluja järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksen ja koulutuksen järjestäjien, oppilaan vanhempien ja huoltajien tai alaikäisen opiskelijan vanhempien ja huoltajien, opetustoimen henkilöstön sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa.

Hyvinvointialueen on osallistuttava perusopetuslain (628/1998) 15 §:n mukaisen opetussuunnitelman laatimiseen siltä osin kuin se koskee oppilashuoltoa sekä koulun ja kodin välistä yhteistyötä. Hyvinvointialueen tulee osallistua myös lukiolain (714/2018) 12 §:ssä tarkoitetun opetussuunnitelman ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 99 §:n 1 momentissa tarkoitettujen opiskelijahuollon järjestämistapojen laatimiseen siltä osin kuin ne koskevat opiskelijahuoltoa sekä oppilaitoksen ja kodin välistä yhteistyötä.

Opiskeluhoitopalvelujen on oltava oppilaiden ja opiskelijoiden helposti saavutettavissa. Hyvinvointialueen on järjestettävä tässä pykälässä tarkoitetut palvelut ensisijaisesti koulussa tai oppilaitoksessa. Opetuksen tai koulutuksen järjestäjän on tarjottava hyvinvointialueen käyttöön tarkoitukseen soveltuvat tilat palvelujen järjestämiseksi. Jos opetuksen tai koulutuksen järjestäjän ei ole mahdollista tarjota tarkoitukseen soveltuvia tiloja koulusta tai oppilaitoksesta, hyvinvointialueen on järjestettävä palvelut opetuksen tai koulutuksen järjestäjän tarjoamissa koulun tai oppilaitoksen välittömässä läheisyydessä sijaitsevilla tarkoitukseen soveltuvilla tiloilla. Opetuksen tai koulutuksen järjestäjä on oikeutettu saamaan tilojen käytöstä aiheutuvista kustannuksista täyden korvauksen hyvinvointialueelta.

Mitä 3 momentissa säädetään opiskeluhoitopalvelujen järjestämisestä kouluissa tai niiden välittömässä läheisyydessä, ei koske tämän lain 16 §:n 2 momentin 4 kohdassa tarkoitettua suun terveydenhuoltoa eikä saman momentin 6 kohdassa tarkoitettuja erikoistutkimuksia.

Tämän lain 17 §:n 1 momentissa tarkoitettuja opiskeluterveydenhuollon palveluja voidaan perustellusta syystä järjestää myös muussa opiskeluterveydenhuollon palveluja antavassa yksikössä. Edellytyksenä kuitenkin on, että opiskeluterveydenhuolto muodostaa yhtenäisen koko-

naisuuden. Lisäksi muussa opiskeluterveydenhuollon palveluja antavassa yksikössä järjestäminen on oltava tarkoituksenmukaista opiskelijoiden tarpeiden, palvelujen laadun, potilasturvallisuuden taikka muun näihin rinnastettavan syyn perusteella.

16 §

Kouluterveydenhuolto

Perusopetuksen oppilaiden kouluterveydenhuollon palveluihin sisältyvät:

- 1) kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen sekä seuranta kolmen vuoden välein;
- 2) vuosiluokittain oppilaan kasvun ja kehityksen sekä terveyden ja hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen;
- 3) oppilaan vanhempien ja huoltajien kasvatustyön tukeminen;
- 4) oppilaan suun terveydenhuolto, johon sisältyvät suun terveystarkastukset vähintään kolme kertaa ja yksilöllisen tarpeen mukaisesti;
- 5) oppilaan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen ja tukeminen sekä pitkäaikaisesti sairaan lapsen omahoidon tukeminen yhteistyössä muiden oppilashuollon toimijoiden kanssa sekä tarvittaessa jatkotutkimuksiin ja -hoitoon ohjaaminen;
- 6) oppilaan terveydentilan toteamista varten tarpeelliset erikoistutkimukset.

Kouluterveydenhuoltoon kuuluu myös oppilaan työelämään tutustuttamisen aikainen terveydenhuolto.

Se hyvinvointialue, jonka alueella oppilaan kotikuntalain (201/1994) 2 §:ssä tarkoitettu kotikunta sijaitsee vastaa oppilaan ja tarpeellisen saattajan kouluterveydenhuoltoon liittyvästä matkasta aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista, jos matkaa ei ole mahdollista yhdistää koulumatkaan.

Jos tämän pykälän 2 momentin 6 kohdassa tarkoitettujen erikoistutkimukset on hankittu kouluterveydenhuollon piiriin kuuluvalla oppilaalla, jonka kotikuntalain 2 §:ssä tarkoitettu kotikunta ei sijaitse sen hyvinvointialueen alueella, jossa hänen koulunsa sijaitsee, on hyvinvointialueen, jonka alueella oppilaan kotikunta sijaitsee, suoritettava erikoistutkimuksen hankkineelle terveyskeskukselle korvaus tutkimuksesta sekä oppilaan ja tarpeellisen saattajan matkasta aiheutuneista kohtuullisista kustannuksista.

17 §

Opiskeluterveydenhuolto

Lukioiden ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden sekä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain (695/2019) 2 §:ssä tarkoitettujen opiskelijoiden opiskeluterveydenhuoltoon sisältyvät:

- 1) oppilaitoksen opiskeluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä opiskeluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen sekä seuranta kolmen vuoden välein;
- 2) opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin sekä opiskelukyvyn seuraaminen ja edistäminen, johon sisältyvät lukion ja ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoille kaksi määräaikaista terveystarkastusta ja kaikille opiskelijoille terveystarkastukset yksilöllisen tarpeen mukaisesti;
- 3) perusterveydenhuollon terveyden- ja sairaanhoitopalvelut, mukaan lukien mielenterveys- ja päihdetyö, seksuaaliterveyden edistäminen ja suun terveydenhuolto;
- 4) opiskelijan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen, opiskelijan tukeminen ja tarvittaessa jatkotutkimuksiin tai -hoitoon ohjaaminen sekä psykoterapiaan ohjaamisen edellyttämä hoito ja lausunto.

Opiskeluterveydenhuoltoon kuuluu myös opiskelijan muun kuin oppisopimukseen perustuvan työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja työharjoittelun tai työpaikalla järjestettävän koulutuksen aikainen terveydenhuolto.

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetussa laissa säädetään Kansaneläkelaitoksen velvollisuudesta järjestää opiskeluterveydenhuolto korkeakouluopiskelijoille.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain (695/2019)
6 §:ään uusi 2 momentti seuraavasti:

6 §

Opiskeluterveydenhuollon järjestäminen

Kansaneläkelaitoksen on korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuoltoa järjestäessään toimittava yhteistyössä koulutuksen järjestäjien, alaikäisen opiskelijan vanhempien ja huoltajien, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Sanna Marin

Perhe- ja peruspalveluministeri Krista Kiuru

1.

Laki

oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) 12 § ja 26 §:n 2 momentti
muutetaan 3 §:n 4 momentti, 13 § ja otsikko, 16 § ja otsikko, 20 § ja otsikko, 21 § ja otsikko
ja 22 § sekä 24 §
sellaisina kuin niistä ovat 13 § osin laissa 1501/2016, 20 § osin laissa 1409/2014, 24 § osin
laissa 886/2017, sekä
lisätään uusi 13 a, 13 b ja 14 a § sekä 24 §:n 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Opiskeluhuollon kokonaisuus

Opiskeluhuollon kokonaisuus

Opiskeluhuoltoa toteutetaan opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa.

Opiskeluhuoltoa toteutetaan opetustoimen sekä *hyvinvointialueen* monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa.

12 §

(kumotaan)

Opiskeluhuolto lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa

Lastensuojelulain (417/2007) 12 §:ssä tarkoitettuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan on kirjattava, miten kunnan alueella sijaitsevissa oppilaitoksissa opiskelu- huolto toteutuu.

13 §

13 §

Opiskeluhuoltosuunnitelma

Oppilaitoksen opiskeluhuoltosuunnitelma

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan oppilaitoskohtainen *opiskeluhuoltosuunnitelma*. Suunnitelma on

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan oppilaitoksen opiske-

Voimassa oleva laki

laadittava yhteistyössä oppilaitoksen henkilöstön, opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Opiskeluhoitosuunnitelma voi olla myös kahden tai useamman oppilaitoksen yhteinen.

Opiskeluhoitosuunnitelmaan on kirjattava:

1) arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista;

2) oppilaitosyhteisön toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoollon edistämiseksi ja tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi;

3) yhteistyön järjestäminen opiskelijoiden ja heidän perheidensä sekä oppilaitoksessa työskentelevien ja muiden opiskelijoiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa;

4) suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä;

5) toimenpiteet opiskeluhoitosuunnitelman toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (*omavalvonta*).

Opetushallitus antaa opetussuunnitelman perusteissa tai muussa määräyksessä määräykset opiskeluhoitosuunnitelman laatimisesta.

Koulutuksen järjestäjän on seurattava oppilaitoksen opiskeluhoitosuunnitelman toteutumista.

Ehdotus

luhoitosuunnitelma. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä oppilaitoksen henkilöstön, opiskeluhoitopalvelujen, opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Opiskeluhoitosuunnitelma voi olla myös kahden tai useamman oppilaitoksen yhteinen.

Opiskeluhoitosuunnitelmaan on kirjattava:

1) arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista;

2) oppilaitosyhteisön toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoollon edistämiseksi ja tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi;

3) yhteistyön järjestäminen opiskelijoiden ja heidän perheidensä sekä oppilaitoksessa työskentelevien ja muiden opiskelijoiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa;

4) suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä;

5) toimenpiteet opiskeluhoitosuunnitelman toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (*omavalvonta*).

Opetushallitus antaa opetussuunnitelman perusteissa tai muussa määräyksessä määräykset opiskeluhoitosuunnitelman laatimisesta. *Siltä osin, kuin määräykset koskevat opiskeluhoitopalveluja, Opetushallitus valmistelee edellä mainitut määräykset yhteistyössä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa.*

Koulutuksen järjestäjän on seurattava oppilaitoksen opiskeluhoitosuunnitelman toteutumista.

13 a §

Kunnan opiskeluhoitosuunnitelma

Kunnan tai useamman kunnan yhdessä on laadittava opiskeluhoollon kokonaisuuden toteuttamiseksi valtuustokausittain kunnan opiskeluhoitosuunnitelma, joka hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa. Suunnitelma on tarkistettava tarvittaessa. Opiskeluhoitosuunnitelmassa huomioidaan tämän lain 13 §:ssä tarkoitetuissa oppilaitosten opiskeluhoitosuunnitelmissa ilmenneet tarpeet

sekä 13 b §:ssä tarkoitetut alueellisen opiskeluhoitosuunnitelman mukaiset tavoitteet.

Kunnan opiskeluhoitosuunnitelma tulee liittää lastensuojelulain (417/2007) 12 §:n 1 momentissa tarkoitettuun kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan.

13 b §

Alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma

Hyvinvointialueella tulee olla valtuustokausittainen alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma, joka hyväksytään hyvinvointialueen aluevaltuustossa.

Alueellisen opiskeluhoitosuunnitelman tulee sisältää:

1) opiskeluhoitopalvelujen alueellisen toteuttamisen tavoitteet ja keskeiset periaatteet;

2) suunnitelma hyvinvointialueen ja kuntien välisen yhteistyön järjestämisestä opiskeluhoillon kokonaisuuden toteuttamiseksi;

3) hyvinvointialueen alueella sijaitsevien opetuksen ja koulutuksen järjestäjien ilmoittamat arviot opiskeluhoitopalvelujen kokonaistarpeesta;

4) suunnitelma opiskeluhoitopalvelujen voimavarojen kohdentamisesta;

5) toimenpiteet alueellisen opiskeluhoitosuunnitelman toteuttamiseksi ja seuramiseksi (**omavalvonta**); sekä

6) tämän lain 13 a §:ssä tarkoitettujen kuntien opiskeluhoitosuunnitelmista ilmenneet ja muut tarvittavat toimenpiteet.

Tässä pykälässä tarkoitettu opiskeluhoitosuunnitelma tulee liittää lastensuojelulain (417/2007) 12 §:n 3 momentissa tarkoitettuun alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan.

14 a §

Alueellinen opiskeluhoillon yhteistyöryhmä

Hyvinvointialueen on yhdessä alueensa kuntien kanssa muodostettava alueellinen opiskeluhoillon yhteistyöryhmä (**yhteistyöryhmä**).

Yhteistyöryhmässä voi olla edustettuina 1 momentissa mainittujen tahojen lisäksi muita opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä, alaikäisten vanhempien ja huoltajien sekä opiskelijoiden edustajia ja muita yhteistyötahoja.

Yhteistyöryhmän tehtävänä on:

1) kehittää ja yhteensovittaa opiskeluhoitopalveluja alueellisesti;

2) seurata, että opiskeluhoitopalvelut toimivat yhteistyössä opetustoimen, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän sekä muiden lasten ja nuorten palvelujen kanssa;

3) valmistella ja tarvittaessa tarkistaa tämän lain 13 b §:ssä tarkoitettu alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma hyvinvointialueen aluevaltuustolle; sekä

4) huolehtia muista sille erikseen annettavista tehtävistä.

16 §

Yhteydenotto opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalvelujen saamiseksi

Jos oppilaitoksen tai opiskeluhoollon työntekijä arvioi, että opiskelijan opiskeluvaikeuksien tai sosiaalisten tai psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi taikka poistamiseksi tarvitaan opiskeluhoollon psykologi- tai kuraattoripalveluja, hänen on otettava viipymättä yhteyttä opiskeluhoollon psykologiin tai kuraattoriin yhdessä opiskelijan kanssa ja annettava tiedossaan olevat tuen tarpeen arvioimiseksi tarvittavat tiedot.

Jos yhteydenottoa ei ole mahdollista tehdä yhdessä, opiskelijalle on annettava tieto yhteydenotosta ja mahdollisuus keskustella yhteydenottoon liittyvistä syistä 15 §:n 1 momentissa säädetyssä määräajassa.

Myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu, joka ammatillisessa tehtävässään on saanut tietää opiskelijan tuen tarpeesta, voi salassäilytysä sääntöjen estämättä ottaa yhteyttä opiskeluhoollon psykologiin tai kuraattoriin.

Opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle on annettava tieto tässä pykälässä säädetystä yhteydenotosta, jollei tässä tai muussa laissa toisin säädetä.

16 §

Yhteydenotto opiskeluhoitopalvelujen henkilöstöön

Jos oppilaitoksen työntekijä arvioi opiskelijan tarvitsevan opiskeluhoitopalveluja, hänen on otettava viipymättä yhteyttä opiskeluhoitopalvelujen henkilöstöön yhteisymmärryksessä opiskelijan kanssa ja annettava tiedossaan olevat tuen tarpeen arvioimiseksi tarvittavat tiedot.

Opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle on annettava tieto tässä pykälässä säädetystä yhteydenotosta, *ellei tämän lain 18 §:ssä tai muussa laissa säädetä toisin.*

*Opiskeluhuollon kertomukset****Tietojen kirjaaminen yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa***

Yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi tarpeelliset tiedot kirjataan opiskeluhuollon kertomuksiin siten kuin tässä pykälässä säädetään. Tässä laissa ei säädetä sellaisista opiskelijoita koskevista tiedoista, joita tallennetaan oppilas- tai opiskelijarekistereihin opetuksen tai koulutuksen järjestämiseksi ja toteuttamiseksi.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon henkilöstö sekä muut opiskeluhoitoa toteuttavat terveydenhuollon ammattihenkilöt kirjaavat opiskelijan yksilötapaamiset potilaskertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin, joiden käsittelystä säädetään potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 12 §:ssä ja sen nojalla annetuissa säännöksissä. Opiskeluhoitoon kuraattorit kirjaavat yksilötapaamisissa kertyvät asiakastiedot opiskeluhoitoon kuraattorin asiakaskertomukseen, joiden käsittelystä säädetään sosiaalihoitoon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000).

Kun 14 §:ssä tarkoitettussa opiskeluhoitoon monialaisessa asiantuntijaryhmässä selvitetään yksittäisen opiskelijan opiskeluhoitoon tarvetta, tai kun sen jäsenet toteuttavat jo suunniteltuja ja sovittuja yksilöllisiä opiskeluhoitoon tukitoimia, asiantuntijaryhmän vastuuhenkilön on kirjattava ryhmän toimintatavoitteiden kannalta välttämättömät opiskelijaa koskevat tiedot opiskeluhoitokertomukseen. Myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet voivat tehdä tällaisia kirjauksia salassapitovelvoitteen estämättä.

Opiskeluhoitokertomus laaditaan jatkuvaan muotoon aikajärjestyksessä eteneväksi ja siihen kirjataan yksittäisen opiskelijan:

- 1) nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä alaikäisen tai muutoin vajaavaltaisen opiskelijan huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot;
- 2) asian aihe ja vireillepanija;

Yksilökohtaisen opiskeluhoitoon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi tarpeelliset tiedot kirjataan opiskeluhoitokertomukseen siten kuin tässä pykälässä säädetään. Tässä laissa ei säädetä sellaisista opiskelijoita koskevista tiedoista, joita tallennetaan oppilas- ja opiskelijarekistereihin opetuksen tai koulutuksen järjestämiseksi ja toteuttamiseksi.

Opiskeluhoitoa toteuttavat terveydenhuollon ammattihenkilöt kirjaavat opiskelijan yksilötapaamiset potilasasiakirjoihin, joiden käsittelystä säädetään potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 12 §:ssä ja sen nojalla annetuissa säännöksissä. Opiskeluhoitoa toteuttavat kuraattorit kirjaavat opiskelijan yksilötapaamiset sosiaalihoitoon asiakasasiakirjoihin, joiden käsittelystä säädetään sosiaalihoitoon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000). Opiskeluhoitoon kuraattorin kirjaamisessa noudatetaan sosiaalihoitoon asiakasasiakirjoista annettua lakia (245/2015).

Kun 14 §:ssä tarkoitettussa opiskeluhoitoon monialaisessa asiantuntijaryhmässä selvitetään opiskelijan opiskeluhoitoon tarvetta ja suunnitellaan opiskeluhoitoon tukea, tai kun sen jäsenet toteuttavat jo suunniteltuja ja sovittuja yksilökohtaisia opiskeluhoitoon tukitoimia, asiantuntijaryhmän vastuuhenkilön on kirjattava opiskelijan opiskeluhoitoon järjestämisen ja toteuttamisen kannalta välttämättömät tiedot opiskeluhoitokertomukseen. Myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet voivat tehdä tällaisia kirjauksia salassapitovelvoitteen estämättä.

Opiskeluhoitokertomus laaditaan jatkuvaan muotoon aikajärjestyksessä eteneväksi ja siihen kirjataan opiskelijan:

- 1) nimi, henkilötunnus ja kotikunta sekä alaikäisen tai muutoin vajaavaltaisen opiskelijan huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot;
- 2) asian aihe, tausta ja vireillepanija;

Voimassa oleva laki

3) opiskelijan tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet;

4) tiedot asian käsittelystä monialaisen asiantuntijaryhmän kokouksessa, kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa, kokouksessa tehdyt päätökset, päätösten toteuttamissuunnitelma sekä toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot;

5) toteutetut toimenpiteet;

6) kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa.

Jos sivulliselle annetaan opiskeluhuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä, mitä tietoja, kenelle sivulliselle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.

21 §

Opiskeluhuollon rekisterit

Koulutuksen järjestäjä ylläpitää rekisterinpitäjänä monialaisen yksilökohtaisen opiskeluhuollon rekisteriä (*opiskeluhuoltorekisteri*). Rekisteriin tallennetaan oppilaitoksen toteuttamassa monialaisessa yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa laadittavat opiskeluhuoltokertomukset sekä muut siihen liittyvissä tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä opiskelijaa koskevat asiakirjat. Rekisterinpitäjän on nimettävä rekisterille vastuuhenkilö. Vastuuhenkilö määrittelee tapauskohtaisesti käyttöoikeudet sanottuun rekisteriin tallennettaviin tietoihin.

Edellä 20 §:n 2 momentissa tarkoitetut potilasasiakirjat tallennetaan potilasrekisteriin, jonka rekisterinpitäjänä toimii palvelun järjestänyt kunnan toimielin tai 10 §:ssä tarkoitetussa tapauksessa koulutuksen järjestäjä. Edellä 20 §:n 2 momentissa tarkoitetut opiskeluhuollon kuraattorin asiakaskertomukset tallennetaan opiskeluhuollon kuraattorin asiakasrekisteriin, jonka rekisterinpitäjänä toimii

Ehdotus

3) tiedot asian käsittelystä monialaisen asiantuntijaryhmän kokouksessa, kokoukseen osallistuvat henkilöt ja heidän asemansa;

4) suunnitelma toimenpiteistä opiskelijan yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseksi ja niiden toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot;

5) opiskelijaa koskeva välttämätön tieto liittyen opiskeluhuollossa toteutettuihin ja toteutettaviin toimenpiteisiin; sekä

6) kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammattinsa tai virka-asemansa.

Jos opiskeluhuoltokertomukseen sisältyviä tietoja annetaan henkilölle, joka ei osallistu opiskelijan yksilökohtaisen opiskeluhuollon tarpeen selvittämiseen tai sen toteutukseen taikka niihin liittyviin tehtäviin, asiakirjaan on merkittävä, mitä tietoja, kenelle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.

21 §

Yksilökohtaisen opiskeluhuollon rekisterit

Koulutuksen järjestäjä ylläpitää rekisterinpitäjänä monialaisen yksilökohtaisen opiskeluhuollon rekisteriä (*opiskeluhuoltorekisteri*). Rekisteriin tallennetaan oppilaitoksen monialaisessa yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa laadittavat opiskeluhuoltokertomukset ja opiskelijan ja hänen laillisen edustajansa antamat tahdonilmaisut. Opiskeluhuoltokertomuksen rekisterinpitäjän on nimettävä opiskeluhuoltorekisterille vastuuhenkilö. Vastuuhenkilö määrittelee käyttöoikeudet opiskeluhuoltorekisteriin tallennettaviin tietoihin.

Edellä 20 §:n 2 momentissa tarkoitetut potilasasiakirjat tallennetaan potilasrekisteriin, jonka rekisterinpitäjänä toimii palvelun järjestänyt hyvinvointialueen toimielin tai 10 §:ssä tarkoitetussa tapauksessa koulutuksen järjestäjä. Edellä 20 §:n 2 momentissa tarkoitetut opiskeluhuollon kuraattorin asiakaskertomukset tallennetaan sosiaalihuollon asiakasrekisteriin, jonka rekisterinpitäjänä toimii palvelun

Voimassa oleva laki

palvelun järjestänyt kunnan toimielin tai 10 §:ssä tarkoitettussa tapauksessa koulutuksen järjestäjä.

*Jos koulutuksen järjestäjä toimii opiskelu-
huollon potilasrekisterin tai opiskeluhoollon
kuraattorin asiakasrekisterin rekisterinpitä-
jänä, sen on nimettävä kyseisen alan ammat-
tihenkilö vastuuhenkilöksi huolehtimaan sa-
nottuun toimintaan liittyvien tietojen rekiste-
rinpidosta. Tässä ja 1 momentissa tarkoitettu
vastuuhenkilö päättää myös vastaamaansa re-
kisteriin sisältyvien tietojen luovuttamisesta
tilanteissa, joissa niitä pyytävällä on lakiin pe-
rustuva oikeus tiedon saantiin. Koulutuksen
järjestäjä ei saa käyttää tässä pykälässä tarkoi-
tettuun rekisteriin sisältyviä tietoja muuhun
tarkoitukseen kuin kyseisen yksilökohtaisen
opiskeluhoollon palvelun järjestämiseen ja to-
teuttamiseen, ellei laissa muuta säädetä.*

Sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, opis-
keluhuollon rekistereihin tallennettavien tie-
tojen käsittelystä säädetään viranomaisten toi-
minnan julkisuudesta annetussa laissa ja hen-
kilötietolaissa (523/1999).

*Tässä laissa tarkoitettuihin rekistereihin si-
sältyviä tietoja voidaan luovuttaa tietoon oi-
keutetulle teknisen käyttöyhteyden avulla. En-
nen teknisen käyttöyhteyden avaamista tietoja
luovuttavan on varmistuttava siitä, että tietojen
suojauksesta huolehditaan asianmukai-
sesti.*

22 §

*Opiskeluhooltorekisteriin sisältyvien tietojen
salassapito*

Edellä 21 §:n 1 momentissa tarkoitettuun
opiskeluhooltorekisteriin tallennetut tiedot,
jotka koskevat yksittäistä opiskelijaa taikka
muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidet-
täviä siten kuin viranomaisten toiminnan jul-
kisuudesta annetun lain 24 §:ssä säädetään.

Oppilaitoksen henkilöstö, opiskeluhoolto-
palveluja toteuttavat sosiaali- ja terveyden-

Ehdotus

järjestänyt hyvinvointialueen toimielin tai 10 §:ssä tarkoitettussa tapauksessa koulutuksen järjestäjä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu vastuuhenkilö päättää myös vastaamaansa rekisteriin sisältyvien tietojen luovuttamisesta tilanteissa, joissa niitä pyytävällä on lakiin perustuva oikeus tiedon saantiin. Koulutuksen järjestäjä ei saa käyttää tässä pykälässä tarkoitettuun rekisteriin sisältyviä tietoja muuhun tarkoitukseen kuin kyseisen yksilökohtaisen opiskeluhoollon palvelun järjestämiseen ja toteuttamiseen, ellei laissa muuta säädetä.

Sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, opis-
keluhuollon rekistereihin tallennettavien tie-
tojen käsittelystä säädetään viranomaisten toi-
minnan julkisuudesta annetussa laissa, *Euroo-
pan parlamentin ja neuvoston yleisessä tietosuo-
ja-asetuksessa (EU) 2016/679, (jäljempänä tietosuoja-
asetus) ja tietosuojalaissa (1050/2018).*

22 §

*Opiskeluhooltorekisteriin sisältyvien tietojen
salassapito*

Edellä 21 §:n 1 momentissa tarkoitettuun
opiskeluhooltorekisteriin tallennetut tiedot,
jotka koskevat opiskelijaa taikka muuta yksi-
tyistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä siten
kuin viranomaisten toiminnan julkisuudesta
annetun lain 24 §:ssä säädetään.

huollon ammattihenkilöt taikka niiden toimeksiannosta tai muutoin niiden lukuun opiskeluhuollon toimenpiteisiin osallistuvat ammattihenkilöt, opetusharjoittelua suorittavat ja muut opetuksen tai yksilökohtaisen opiskeluhuollon toteutukseen osallistuvat henkilöt taikka opetuksen ja koulutuksen järjestämisestä vastaavien toimielinten jäsenet eivät saa antaa sivullisille yksilökohtaisen opiskeluhuollon asiakirjoihin sisältyviä tai muuten tietoonsa saamia yksittäistä opiskelijaa koskevia salassa pidettäviä tietoja, jos siihen ei ole:

1) asianomaisen henkilön tai, ellei hänellä ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, hänen laillisen edustajansa kirjallista, yksilöityä suostumusta; taikka

2) tiedon luovuttamiseen oikeuttavaa lain säännöstä.

Sivullisella tarkoitetaan henkilöä, joka ei osallistu asianomaisen opiskelijan yksilökohtaisen opiskeluhuollon tarpeen selvittämiseen tai sen toteutukseen taikka niihin liittyviin tehtäviin.

Edellä 2 momentissa tarkoitettujen henkilöiden salassapitovelvoitteista säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 22 §:ssä (asiakirjasalaisuus) ja 23 §:ssä (vaitiolovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto).

24 §

Valtakunnallinen ohjaus

Kodin ja oppilaitoksen yhteistyön sekä opiskeluhuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista päätetään osana opetussuunnitelman perusteita tai muussa määräyksessä siten kuin perusopetuslain 14 §:ssä, lukiolain 10 §:ssä ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 99 §:n 1 momentissa säädetään.

Oppilaitoksen henkilöstö, opiskeluhoito- palveluja toteuttavat sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt taikka niiden toimeksiannosta tai muutoin niiden lukuun opiskeluhuollon toimenpiteisiin osallistuvat ammattihenkilöt, opetusharjoittelua suorittavat ja muut opetuksen tai yksilökohtaisen opiskeluhuollon toteutukseen osallistuvat henkilöt taikka opetuksen ja koulutuksen järjestämisestä vastaavien toimielinten jäsenet eivät saa antaa henkilölle, joka ei osallistu kyseisen opiskelijan yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon yksilökohtaisen opiskeluhuollon asiakirjoihin sisältyviä tai muuten tietoonsa saamia opiskelijaa koskevia salassa pidettäviä tietoja, jos siihen ei ole:

1) asianomaisen henkilön tai, ellei hänellä ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, hänen laillisen edustajansa kirjallista, yksilöityä suostumusta; taikka

2) tiedon luovuttamiseen oikeuttavaa lain säännöstä.

24 §

Valtakunnallinen ohjaus

Kodin ja oppilaitoksen yhteistyön sekä opiskeluhuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista päätetään osana opetussuunnitelman perusteita tai muussa määräyksessä siten kuin perusopetuslain 14 §:ssä, lukiolain 10 §:ssä ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 99 §:n 1 momentissa säädetään.

Opetushallitus ohjaa ja kehittää yhteistyössä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa tämän lain 4 §:ssä tarkoitettua yhteisöllistä opiskeluhoitoa.

Voimassa oleva laki

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ohjaa ja kehittää yhteistyössä Opetushallituksen kanssa 7 ja 8 §:ssä tarkoitettuja opiskeluhoitopalveluja.

26 §

Opiskeluhoillon valvonta

Koulutuksen järjestäjä vastaa yhteistyössä oppilaitoksen sijaintikunnan opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa opiskeluhoillon kokonaisuuden omavalvonnan toteutumisesta.

Tämän lain 7 ja 8 §:ssä säädettyjen opiskeluhoillon palvelujen ohjauksesta ja valvonnasta säädetään lisäksi sosiaalihoitolain (710/1982) 3 §:ssä ja kansanterveyslain (66/1972) 2 §:ssä.

Aluehallintovirastolla on oikeus oma-aloitteisesti ottaa tutkittavaksi, onko koulutuksen järjestäjä järjestänyt 6 §:ssä tarkoitetun opiskeluhoillon tämän lain mukaisesti.

Ehdotus

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ohjaa ja kehittää 7 ja 8 §:ssä tarkoitettuja opiskeluhoitopalveluja. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos voi tehdä yhteistyötä Opetushallituksen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa.

26 §

Opiskeluhoillon valvonta

Koulutuksen järjestäjä vastaa yhteistyössä oppilaitoksen sijaintikunnan opetustoimen ja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystoimen kanssa opiskeluhoillon kokonaisuuden omavalvonnan toteutumisesta.

(kumotaan)

Aluehallintovirastolla on oikeus oma-aloitteisesti ottaa tutkittavaksi, onko koulutuksen järjestäjä järjestänyt 6 §:ssä tarkoitetun opiskeluhoillon tämän lain mukaisesti.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Sen 16 § tulee kuitenkin voimaan jo päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

terveydenhuoltolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan terveydenhuoltolain (1326/2010) 16 ja 17 §, sellaisena kuin niistä on 17 § laissa 696/2019, sekä
lisätään uusi 15 a § seuraavasti:

15 a §

Opiskeluhoitopalvelut

Opiskeluhoitopalveluilla tarkoitetaan tämän lain 16 §:ssä tarkoitettuja kouluterveydenhuollon palveluja, 17 §:ssä tarkoitettuja lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten opiskeluterveydenhuollon palveluja ja 17 a §:ssä tarkoitettuja psykologipalveluja sekä sosiaalihuoltolain (1301/2014) 27 c §:ssä tarkoitettuja kuraattoripalveluja.

Hyvinvointialueen on järjestettävä opiskeluhoitopalvelut alueellaan sijaitsevien esi- ja perusopetusta, lukio- sekä ammatillista koulutusta ja valmentavaa koulutusta antavien koulujen ja oppilaitosten oppilas- ja opiskelija-huoltolain (1287/2013) 1 §:ssä tarkoitetuille oppilaille ja opiskelijoille heidän kotikunnistaan riippumatta. Opiskeluhoitopalveluja järjestettäessä on tämän lain säännösten lisäksi huomioitava, mitä oppilas- ja opiskelija-huoltolaissa sekä sosiaalihuoltolaissa säädetään opiskeluhoollosta.

Hyvinvointialueen on opiskeluhoitopalveluja järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksen ja koulutuksen järjestäjien, oppilaan vanhempien ja huoltajien tai alaikäisen opiskelijan vanhempien ja huoltajien, opetus-toimen henkilöstön sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa.

Hyvinvointialueen on osallistuttava perusopetuslain (628/1998) 15 §:n mukaisen opetussuunnitelman laatimiseen siltä osin kuin se koskee oppilashuoltoa sekä koulun ja kodin välistä yhteistyötä. Hyvinvointialueen tulee osallistua myös lukiolain (714/2018) 12 §:ssä tarkoitetun opetussuunnitelman ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 99 §:n 1 momentissa tarkoitettujen opiskelija-huollon järjestämistapojen laatimiseen siltä osin kuin ne koskevat opiskelijahuoltoa sekä oppilaitoksen ja kodin välistä yhteistyötä.

Opiskeluhoitopalvelujen on oltava oppilaiden ja opiskelijoiden helposti saavutettavissa. Hyvinvointialueen on järjestettävä tässä pykälässä tarkoitetut palvelut ensisijaisesti koulussa tai oppilaitoksessa. Opetuksen tai kou-

lutuksen järjestäjän on tarjottava hyvinvointialueen käyttöön tarkoitukseen soveltuvat tilat palvelujen järjestämiseksi. Jos opetuksen tai koulutuksen järjestäjän ei ole mahdollista tarjota tarkoitukseen soveltuvia tiloja koulusta tai oppilaitoksesta, hyvinvointialueen on järjestettävä palvelut opetuksen tai koulutuksen järjestäjän tarjoamissa koulun tai oppilaitoksen välittömässä läheisyydessä sijaitsevissa tarkoitukseen soveltuvissa tiloissa. Opetuksen tai koulutuksen järjestäjä on oikeutettu saamaan tilojen käytöstä aiheutuvista kustannuksista täyden korvauksen hyvinvointialueelta.

Mitä 3 momentissa säädetään opiskeluhoitopalvelujen järjestämisestä kouluissa tai niiden välittömässä läheisyydessä, ei koske tämän lain 16 §:n 2 momentin 4 kohdassa tarkoitettua suun terveydenhuoltoa eikä saman momentin 6 kohdassa tarkoitettuja erikoistutkimuksia.

Tämän lain 17 §:n 1 momentissa tarkoitettuja opiskeluterveydenhuollon palveluja voidaan perustellusta syystä järjestää myös muussa opiskeluterveydenhuollon palveluja antavassa yksikössä. Edellytyksenä kuitenkin on, että opiskeluterveydenhuolto muodostaa yhtenäisen kokonaisuuden. Lisäksi muussa opiskeluterveydenhuollon palveluja antavassa yksikössä järjestämisen on oltava tarkoituksenmukaista opiskelijoiden tarpeiden, palvelujen laadun, potilasturvallisuuden taikka muun näihin rinnastettavan syyn perusteella.

16 §

Kouluterveydenhuolto

Kunnan on järjestettävä kouluterveydenhuollon palvelut alueellaan sijaitsevien perusopetusta antavien oppilaitosten oppilaille. Kouluterveydenhuoltoon kuuluu myös oppilaan työelämään tutustuttamisen aikainen terveydenhuolto.

Kouluterveydenhuollon palveluihin sisältyvät:

1) kouluympäristön terveellisyys ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin

16 §

Kouluterveydenhuolto

Perusopetuksen oppilaiden kouluterveydenhuollon palveluihin sisältyvät:

1) kouluympäristön terveellisyys ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin

Voimassa oleva laki

edistäminen sekä seuranta kolmen vuoden välein;

2) vuosiluokittain oppilaan kasvun ja kehityksen sekä terveyden ja hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen;

3) oppilaan vanhempien ja huoltajien kasvatustyön tukeminen;

4) oppilaan suun terveydenhuolto, johon sisältyvät suun terveystarkastukset vähintään kolme kertaa ja yksilöllisen tarpeen mukaisesti;

5) oppilaan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen ja tukeminen sekä pitkäaikaisesti sairaan lapsen omahoidon tukeminen yhteistyössä muiden oppilashuollon toimijoiden kanssa sekä tarvittaessa jatkotutkimuksiin ja -hoitoon ohjaaminen;

6) oppilaan terveydentilan toteamista varten tarpeelliset erikoistutkimukset.

Kunnan on kouluterveydenhuoltoa järjestäessään toimittava yhteistyössä vanhempien ja huoltajien kanssa sekä muun oppilashuolto- ja opetushenkilöstön ja muiden tarvittavien tahojen kanssa.

Kouluterveydenhuolto on osa oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) mukaisia opiskeluhuollon palveluja. Kunnan perusterveydenhuollosta vastaavan viranomaisen on osallistuttava perusopetuslain (628/1998) 15 §:n mukaisen opetussuunnitelman laatimiseen siltä osin kuin se koskee oppilashuoltoa sekä oppilaitoksen ja kodin välistä yhteistyötä.

Kunta vastaa oppilaan ja tarpeellisen saattajan kouluterveydenhuoltoon liittyvästä matkasta aiheutuneista kohtuullisista kustannuksista, jos matkaa ei ole mahdollista yhdistää koulumatkaan.

Jos erikoistutkimukset on hankittu kouluterveydenhuollon piiriin kuuluvalla oppilaalle, joka ei ole terveyskeskusta ylläpitävän kunnan asukas, oppilaan kotikunnan on suoritettava erikoistutkimuksen hankkineelle terveyskeskukselle korvaus tutkimuksesta sekä oppilaan ja tarpeellisen saattajan matkasta aiheutuneista kohtuullisista kustannuksista.

Ehdotus

edistäminen sekä seuranta kolmen vuoden välein;

2) vuosiluokittain oppilaan kasvun ja kehityksen sekä terveyden ja hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen;

3) oppilaan vanhempien ja huoltajien kasvatustyön tukeminen;

4) oppilaan suun terveydenhuolto, johon sisältyvät suun terveystarkastukset vähintään kolme kertaa ja yksilöllisen tarpeen mukaisesti;

5) oppilaan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen ja tukeminen sekä pitkäaikaisesti sairaan lapsen omahoidon tukeminen yhteistyössä muiden oppilashuollon toimijoiden kanssa sekä tarvittaessa jatkotutkimuksiin ja -hoitoon ohjaaminen;

6) oppilaan terveydentilan toteamista varten tarpeelliset erikoistutkimukset.

Kouluterveydenhuoltoon kuuluu myös oppilaan työelämää tutustuttamisen aikainen terveydenhuolto.

Se hyvinvointialue, jonka alueella oppilaan kotikunta sijaitsee vastaa oppilaan ja tarpeellisen saattajan kouluterveydenhuoltoon liittyvästä matkasta aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista, jos matkaa ei ole mahdollista yhdistää koulumatkaan.

Jos tämän pykälän 2 momentin 6 kohdassa tarkoitettujen erikoistutkimukset on hankittu kouluterveydenhuollon piiriin kuuluvalla oppilaalle, jonka kotikunta ei sijaitse sen hyvinvointialueen alueella, jossa hänen koulunsa sijaitsee, on hyvinvointialueen, jonka alueella oppilaan kotikunta sijaitsee, suoritettava erikoistutkimuksen hankkineelle terveyskeskukselle korvaus tutkimuksesta sekä oppilaan ja tarpeellisen saattajan matkasta aiheutuneista kohtuullisista kustannuksista.

17 §

Opiskeluterveydenhuolto

Kunnan perusterveydenhuollon on järjestettävä opiskeluterveydenhuollon palvelut alueellaan sijaitsevien lukioiden ja ammatillista koulutusta antavien oppilaitosten opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta. Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetussa laissa (695/2019) säädetään Kansaneläkelaitoksen velvollisuudesta järjestää opiskeluterveydenhuolto korkeakoulujen opiskelijoille.

Opiskeluterveydenhuoltoon sisältyvät:

1) oppilaitoksen opiskeluympäristön terveellisyys ja turvallisuuden sekä opiskeluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen sekä seuranta kolmen vuoden välein;

2) opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin sekä opiskelukyvyn seuraaminen ja edistäminen, johon sisältyvät lukion ja ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoille kaksi määräaikaista terveystarkastusta ja kaikille opiskelijoille terveystarkastukset yksilöllisen tarpeen mukaisesti;

3) perusterveydenhuollon terveyden- ja sairaanhoitopalvelut, mukaan lukien mielenterveys- ja päihdetyö, seksuaaliterveyden edistäminen ja suun terveydenhuolto;

4) opiskelijan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen, opiskelijan tukeminen ja tarvittaessa jatkotutkimuksiin tai -hoitoon ohjaaminen sekä psykoterapiaan ohjaamisen edellyttämä hoito ja lausunto.

Opiskeluterveydenhuoltoon kuuluu myös opiskelijan muun kuin oppisopimukseen perustuvan työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja työharjoittelun aikainen terveydenhuolto.

Kunnan perusterveydenhuollon ja Kansaneläkelaitoksen on opiskeluterveydenhuollon palveluja järjestäessään toimittava yhteistyössä alaikäisen opiskelijan vanhempien ja huoltajien, muun opiskelijahuolto- ja opetushenkilöstön, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa.

17 §

Opiskeluterveydenhuolto

Lukioiden ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden sekä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain (695/2019) 2 §:ssä tarkoitettujen opiskelijoiden opiskeluterveydenhuoltoon sisältyvät:

1) oppilaitoksen opiskeluympäristön terveellisyys ja turvallisuuden sekä opiskeluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen sekä seuranta kolmen vuoden välein;

2) opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin sekä opiskelukyvyn seuraaminen ja edistäminen, johon sisältyvät lukion ja ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoille kaksi määräaikaista terveystarkastusta ja kaikille opiskelijoille terveystarkastukset yksilöllisen tarpeen mukaisesti;

3) perusterveydenhuollon terveyden- ja sairaanhoitopalvelut, mukaan lukien mielenterveys- ja päihdetyö, seksuaaliterveyden edistäminen ja suun terveydenhuolto;

4) opiskelijan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen, opiskelijan tukeminen ja tarvittaessa jatkotutkimuksiin tai -hoitoon ohjaaminen sekä psykoterapiaan ohjaamisen edellyttämä hoito ja lausunto.

Opiskeluterveydenhuoltoon kuuluu myös opiskelijan muun kuin oppisopimukseen perustuvan työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja työharjoittelun tai työpaikalla järjestettävän koulutuksen aikainen terveydenhuolto.

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetussa laissa säädetään

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Opiskeluterveydenhuolto on osa oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaista opiskeluhoitoa sekä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 99 §:n 3 momentin mukaista opiskelijahuoltoa. Kunnan perusterveydenhuollosta vastaavan viranomaisen tulee osallistua lukiolain (714/2018) 12 §:ssä tarkoitettun opetussuunnitelman ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 99 §:n 1 momentissa tarkoitettujen opiskelijahuollon järjestämistapojen laatimiseen siltä osin kuin ne koskevat opiskelijahuoltoa sekä oppilaitoksen ja kodin välistä yhteistyötä.

Kansaneläkelaitoksen velvollisuudesta järjestää opiskeluterveydenhuolto korkeakouluopiskelijoille.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

3.

Laki

korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain (695/2019) 6 §:ään uusi 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

6 §

Opiskeluterveydenhuollon järjestäminen

Opiskeluterveydenhuollon järjestäminen

Kansaneläkelaitos vastaa korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämisestä valtakunnallisesti.

Kansaneläkelaitos vastaa korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämisestä valtakunnallisesti.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Kansaneläkelaitoksen on korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuoltoa järjestäessään toimittava yhteistyössä koulutuksen järjestäjien, alaikäisen opiskelijan vanhempien ja huoltajien, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20